

Achtergrondteksten bij de beginselverklaring

Globalisering ... De wereld is van iedereen.....	7
1. Onze roeping en verantwoordelijkheid.....	8
2. Verantwoord ondernemerschap op wereldschaal.....	8
3. Vasthouden aan kwaliteitsvolle ontwikkelingssamenwerking.....	10
4. De droom voorbij.....	14
Een rechtvaardig en democratisch buitenlands beleid.....	15
1. De Verenigde Naties.....	15
2. De Europese Unie.....	17
3. Het Europese Veiligheidsbeleid.....	19
Actief participeren aan cultuur.....	22
1. Wat is cultuur? Wat is kunst? Waarom zijn ze van belang?.....	22
1.1. Cultuur en de kwaliteit van het (samen)leven.....	22
1.2. Kunst: tussen ontroering en noodzaak.....	23
2. Waarom moeten socialisten een kunst- en cultuurbeleid hebben?.....	24
3. Wat willen we concreet?.....	26
Iedereen gelijke kansen op onderwijs van hoge kwaliteit garanderen.....	30
1. Inleiding.....	30
2. Alle kleuters naar school en in kleinere klassen.....	31
3. Geen financiële noch culturele drempels voor gelijke kansen.....	32

4. Het curriculum vernieuwen voor meer talentontwikkeling.....	34
5. Krachtige, warme, levende en open scholen maken.....	36
6. Levenslang leren: gelijke kansen vergen ook nieuwe kansen.....	37
7. De tweede democratisering golf in het hoger onderwijs.....	39
8. Sportbeleid.....	40
Samenleven in diversiteit.....	41
1. Migratiebeleid.....	41
1.1. Asiel- en vluchtelingenbeleid.....	42
1.2. Volgmigratie.....	43
1.3. Arbeidsmigratie.....	44
1.4. Illegale migratie en de aanwezigheid van mensen zonder wettig verblijf.....	45
2. Gelijke kansen in een diverse samenleving.....	46
3. Een breder draagvlak voor diversiteit.....	47
4. Een gemeenschappelijke toekomst.....	48
Een gezond leefmilieu voor iedereen.....	50
1. De milieuvervuiling mag niet verder meegroeien met de welvaart.....	50
2. Een gezond leefmilieu is een basisrecht.....	51
3. Bossen en natuur voor iedereen.....	53
4. Een rechtvaardige verdeling van milieugebruiksruimte.....	54
5. Technologie.....	55
Recht voor de dieren.....	57
Mobiliteit en leefbaarheid verzoenen.....	60

Duurzame en betaalbare energie.....	67
1. Energie is een basisrecht.....	67
2. Onze energievoorziening moet duurzaam en zeker zijn.....	67
3. De milieuvriendelijkste energie wordt niet geproduceerd.....	68
4. De productie van energie moet duurzaam zijn.....	70
5. Er moet een transitie van onze energiestructuren komen.....	71
Volwaardig werk voor iedereen.....	73
1. Uitdagingen van de arbeidsmarkt.....	73
1.1. Werk voor iedereen ?.....	73
1.2. Werk wordt ongelijk verdeeld.....	74
1.3. Volwaardig werk.....	75
2. Méér participatie en méér variatie.....	75
3. De rol van de overheid en de doelstellingen van het arbeidsbeleid.....	76
3.1. Focus op competenties.....	76
3.2. Evenredige participatie en focus op integratie van mensen met grootste afstand tot de arbeidsmarkt.....	77
3.3. Glazen muren en glazen plafonds.....	78
3.4. Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) als standaard, ook voor tewerkstelling.....	79
3.5. Het bredere kader meenemen.....	79
4. De architectuur.....	79
4.1. Arbeidsmarktbeleid: integratieve benadering – werkzoekende heeft niet enkel rechten, maar ook plichten.....	79
4.2. Nieuwe mogelijkheden, nieuwe zekerheid.....	80
4.3. De sociale economie.....	81
Betaalbare en goede gezondheidszorg voor iedereen.....	83

1. Een kwaliteitsvolle gezondheidszorg.....	83
2. Een toegankelijke gezondheidszorg.....	83
3. Een betaalbare gezondheidszorg.....	84
3.1. Rengelden.....	84
3.2. Nieuwe kosten.....	85
3.3. Terugbetaling van veelgebruikte geneesmiddelen voor chronisch zieken.....	86
3.4. Geneesmiddelen goedkoper maken via het Kiwimodel.....	87
3.5. Een maximumfactuur voor de thuiszorg.....	87
3.6. Een beperking van de rusthuisfactuur.....	89
4. Geen vrije markt voor de gezondheidszorg.....	90
5. Een doelmatiger ziekteverzekering.....	91
5.1. Manpower in de gezondheidssector.....	92
5.2. Een beter uitgebouwde eerstelijnszorg.....	93
5.3. Verantwoording over de kwaliteit.....	94
5.4. Competentie verhogen door wetenschappelijke ondersteuning.....	94
5.5. Meer alternatieve financieringsvormen naast de prestatiefinanciering.....	95
5.6. Conventietarieven moeten weer de norm worden, afwijkingen ervan de uitzondering....	96
5.7. Informatietechnologie voor snellere en betere informatie en voor minder papierwerk.....	97
6. Preventie en gezondheidspromotie.....	97
7. Meer rechten voor patiënten.....	99
 Na de loopbaan heeft iedereen recht op een goed pensioen.....	 101
1. Een pensioenbeleid in een vergrijzende samenleving.....	101
1.1. Onze pensioenen zijn laag.....	101
1.2. De oprichting van het Zilverfonds.....	101
1.3. Aanvullende pensioenen voor iedereen.....	102

1.4. Activeren van de beroepsbevolking.....	103
2. Een aangepast pensioenstelsel dat inspeelt op de verwachtingen van iedereen.....	104
2.1. De pensioendoelstelling.....	104
2.2. Een aangepast pensioenstelsel.....	104
2.3. Informatie en transparantie.....	105
Sociaal statuut zelfstandigen.....	106
1. Eerste fase: gezondheidszorg en pensioenen.....	107
1.1. Volwaardige verzekering voor alle ziektekosten.....	107
1.2. Minimumpensioenen gelijk aan minimumpensioenen werknemers en inkomensgarantie ouderen.....	107
1.3. Arbeidsongeschiktheids-, invaliditeits- en moederschapsuitkering.....	108
2. Tweede fase: naar een eenvormig pensioenstelsel.....	108
3. Derde fase: harmonisering van de gezinsbijslag en de verzekering tegen onvrijwillig verlies van arbeid.....	109
3.1. Harmonisering van de gezinsbijslag.....	109
3.2. Verzekering tegen onvrijwillig verlies van arbeid.....	109
4. Sociale bijdragen van de zelfstandigen.....	110
Veiligheid is een basiszorg.....	111
1. Preventie is de start.....	112
2. Samenwerking werkt: informatienetwerken actief stimuleren.....	112
3. Administratieve afhandeling en sancties.....	113
4. Een performante politie.....	114
5. Nieuwe technieken.....	114
6. Jeugdbescherming.....	115
7. Openbare en veilige ruimtes.....	115

8. Georganiseerde criminaliteit, fraudes en witte-boordencriminaliteit.....	116
De b's van justitie.....	117
1. Een begrijpbaar gerecht.....	117
2. Een bemiddelend gerecht.....	118
3. Een bekwaam en betaalbaar gerecht.....	118
4. Een betrouwbaar systeem van strafuitvoering.....	119
Betaalbaar en kwaliteitsvol wonen voor iedereen.....	121
1. Beleid ten gunste van eigen woningbezit.....	121
2. De huursector.....	124
2.1. De sociale huurmarkt.....	124
2.2. Een betere en gecontroleerde private huurmarkt.....	127
3. Bewonersinitiatieven ondersteunen.....	129
Betere democratie.....	130
1. Geen socialisme zonder democratie.	130
2. Een socialistische visie op democratie.....	130
3. Democratie vereist een veelsporenbeleid.....	131
3.1. Meer democratie in de economie.....	132
3.2. De plaats van verenigingen in de democratie.....	132
3.3. Hervormen van bestaande vormen van democratisch participeren.....	133
3.4. Nieuwe vormen van democratische participatie	134

Globalisering ... De wereld is van iedereen

Onze eigen maatschappij kent nog steeds vele interne problemen die een structurele en dringende oplossing vragen. Het zou echter van kortzichtigheid getuigen mochten wij ons beperken tot nefaste navelstaarderij, denkende dat de problemen van de rest van de wereld maar door die rest van de wereld opgelost moeten worden. Niet alleen hebben veel van onze interne problemen een mondiale aanpak nodig vooraleer we al kunnen dromen van een oplossing. Niet alleen kennen ze soms hun oorsprong in een structureel onrecht dat het leven van onze verre burens kenmerkt, maar waar de wereldgemeenschap al decennialang blind voor is. Diezelfde problemen krijgen ook nog eens een onaanvaardbare, zelfs groteske, uitvergroting als men ze op wereldschaal bekijkt. Meer dan één miljard mensen die het moeten stellen met nog geen euro per dag, een even groot aantal dat niet eens toegang heeft tot drinkbaar water, honderden miljoenen kinderen die hongerig gaan slapen zonder te weten of ze de dag erop nog eten zullen vinden. Een continu aangroeiende groep mensen die tot mensonwaardig werk gedwongen wordt (1,4 miljard) of zelfs helemaal geen werk meer vindt (192 miljoen). Nationale systemen van sociale bescherming die steeds meer onder druk komen te staan of die zelfs de kans nog niet krijgen zich te ontwikkelen. Grotendeels dezelfde 20% van de wereldbevolking claimt al decennialang 80% van de globale rijkdom. Tezelfdertijd eist de voortschrijdende milieuverloedering als resultaat van datzelfde op hol geslagen, louter economisch gerichte proces van globalisering een steeds zwaardere tol. Miljoenensteden in China maar ook in de rest van Azië, Rusland en Latijns-Amerika worden steeds onleefbaarder. Vervuilende stoffen bedreigen de gezondheid van onze kinderen terwijl ze wereldwijd voor rampzalige klimaatsveranderingen zorgen. Deze structurele ongelijkheid en onleefbaarheid vormen de bakermat voor gewapend verzet, reactionair geweld en wereldwijd vertakte terroristische groeperingen. Deze fenomenen eisen nog dagelijks honderden levens en ontwrichten hele maatschappijen.

Wie in het Zuiden verbetering nastreeft, moet ook in het Noorden aan mentaliteitswijziging werken door de publieke opinie te sensibiliseren en activeren. Het onderwijs en het jeugdwerk bieden structurele kansen om jongeren en kinderen te bereiken om een breed draagvlak voor een internationale solidaire samenleving op te bouwen.

1 Onze roeping en verantwoordelijkheid

Socialisten zijn per definitie zorgzame internationalisten. Ze durven dromen van efficiënte mechanismen van wereldwijde herverdeling die iedereen op duurzame wijze deelachtig maakt aan de globale rijkdom. Daarom verwerpen we de huidige vorm van louter economische globalisering die voor te veel personen zwaar negatieve gevolgen heeft. We moeten het welzijn van iedereen op deze planeet bevorderen, waardig werk aan een maximaal aantal mensen garanderen en het duurzame voortbestaan van onze aarde verzekeren. Wereldwijde handel kan enkel haar enorme potentieel tot vermindering van de armoede waarmaken als ze ingebed wordt in een ambitieus sociaal en ecologisch kader dat door iedereen aanvaard wordt. Daartoe moet een deel van de macht om de globale, nationale en lokale maatschappij in te richten aan de economische belangengroepen onttrokken worden om het aan de gemeenschap terug te geven. We willen landen en groepen steunen die de productie en distributie van basisgoederen weer onder controle van de gemeenschap willen brengen. Basisgoederen als water, elektriciteit, enz. kunnen niet enkel aan de markt worden overgelaten. Ecologische en sociale leefbaarheid dienen weer centraal komen te staan in het dagelijkse leven.

2 Verantwoord ondernemerschap op wereldschaal

Gezien de historische omstandigheden waarbinnen de industrielanden hun economische machtsbasis hebben ontwikkeld, kolonialisme en het monopoliseren van industriële en technologische innovatie, moet er vandaag gekozen worden voor een werkbaar systeem van positieve discriminatie van ontwikkelingslanden binnen de wereldhandel. Dat wil zeggen dat we rekening houden met de specifieke noden en zwaktes van elk land en elke groep. Positieve discriminatie betekent ook dat we ontwikkelingslanden toestaan kwetsbare delen van hun markten langer af te schermen, zelfs als dat sterkere landen verboden is. De huidige onderhandelingen over de Europese Partnerschap Akkoorden (EPA's) tussen de EU en haar vroegere kolonies druisen duidelijk in tegen dit principe. De EU eist de vrije toegang tot de markten in het Zuiden in ruil voor de openstelling van de Europese markt. Dit maakt economieën van de vroegere kolonies extra kwetsbaar. In veel gevallen zijn deze landen nog niet klaar voor concurrentie met het Noorden. Het openstellen van hun markten en dus het wegvallen van invoertaksen, zet de financiering van onderwijs en gezondheidszorg in die landen onder druk. Wat de landbouwmarkt betreft moeten we hen niet alleen voedselzekerheid maar ook voedselsoevereiniteit garanderen. We zullen ook voor een stabielere en betrouwbaardere grondstoffenmarkt moeten zorgen om de grondstofafhankelijke economieën te ondersteunen en onze eigen ondernemers meer zekerheid te geven. Europese socialisten moeten er naar streven dat binnen Europa deze eerlijke handelsvoorwaarden de basis worden van de nog te onderhandelen akkoorden met het Zuiden. We mogen ons daarbij niet

verschuilen achter de zogehete almacht van de regels en verplichtingen van de WHO. Europa is het machtigste handelsblok in de wereld. Bovendien hebben we een absoluut numeriek overwicht in de internationale instellingen die de krijtlijnen uittekenen voor de globale economie. We moeten dit overwicht dan ook benutten. Tegelijk moeten er zinvolle initiatieven ontwikkeld worden om dergelijke kwetsbare economieën te helpen diversifiëren.

Daarvoor moet er naar het voorbeeld van het Nederlands Centrum voor de Bevordering van Import uit Ontwikkelingslanden een kennis- en begeleidingscentrum uitgebouwd worden in de haven van Antwerpen. Daar zullen ondernemers uit het Zuiden concrete begeleiding kunnen krijgen voor het conform maken van hun producten aan de Europese markt. Hun industriële installaties en productconcepten zullen zo aan de zeer strenge fytosanitaire, veiligheids- en verpakkingsvereisten van Europa voldoen en aansluiten bij de Europese vraag. Hun administratie zal gevormd worden om het papierwerk voor de douane en distributie af te kunnen handelen.

Flexibele mechanismen van bescherming van intellectuele eigendom moeten de ontwikkelingslanden toelaten de eigen productiecapaciteit verder te ontwikkelen en om bepaalde strategische goederen zoals generische geneesmiddelen zonder hinderpalen vlot te importeren. Tegelijk is het onaanvaardbaar dat diezelfde regels onze kennis over menselijk, dierlijk en plantaardig leven voor de maatschappij ontoegankelijk zouden maken en tot een zuiver marktproduct zouden herleiden. Dit alles moet gebeuren zonder hen tot wederdiensten te verplichten.

Dit alles houdt geenszins in dat we de dumpingpraktijken en verdoken staatssteun van landen in transitie zoals China zomaar over ons moeten laten gaan. Ook zullen we ons verzetten tegen een globale landbouwmarkt gedomineerd door spelers die manifest onduurzame modellen van industriële productie en monocultuur propageren. Bij de multilaterale onderhandelingen over de vrijmaking van de dienstenmarkt, de GATS, mogen publieke diensten zoals gezondheidszorg, onderwijs en media nooit aan onderhandelingen blootgesteld worden en mogen de onderhandelingen in de andere strategische sectoren zoals water, mobiliteit en energie niet leiden tot een economische roofbouw door internationale spelers op de lokale dienstenmarkten in de ontwikkelingslanden. Daarenboven moeten we de uitwassen in de huidige internationale dienstenmarkt, zoals de fiscale paradijzen en opportunistische interimkantoren, bestrijden. Ook mogen we niet dulden dat andere WHO-dossiers, zoals dat van overheidsaanbestedingen, multilaterale investeringsregels, internationale concurrentie en regels voor de vereenvoudiging van de internationale handel (de zgn. Singapore Issues) door hun enorme impact op de sociale organisatie van onze samenleving en van andere maatschappijen het kwetsbare sociale weefsel van al deze samenlevingen zou aantasten. Daarom moeten de sectoren water, energie, gezondheidszorg, cultuur, mobiliteit en onderwijs definitief uit het onderhandelingspakket gehaald worden.

Doing business as usual is voor ons uitgesloten. Creatieve mechanismen moeten bedrijven aanzetten tot het overstijgen van de initiatieven tot zelfregulering die de externe controle schuwen. Zo zouden bedrijven voor ons, alvorens ze toegang krijgen tot de beurs, niet alleen aan strikte boekhoudnormen maar ook aan voldoende ambitieuze sociale en milieunormen moeten beantwoorden en zo hun verantwoordelijkheid naar alle belanghebbenden in hun invloedssfeer opnemen. Delokalisatie is in deze context een sociaal uiterst ontwrichtende bedrijfsstrategie. Het mag niet enkel dienen als instrument om de bedrijfswinst te vergroten en moet gepaard gaan met een volledig en voldoende gefinancierd sociaal plan gericht op kwaliteitsvolle vervangende tewerkstelling via bv. outplacement.

Op internationaal vlak dient men voor wat investeringsvoorwaarden betreft de mogelijkheden van multinationals om nationale overheden tegen elkaar uit te spelen aan banden te leggen. We zullen ook verdere inspanningen moeten leveren om de consument bewust te maken van zijn macht om die bedrijven die louter voor het vergroten van hun winstmarge of voor het aanbieden van de scherpste prijs slechte arbeidsomstandigheden hanteren, lonen verlagen of delokaliseren ter verantwoording te roepen. We beginnen daar waar we de beste hefboom hebben: bij de Belgische bedrijven die in het buitenland activiteiten ontplooiën.

Op alle niveaus, lokaal, provinciaal, nationaal, regionaal en mondiaal zullen we blijven meewerken aan de hoognodige verbreding van het publiek draagvlak voor internationale solidariteit en voor een bewustmaking over de enorme inzet van het aan de gang zijnde globaliseringsproces. In deze context moeten echte Fair Trade producten, gezien hun sociale en ecologische meerwaarde, een wettelijke bescherming, een technische begeleiding en een financiële en publicitaire ondersteuning vanuit de overheid en een voorkeursbehandeling binnen overheidsaanbestedingen (blijven) krijgen. Om dit draagvlak voor internationale solidariteit nog verder te verbreden dient de organisatie van Europalia omgevormd te worden tot Globalia, waarbij ook de ontwikkelingsaspecten, de vitaliteit en de overlevingskunst van de inwoners van het belichte land op een positieve manier in de verf gezet worden. Ook moet er binnen deze context meer aandacht komen voor het uitbouwen van stedenbanden tussen Europese steden en steden in het Zuiden.

3 Vasthouden aan kwaliteitsvolle ontwikkelingssamenwerking

Een kwaliteitsvolle ontwikkelingssamenwerking moet als sluitstuk gezien worden van de inspanningen om de economische achterstand van de ontwikkelingslanden weg te werken. Het cynisme van velen rond het thema kan makkelijk gecounterd worden. Er is immers de totale onevenredigheid tussen de omvang van de bedragen voor steun die tot op heden ingezet werden en het gigantische effect dat ze beogen. Deze middelen moeten dan ook op ernstige manier

opgetrokken worden. België moet daartoe tegen 2010 minimaal haar decennia oude belofte van de 0,7% van het BNP voor internationale solidariteit waarmaken. Daar mag het echter niet bij stoppen. Tegen 2015 moet men alles inzetten om de selecte kopgroep van de 1%-besteders te vervoegen. **sp.a** pleit daarenboven voor echte zuivere hulp die een rechtstreeks positief effect heeft op de partnerlanden. Schuldverlichtingsoperaties zullen bijvoorbeeld niet mee verrekend worden, niet omdat ze niet nodig zijn, maar omdat de grote bedragen die ermee gemoeid zijn een virtueel en vertekend beeld geven van de werkelijke geldtransfers van Noord en Zuid. Ook kosten die geen enkele invloed hebben op de budgettaire ruimte van het partnerland, zoals de kosten gemaakt voor de opvang van asielzoekers hier, worden uit het ontwikkelingsbudget geweerd; **sp.a** kiest onvoorwaardelijk voor 'goede hulp': voorspelbare hulp die besteed wordt in het partnerland aan prioriteiten zoals die door het partnerland gedefinieerd wordt. Ongebonden hulp die het partnerland toelaat de middelen maximaal in te zetten voor armoedebestrijding en ontwikkelingssamenwerking. Gecoördineerde hulp, waarbij donoren samenwerken om zo efficiënt mogelijk in te spelen op de terreinen die het partnerland als prioritair beschouwt voor zijn ontwikkeling. Want om de millenniumdoelstellingen te halen is véél echte hulp nodig.

Dit kan door financiële en menselijke middelen die vrijkomen door de verdere inkrimping en rationalisering van het Belgische leger naar ontwikkelingssamenwerking over te hevelen. We willen dat over 10 jaar het budget voor ontwikkelingssamenwerking groter is dan dat voor defensie. Wij geloven immers dat de internationale veiligheid veel beter gediend wordt door het inzetten van middelen voor sociaal-economische ontwikkeling dan door de aankoop van militair materieel en het onderhouden van een staand leger. **sp.a** wil de wanverhouding in besteding van middelen voor defensie en ontwikkelingssamenwerking herstellen. Daarmee maakt **sp.a** een duidelijke politieke keuze om te investeren in ontwikkelingssamenwerking als echte remedie van een aantal megaproblemen waar we in deze globaliserende wereld mee te maken krijgen. Migratiestromen, terrorisme, verscheurende burgeroorlogen. Telkens weer vormen armoede en onderontwikkeling de vruchtbare voedingsbodem voor deze ingewikkelde problemen die we tot nu toe vooral aanpakken door onze grenzen af te sluiten en troepen uit te sturen. In een echt globaliserende wereld vormt dit op termijn geen afdoende antwoord meer. Daarom wil **sp.a** dringend het signaal geven dat ontwikkelingssamenwerking een betere optie is dan meer te investeren in defensie.

De andere leden van de OESO die financieel nog in gebreke blijven moeten ertoe overtuigd worden dit voorbeeld in de volgende 10 jaar te volgen. Daarbij moet het vrijgeven van middelen voor ontwikkelingssamenwerking gelijkstaan aan duurzaam investeren in en met de partners en moet paternalisme absoluut geschuwd worden. We moeten daarenboven blijven ijveren voor het instellen van internationale belastingen als bijkomende financieringsbron van de globale ontwikkelingsinspanningen met een voorkeur voor de europeanisering en later mondialisering van de Tobintaks in haar Spahnvariant en andere belastingen op internationale vermogens.

De verantwoordelijkheid voor het toekennen van leningen aan politieke leiders voor frauduleuze doeleinden uit het verleden, het heden en de toekomst dienen als de persoonlijke verantwoordelijkheid van de geldschieters en niet van het betrokken volk gezien te worden. De schuld resulterende uit onproductieve investeringen en zelfverrijking van dergelijke leiders moet dan ook bij machtsoverdracht aan het volk voor 100% onvoorwaardelijk kwijtgescholden worden. Ondraagbare en ontwikkelingsremmende schulden van ontwikkelingslanden dienen progressief en enkel onder de boven vermelde voorwaarden kwijtgescholden te worden. Binnen de OESO moet men de positie verdedigen dat men hoogstens de reële waarde van de schuldkwijtschelding mag aanrekenen als officiële ontwikkelingshulp.

We moeten ook absoluut vermijden dat de ene hand terugneemt wat de andere net gegeven heeft. Daarom moeten we een sluitend en doeltreffend coherentiemechanisme ontwikkelen tussen het ministerie van ontwikkelingssamenwerking en de verschillende andere beleidsdomeinen waarvan de beleidskeuzes een mogelijke impact op de ontwikkelingslanden kunnen hebben. Zo moet men de gekende negatieve interferentie tussen de verschillende beleidsdomeinen uitsluiten. Ook op Europees niveau verdient een dergelijk coherentie-instrument alle aandacht gezien juist Buitenlandse Handel grotendeels een gemeenschapsaangelegenheid is.

Als minimale doelstelling voor onze ontwikkelingsinspanningen moeten de Milleniumdoelstellingen gehanteerd worden. Deze zijn: (1) uitbannen van extreme armoede en honger; (2) verwezenlijken van universeel basisonderwijs; (3) bevorderen van gelijke kansen voor mannen en vrouwen en empowerment van vrouwen; (4) verminderen van kindersterfte; (5) verbeteren van de gezondheid van moeders; (6) bestrijden van HIV/aids, malaria en andere ziekten; (7) waarborgen van de duurzaamheid van het milieu en (8) het ontwikkelen van een mondiaal partnerschap voor ontwikkeling. Deze acht doelstellingen moeten volgens ons worden aangevuld met een negende doelstelling rond waardig werk (zie boven). Enkel dit laatste houdt immers een garantie in voor het op termijn economisch zelfstandig maken van de ontwikkelingslanden. Bij het overhevelen van middelen onder welke vorm ook (giften, budget-, programma- en projecthulp, leningen en schuldkwijtscheldingen) kunnen en moeten enkel goed bestuur en voldoende budget voor sociale uitgaven als voorwaarden gebruikt worden. Als minimumvoorwaarde om de armoede in de wereld (en in eigen land) te bestrijden eisen wij overal ter wereld een blijvende en sluitende bescherming van lage inkomens en sociale uitkeringen tegen inflatie.

Om de slagkracht en correcte besteding van de ingezette middelen te verhogen moet continu gezocht worden naar de juiste vorm van en het juiste niveau voor de overdracht van de middelen. Dit kan het centrale niveau zijn met eventueel directe budgetsteun. Maar ook een overheveling van de directe middelen naar gedecentraliseerde entiteiten of de inzet via lokale NGO's, NGO's van de donor of een combinatie van verschillende van deze mechanismen moet overwogen worden. Tezelfdertijd moet er gezorgd worden voor transparante en verantwoorde maar tezelfdertijd

voldoende flexibele en efficiënte bestedings-, monitoring-, en evaluatiemechanismen om te vermijden dat de middelen onbesteed blijven.

De uitbouw van performante en voor iedereen toegankelijke publieke (nuts-) voorzieningen in ontwikkelingslanden dient bij de organisatie van de internationale solidariteit centraal te staan. Het ideaal van de privé-inbreng om de toelevering van deze basisdiensten in moeilijke contexten te garanderen, moet doorgeprikt worden. Om hulp daadwerkelijk bij doelgroepen van armoedebestrijding te brengen moet 20% ervan naar sociale basisbehoeften zoals onderwijs en gezondheidszorg gaan. Tegelijkertijd moeten ontwikkelingslanden zelf aangespoord worden om het VN-advies te volgen en 20% van hun budget aan sociale basisbehoeften te spenderen. Een prachtig instrument voor dit alles is de organisatie van een mondiale sociale zekerheid, gefinancierd door de internationale gemeenschap. Hiermee kan men zorgen voor het ingrijpend verhogen van levenskwaliteit en -zekerheid van alle mensen.

Voor ons is niet alle ontwikkelingshulp even relevant. Om de kwaliteit te garanderen moet onverminderd vastgehouden worden aan welbepaalde principes die we overhielden aan vroegere en soms recente pijnlijke lessen in efficiënt samenwerken met de partnerlanden. De hulp dient eerst en vooral ongebonden te zijn, d.w.z. dat je de internationale markt laat spelen bij gunningen voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking i.p.v. in de eerste plaats naar het onrechtstreeks subsidiëren van het eigen bedrijfsleven te zoeken. Ten tweede moeten uitgaven voor militaire interventies uit de aanrekenbare bedragen voor ontwikkelingshulp geweerd worden. De logica voor dergelijke interventies ligt immers nog te sterk bij de eigen belangenbehartiging van diegenen die tussenkomen. De eigenlijke ontwikkelingsactiviteiten kunnen ook pas ontplooid worden nadat de vrede duurzaam hersteld is geworden. Ten derde mag men hooguit basisinfrastructuur financieren met directe bilaterale hulp en moeten de grote infrastructuurwerken aan multilaterale instellingen overgelaten worden. Ten vierde moet men blijven werken vanuit de concepten van partnerschap en eigenaarschap bij het opstellen van de programma's voor internationale solidariteit. De partner is diegene die het voortouw neemt bij de identificatie en de uitvoering van wat voor hem de juiste ontwikkelingsinitiatieven zijn. Ten vijfde is er de prioritaire aandacht voor kwetsbare groepen zoals kinderen, vrouwen en bejaarden, naast het onderkennen van de cruciale rol van vrouwen in de ontwikkelingsstrategieën. Ten zesde wordt de noodzaak onderkend om de middelen voor directe samenwerking zoveel mogelijk op de hoogste administratieve niveaus te poolen en om ze consequent op een strikte en duurzame selectie van partnerlanden en sectoren te richten. Ten slotte erkennen we ook de noodzaak tot continu overleg met de relevante sectoren van het middenveld om het ontwikkelingsbeleid tijdig en op alle niveaus bij te sturen.

Om een globale gezondheidszorg te garanderen moet op internationaal niveau de strijd aangeboden worden tegen AIDS, tuberculose, malaria en andere tropische ziekten. Wij ijveren voor een internationaal fonds en een internationale conventie inzake onderzoek en ontwikkeling naar medicijnen tegen tropische ziekten. Geneesmiddelen moeten geproduceerd worden voor hen die

het nodig hebben; niet voor hen die het kunnen betalen. De farmaceutische industrie, op de banken na de meest lucratieve sector ter wereld, moet verplicht en fiscaal aangemoedigd worden een deel van haar winst hierin te investeren. Een goede gezondheidszorg is immers een recht van iedereen.

4 De droom voorbij

Als al deze maatregelen opgevolgd worden, zijn we ervan overtuigd dat de wereld die plaats wordt van iedereen. India en China lijken aan te geven dat het ook zonder wel zal lukken en dat we nu al goed bezig zijn. Zijzelf hebben echter elk nog een miljard mensen die ze bij de eigen sneltreinontwikkeling moeten zien te betrekken. Samen met het overgrote deel van de bevolking van de andere ontwikkelingslanden zijn zij voor een groot deel afhankelijk van weldoordachte beleidsopties van de Westerse landen. De problemen van de rest van de wereld zijn ook onze problemen omdat wij niet alleen deel uitmaken van de oplossing maar ook doorgaans van de oorzaak van hun problemen. Tenslotte blijft elk denken dat uitgaat van een tegenstelling tussen onszelf en de rest voor iedere rechtgeaarde socialist een onmiddellijk uit te sluiten waanbeeld.

Een rechtvaardig en democratisch buitenlands beleid

1 De Verenigde Naties

De VN is de organisatie bij uitstek om mondiale problemen aan te pakken. Haar beslissingen moeten worden opgevolgd. Wat de VN wil, is wet. Anders vervallen we in anarchie. Een meer rechtvaardige wereldorde is verbonden met respect voor wetten en verdragen, en voor het internationaal recht. Dat wil niet zeggen dat de VN, zoals ze nu functioneert, perfect is.

De VN is geen wereldregering. Het is een samenwerking van nationale staten en regio's. We moeten van het bestuur op het niveau van de VN wel hetzelfde verwachten als van een bestuur op nationaal vlak. Dat betekent – ten eerste – dat de beslissingen legitiem moeten zijn. De beslissingsprocedures van de VN moeten daarom worden aangepast. Het representatieve karakter moet meer in overeenstemming zijn met de wereld van vandaag.

Goed bestuur betekent – ten tweede – zorgen voor stabiliteit en veiligheid. De leden van de VN moeten zich houden aan een aantal basisregels. Het gebruik van geweld, de strijd tegen terrorisme en de georganiseerde misdaad en de verspreiding van massavernietigingswapens moet gebonden zijn aan regels. De Veiligheidsraad van de VN moet hierin een centrale rol spelen. Enkel deze raad is bevoegd om zich uit te spreken over militaire acties. De samenstelling ervan is daarom van het grootste belang. De EU moet een zetel krijgen, zoals er ook zetels moeten komen voor regionale organisaties uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika; kortom, naast staten moeten ook regio's een rol kunnen spelen in het beheer van de wereld. Tevens moet het stelselmatige gebruik van het veto binnen de Veiligheidsraad onmogelijk gemaakt worden door een aangepaste en democratische stemprocedure. Leden die het presteren resoluties keer op keer naast zich neer te leggen kunnen onder geen beding roterend lid worden van deze Veiligheidsraad.

Als regio's een rol spelen in een succesvolle multilaterale benadering, dan is de Europese Unie een voorbeeld van zo'n benadering. Er bestaat in Europa, sinds de Tweede Wereldoorlog, een cultuur van consensus en compromis in de betrekkingen tussen staten. Deze benadering kan ook op wereldvlak gelden. Zij is verbonden met een mix van politieke, economische en civiele instrumenten om conflicten op te lossen. Europa kiest voor een structurele manier om aan conflictpreventie te doen: het verschaffen van zoveel mogelijk publieke goederen aan zoveel mogelijk mensen. Die

benadering kost oneindig veel minder dan de militaire aanpak. Militair optreden kan enkel als het door de VN Veiligheidsraad wordt goedgekeurd. Waar hoop, respect en perspectief op een beter leven worden geboden, gaat zelfs het hardste nationalisme of fundamentalisme voor de bijl.

Een deugdelijk wettelijk kader is het derde kenmerk van goed bestuur. Op wereldvlak heeft dat te maken met de bescherming van menselijk leven en de mensenrechten. De tribunalen voor de schendingen van de mensenrechten in Ex-Joegoslavië en in Rwanda en het Internationaal Strafhof in Den Haag zijn positieve evoluties. De EU moet de mensenrechten niet alleen erkennen maar ze zelf ook consequent toepassen en de instellingen versterken om ze geloofwaardig algemeen te kunnen afdwingen.

De internationale agenda is scheefgetrokken door de strijd tegen het terrorisme. De indruk bestaat dat de wereld onveiliger is geworden sinds 11 september 2001, terwijl uit de feiten blijkt dat het aantal oorlogen, sinds het einde van de Koude Oorlog, achteruit gaat. Er zijn andere problemen in de wereld waar evenveel aandacht moet naar uitgaan. Veiligheid mag niet worden verengd tot de strijd tegen het terrorisme. Alle vormen van onveiligheid moeten even streng worden aangepakt: schendingen van de mensenrechten, armoede, hongersnood, ziekte, aids, georganiseerde misdaad, burgeroorlogen, ecologische verwoesting en groeiende ongelijkheid. De oplossingen voor die problemen hebben niet te maken met militaire sterkte. Die oplossingen hebben te maken met bereidheid méér te investeren in economische en sociale ontwikkeling, in gemeenschapsvoorzieningen, in conflictpreventie én in internationale overheden.

Het is onaanvaardbaar dat de Wereldhandelsorganisatie (WTO) als outsider van het VN-systeem haar beslissingen met sancties bij de nationale staten kan doordrukken, terwijl de Internationale Arbeidsorganisatie of het Milieuprogramma van de VN als volwaardige dochters van ditzelfde systeem het moet stellen met het manke instrument van de zachte aanbevelingen. Een gelijke macht voor de drie instellingen vormt nochtans de garantie voor het realiseren van de roeping van iedere socialistische partij: het verzekeren van menswaardig en zeker werk en van een gezonde leefomgeving voor iedereen. Het opnemen van waardig werk als negende Millenniumdoelstelling van de VN vormt dan ook onze minimale eis. In de nieuwe stemprocedure zal, als een permanent lid zijn veto gebruikt, de Algemene Vergadering dit bij tweederde meerderheid ongedaan kunnen maken.

Om deze doelstellingen concreet te realiseren dient de huidige economische en sociale raad binnen de VN, de ECOSOC, omgevormd te worden tot een Economische, Sociale en Ecologische Veiligheidsraad. Deze zal afdwingbare resoluties kunnen stemmen en sancties kunnen opleggen bij het overtreden van sociale en ecologische minimumcriteria. Met dit alles bekomen we de afdwingbaarheid van degelijke sociale en ecologische normen en hun beoogde gelijkschakeling met die van de Wereldhandelsorganisatie. Verder dienen de financiële dochters van de VN, de Wereldbank en vooral het IMF, en de Wereldhandelsorganisatie op democratische en transparante wijze bestuurd te worden. De terechte eis tot hervorming van deze instellingen klinkt al geruime tijd.

Daartoe moeten volksvertegenwoordigers uit alle landen in staat gesteld worden het beleid van deze instellingen op te volgen en te controleren, moeten er dwingende consultaties van het brede middenveld georganiseerd worden en moeten de voorbereidende documenten laagdrempelig op het internet gepubliceerd worden. Een fonds voor technische ondersteuning bij onderhandelingen binnen al deze multilaterale instellingen dient opgericht te worden waarop ontwikkelingslanden naar gelang hun ontwikkelingsniveau trekkingsrechten kunnen laten gelden.

De Wereldbank moet haar programma's nog meer richten op armoedebestrijding zonder macro-economische voorwaarden als eerste interventie criterium te hanteren. De fondsen mogen onder geen beding als politiek instrument ingezet worden door de donoren. Het IMF op zijn beurt moet terugkeren naar zijn oorspronkelijke taak: het behoeden van de nationale munten tegen te zware koersschommelingen. De VN is ook de plaats bij uitstek om respect voor mensenrechten af te dwingen. De VN-mensenrechtenraad moet uitgroeien tot een permanent orgaan met een ruim mandaat, op hetzelfde niveau als de Veiligheidsraad. Preventie en nazorg van gewapende conflicten verdienen bijzondere aandacht. Een slagvaardige VN-Commissie voor Vredesopbouw is een must. Een internationaal wapenverdrag moet een einde maken aan illegale en onverantwoorde wapenhandel.

2 De Europese Unie

Het is voor iedereen duidelijk dat de Europese Unie in een acute crisis zit. Daarom moeten wij onze positie erg duidelijk maken. De crisis is niet dat de mensen de Europese leiders niet meer volgen, zoals is gebleken bij de verschillende referenda over de grondwet. De crisis is wel dat verkeerde beslissingen worden genomen en dat mensen daartegen protesteren. Sommigen menen dat de problemen kunnen worden verholpen met meer communicatie en meer dialoog met de burgers. Anderen vinden dat er moet worden gesleuteld aan de instellingen en de besluitvaardigheid van de Unie (versterkte samenwerking, kern-Europa). Dit zijn zeker nuttige deelpistes. Maar zelfs met de beste communicatie en de werkzaamste instellingen kan men een slecht product niet slijten. De kern van de Europese malaise moet worden blootgelegd.

Europa is teveel een vrije markt geworden. Van een middel om monopolies te bestrijden en de welvaart te vergroten, is concurrentie geëvolueerd tot een blind mechanisme dat een heilig doel op zich is. De liberalisering van een aantal basissectoren en diensten produceert onaanvaardbare sociale gevolgen. De interne markt van goederen, diensten en kapitalen mag niet primeren op sociale afspraken en milieuafspraken. Europa is ook niet democratisch genoeg. Keuzes die samenhangen met die interne markt worden, op basis van zeer algemene principes, genomen door ambtenaren en rechters en niet door een democratisch gecontroleerd politiek niveau. Europa zit met

een zware constructiefout: alles wat geld, goederen en diensten betreft, wordt beslist bij meerderheid; al de rest wordt bij unanimiteit besloten. Dat is een recept voor mislukking, aangezien er in de Europese club steeds minstens één lid is dat niet wil weten van sociale rechten of bescherming.

We moeten terugkeren naar de grondslagen van het Europese project. Vijftig jaar geleden werd de Europese samenwerking gestart met twee doelstellingen: oorlog tussen de oude vijanden voorgoed onmogelijk maken en werkgelegenheid verzekeren door onze markt te vergroten. Of anders nog: de Europese Gemeenschap werd opgericht om sociale en politieke catastrofes zoals in de jaren dertig onmogelijk te maken, onder meer door het bieden van sociale zekerheid. Het is dat bewustzijn, die gemeenschappelijke visie, die evenwichtige uitbouw van Europa die zoek is geraakt. Als Europa wordt gezien als één van de krachten van de globalisering, als iets wat druk zet op de kwaliteit van het leven en de zekerheid van een job, dan kan het vertrouwen van de mensen niet worden teruggewonnen. Daarom ook dat we moeten durven toegeven dat er grenzen zijn aan de Europese Unie. We kunnen niet zomaar kandidaat-lidstaten toelaten voor we er politiek, institutioneel en financieel klaar voor zijn. Aan elke nieuwkomer moeten we de politieke en sociaal-economische meerwaarde kunnen bieden die wij nu al genieten. Een uitbreiding en een vergroting van onze marktmacht mag nooit ten koste gaan van de stabiliteit en de zekerheden die Europa nu aan zijn burgers geeft.

Europa is een onontbeerlijk beleidsniveau om ons sociaal model te waarborgen. De discussie over dat model kan men echter niet beperken tot een discussie over groei, jobs en competitiviteit. Het moet prioritair ook gaan over sociale cohesie, over de sociale en ecologische verantwoordelijkheid van ondernemingen, over ons sociaal model als een essentiële factor van economische groei, en over herverdeling. Ook in het Europese beleid moet de economie ten dienste staan van de mens en de samenleving. Duurzame economische groei, volledige tewerkstelling en uitroeiing van de armoede moeten de kern uitmaken van het Europese sociale en economische beleid. Verder mag de sociale dienstverlening niet geprivatiseerd worden onder druk van de Europese Unie.

De hoeksteen van het Europese sociale model is het sociale overleg. Europese ondernemingen moeten de vakbondsvertegenwoordiging niet alleen tijdig informeren en raadplegen, maar ook overleg plegen voor elke beslissing. De Europese sociale dialoog moet ook op sectorvlak worden versterkt.

De financiering van het Europese sociale model is het grootste probleem. Alle Europese landen, en zeker de nieuwe lidstaten in Oost-Europa, moeten over de nodige financiële middelen beschikken om hun sociaal beleid te verbeteren. Goedkope belastingtarieven gebruiken om nieuwe investeringen aan te trekken, is onaanvaardbaar. Voor de EU is fiscale convergentie een noodzaak. Anders concurreren de lidstaten elkaars sociaal systeem stuk. Analoog aan de spaarrichtlijn moet er daarom een vennootschapsrichtlijn komen waarin die fiscale convergentie geregeld wordt. Een

Europese afspraak over het invoeren van een minimumtarief voor de vennootschapsbelasting kan de fiscale dumping ontmoedigen. Dit minimumtarief zou tegelijkertijd voldoende ruimte laten voor enige concurrentie tussen de lidstaten, maar er ook voor zorgen dat vennootschappen op een billijke manier blijven bijdragen aan de overheidsfinanciën. Hierdoor kan ook de fiscale druk op arbeid verminderen en komen er middelen vrij voor de financiering van hoogwaardige sociale stelsels. Steeds lagere belastingen passen niet in het Europese model en brengen de financiering van de sociale bescherming in gevaar.

Als de EU over één munt, één leger en één buitenlandse politiek beschikt, dan is een afdoende democratische controle absoluut noodzakelijk. Het Europees Parlement moet die taak kunnen uitoefenen voor alle domeinen waarvoor het bevoegd is. Minimaal moet het Europees Parlement initiatiefrecht krijgen en moet de Commissie voortdurend het vertrouwen van dat Parlement hebben. Daarnaast moeten de nationale parlementen (federaal en regionaal) hun controlefunctie op de Europese ministerraad beter kunnen vervullen. Ook provincies en lokale besturen moeten het Europese beleid en zijn gevolgen op hun beleidsniveau kunnen opvolgen.

De Europese Centrale Bank opereert op basis van een te vage taakomschrijving en heeft zelf de details van haar opdracht ingevuld. Dit heeft geleid tot een Bank die een uitsluitend monetaristische koers volgt, gericht op inflatiebestrijding. Voor ons moet de opdracht van de Bank ruimer zijn.

3 Het Europese Veiligheidsbeleid

Wij willen niet dat de NAVO wordt getransformeerd tot een instrument dat wereldwijd intervenueert onder Amerikaanse leiding. De Europese veiligheidsstrategie, die op andere concepten is gebaseerd, mag niet worden ondergraven. De opties voor militaire interventie mogen niet worden verruimd. Als Europa helpt bij de herstructurering van de Amerikaanse belangen in de wereld, zal onherstelbare schade worden toegebracht aan het soft power imago van de Unie. Daarom is de transformatie van de NAVO tot een internationale brandweer onder Amerikaanse leiding een onzinnig en onaanvaardbaar idee.

De ontwikkeling van een autonoom en geloofwaardig Europees veiligheids- en defensiebeleid is onze eerste keuze. We moeten durven kiezen voor eigen concepten en instrumenten. We verzetten ons tegen doctrines die het recht op preventieve oorlogsvoering inhouden of een nieuwe kernwapenwedloop dreigen uit te lokken. We zijn en blijven tegenstander van nucleaire wapens en willen dat de Amerikaanse tactische atoomwapens van het Europese grondgebied verdwijnen. We moeten nog meer ruimte geven aan preventieve en civiele benaderingen. We mogen ons, als EU, niet laten verdelen inzake buitenlandse politiek. Een doeltreffend Europees veiligheids- en

defensiebeleid is immers de resultante van een doordacht, geïntegreerd en coherent buitenlands beleid. Er moet een efficiënte Europese diplomatieke dienst worden gecreëerd, met een Europees ministerie van Buitenlandse Zaken en Europese ambassades.

We zijn ervan overtuigd dat deze keuze de beste garantie is voor goede betrekkingen en een fair partnerschap tussen Europa en de VS. De NAVO moet een samenwerkingsverband worden waarbinnen de EU als één geheel optreedt, samen met de anderen. De NAVO moet worden hervormd tot een organisatie met twee pijlers. In geval van crisis in haar onmiddellijke omgeving is de Europese pijler in de eerste plaats verantwoordelijk. Bovendien laat deze pijlerconstructie toe dat het niveau dat wordt geactiveerd – één of twee pijlers – afhangt van de bereidheid aan interventies deel te nemen. Zo'n mechanisme impliceert niet automatisch een pro-actieve, globale rol voor de NAVO.

Als Europa na de gemeenschappelijke munt ook kiest voor een gemeenschappelijk leger, dan heeft dat consequenties. Niet alleen de politieke dimensie van het veiligheidsbeleid is belangrijk, ook de democratische controle op dat beleid moet worden georganiseerd, opdat dat beleid geen exclusieve aangelegenheid wordt van de grote landen. Er moet ook aandacht gaan naar capaciteiten op civiel en militair vlak. Een mislukte missie kan desastreuze gevolgen hebben voor de geloofwaardigheid van het hele project. Bijgevolg kan een discussie over capaciteiten niet worden ontweken.

Maar laat het duidelijk zijn dat financieel gesproken de omvang van de 25 EU-defensiebudgetten te ruim is voor de vredeshandhaving van de EU. De legers van de lidstaten moeten worden samengevoegd en efficiënter zijn. Zonder de bereidheid van de lidstaten om hun legers te herstructureren, te integreren en specialisatie af te spreken, blijven we geld over de balk gooien. Ook civiele capaciteiten voor conflictbeheersing worden beter op Europees niveau beheerd. Zo moet de EU werk maken van een civiele interventiemacht met politiemensen, juristen, academici, artsen en andere deskundigen die aan samenlevingsopbouw gaan doen.

We zijn niet blind voor de consequenties voor het Belgische leger. Ook ons leger zal (verder) moeten worden geherstructureerd. We kiezen voor een kleiner (20.000), beter uitgerust en beter werkend leger, gespecialiseerd in vredeshandhaving en in opdrachten die we goed aankunnen. Daartoe moeten investeringen gebeuren in onder meer logistiek transport, ontmijningscapaciteiten en gevechtseenheden. Voor het personeel moet een goed sociaal plan worden uitgewerkt. Met het gemengde loopbaanstatuut dat in de maak is, zullen mensen sneller worden getransfereerd naar de burgerij, andere overheidsdiensten of de privé. Overgang naar een andere overheidsdienst kan ambtshalve, overgang naar de privé kan enkel vrijwillig. De bestaande rechten van het personeel blijven gegarandeerd. Daarbij accepteren we eventueel de noodzaak van een tijdelijke enveloppe om de personeelsvernieuwing te financieren.

Aangezien het geen zin heeft dat elk van de EU -lidstaten nog een eigen leger in stand houdt, wordt het Belgische leger volledig geïntegreerd in een Europees beroepsleger en in andere Europese eenheden. Integratie met andere legers en specialisatie is de beste aanpak om te verbeteren en te besparen. Het is immers de bedoeling dat de budgettaire marge die op termijn bij defensie wordt geboekt, wordt besteed aan ontwikkelingssamenwerking, dat wil zeggen aan het voorkomen van conflicten.

Concreet willen we dat ons leger over 10 jaar slechts half zo groot is als vandaag. Dat wil zeggen van 40.000 manschappen naar 20.000 soldaten. We kunnen niet zomaar het budget landsverdediging halveren, er moet immers geïnvesteerd worden in materiaal, specialisatie van de resterende militairen en outsourcing van soldaten die het leger zullen verlaten. We menen dat 60% van het huidige budget moet volstaan. Dat budget is vandaag 2,7 miljard Euro, waarvan dus 40% of ongeveer 1 miljard Euro (0,33% BNP) extra aan ontwikkelingssamenwerking kan worden besteed.

Binnen de Europese defensie zal België een voortrekkersrol spelen inzake democratische organisatie en waardebevestiging binnen het Europees leger. Iedere militair moet doordrongen zijn van de morele, democratische en sociale waarden die hij dient te verdedigen, wars van racisme, eng nationalisme of fundamentalisme. Het Europees leger is geen instelling die totaal buiten de samenleving staat maar moet er hecht mee verbonden zijn. Een open 'brede' kazerne moet daartoe bijdragen.

Actief participeren aan cultuur

1 Wat is cultuur? Wat is kunst? Waarom zijn ze van belang?

1.1 Cultuur en de kwaliteit van het (samen)leven

Cultuur is de collectieve manifestatie van gedragingen en waarden. Het is dus onmogelijk tégen cultuur te zijn. Nagenoeg alles in het leven is immers een uiting van 'cultuur' (de Oosterse cultuur, politieke cultuur, eetcultuur, maffiacultuur). Van belang is duidelijk te maken welk soort cultuur je voorstaat. Op die manier maak je immers meteen ook duidelijk welk maatschappijbeeld je wilt uitdragen. Wij bepleiten een open, solidaire, verdraagzame en creatieve samenleving, waarin mensen participeren en gestimuleerd worden zichzelf altijd opnieuw verder te ontwikkelen tot weerbare en vertrouwensvolle burgers.

Cultuur is het vitale netwerk van verwijzingen en gedragingen waarin een gemeenschap zichzelf herkent en bevraagt, en tegelijk openstaat voor de anderen. Cultuur is nooit één en ondeelbaar. Cultuur is altijd 'multi' en 'inter'. We bevinden ons steeds temidden van een veelheid aan culturele posities en uitdrukkingsvormen. Onze open samenleving is het resultaat van discussies en afspraken. Die zijn geen van alle vanzelfsprekend. Ze zijn niet natuur-lijk. Ze zijn cultuur-lijk en dus vatbaar voor verder overleg, voor dialoog, voor verandering. Eigenheid en verschil zijn in dat opzicht sleutelbegrippen: iedereen heeft het recht zichzelf te zijn, verschillen tussen mensen maken een cultuur vitaal. Maar er is tegelijk ook een spanning tussen beide polen; we streven naar een cultuur waarin iedereen zich thuis kan voelen in het volle besef dat iedereen soms water bij de wijn moet doen om het samenleven mogelijk te maken. Confrontaties met de meest uiteenlopende cultuurervaringen betekent een verruiming van het gezichtsveld. Het kan mensen doen nadenken en relativeren en kan zo de basis zijn voor een sterker sociaal weefsel en voor meer intermenselijke solidariteit.

Cultuur in de brede zin van het woord, is zeer belangrijk voor de kwaliteit van ons leven. Maar hoe dit ingevuld wordt, ligt voor iedereen anders. Het beleid moet niet in onze plaats beslissen wat precies de kwaliteit van onze individuele levens ten goede komt. Mensen moeten zelf vrij kunnen kiezen met welke uitingen van cultuur ze willen bezig zijn. We moeten wel voor ogen houden dat die

keuzevrijheid niet vanzelfsprekend is. Ze wordt in belangrijke mate bepaald door het thuismilieu, de opleiding, het inkomen, ... Cultureel gedrag is meestal niet het gevolg van échte keuzes. Als socialisten willen we de sociale condities scheppen die ervoor zorgen dat mensen zoveel mogelijk gelijke kansen krijgen om hun eigen leven zelf vorm te geven. De hefboomen bij uitstek daarvoor zijn onderwijs en een goed sociaal beleid. We kunnen het cultuurbeleid daar niet los van zien.

Onze samenleving maakt ingrijpende ontwikkelingen door. Om het hoofd te kunnen bieden aan de soms onverwachte en moeilijk te verteren schokken van het moderne leven is vooral creativiteit noodzakelijk: vanuit je eigen talenten en sterkte in staat zijn om alternatieven te bedenken, openheid van geest te tonen zonder in leeghoofdige (want enkel door de markt voorgeschreven) nieuwlichterij te vervallen. Wie het sociaal moeilijk heeft, staat vaak ook op dit vlak niet sterk. Een socialistisch cultuurbeleid moet er dus op gericht zijn iedereen een fond te geven die verder ontwikkeld kan worden. Respect voor ieders eigenheid is daarbij van het grootste belang: enkel wie zich gegrond voelt in zijn/haar doen en laten zal zich sterk genoeg voelen om ook ongekende paden te exploreren. Onderwijs- en cultuurbeleid gaan hierbij hand in hand. Het zijn cruciale hefboomen om mensen hun talenten te laten ontdekken en ontwikkelen.

Een bloeiend en rijk cultuurleven, in de meest brede zin van het woord, van het amateurtheater tot erfgoedwerk, van conservatoria tot seniorenfestivals, draagt er in grote mate toe bij dat mensen actieve participanten van een samenleving worden, dat mensen andere mensen ontmoeten en zich inschakelen in netwerken die de samenleving op positieve wijze versterken, en dat mensen er beter in slagen nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwkomers in de samenleving met de nodige openheid en generositeit tegemoet te treden. Materiële drempels om deel te nemen aan het cultuurleven moeten afgebroken worden.

De culturele rechten zoals al vastgelegd in Het Internationaal Verdrag betreffende Economische, Sociale en Culturele Rechten (ICESCR) zijn een basis om dit beleidsterrein verder te ontwikkelen.

1.2 Kunst: tussen ontroering en noodzaak

Een cultuurbeleid is niet hetzelfde als een kunstenbeleid. Kunst is een onderdeel van cultuur. Hier gaat het om bijzondere uitingen van creativiteit en verbeelding, van de zoektocht naar ontroering, zingeving en begrip van het bestaan. Een socialistisch kunstenbeleid zoekt naar een evenwicht tussen de noden van de makers (kunstenaars) en de wens een breed en divers publiek te bereiken. Tegelijk wil het ook stimuleren dat zoveel mogelijk mensen zich artistiek kunnen ontplooien. In het zoeken naar dat evenwicht tussen de behoeften van kunstenaars, publiek en participanten moeten we er steeds over waken de kunstschepping niet te belemmeren of te sturen. Socialisten zijn principiële verdedigers van de vrijzscheppende kunstenaar.

Daarom moet ons subsidiebeleid begeleid worden door onafhankelijke, divers samengestelde en onbevangen commissies. Die commissies moeten zich laten leiden door een zoeken naar kwaliteit, wars van kijkcijfers en potentiële winst. Ons beleid moet mogelijk maken wat niet door de markt kan worden gerealiseerd. Voor ons is diversiteit in het kunstaanbod belangrijk, loutere marktwerking leidt tot verenging en beperking van de diversiteit. Daarom ook geeft ons kunstenbeleid niet alleen mogelijkheden aan gevestigde kunstenaars, maar stimuleert ook het talent van wie net komt kijken. Dat kan door bvb. ateliers te voorzien voor beginnende kunstenaars.

Een socialistisch kunstenbeleid heeft een sociaal belang. In Brussel zorgde de Zinneke-parade er op 13 mei 2006 weer voor dat stadsbewoners van allerlei kleur en achtergrond uit de diverse wijken hun creativiteit verenigden om de stad feestelijk op stelten te zetten. In de voorstelling 'Onze Lieve Vrouw van Vlaanderen' confronteerde het Vlaamse theatergezelschap Union Suspecte tienduizenden toeschouwers met het feit dat er vandaag ook Vlaamse artiesten zijn die Ben Chikha heten, plat West-Vlaams spreken en ons iets te vertellen hebben over wat de 'christelijke' madonna voor hen betekent.

2 Waaron moeten socialisten een kunst- en cultuurbeleid hebben?

In Vlaanderen wordt het debat over kunst al enkele jaren gekenmerkt door een uiterst onproductieve polarisering tussen zogenaamd 'toegankelijke' en 'elitaire' kunst, tussen hoge en lage cultuur. In een ver verleden bestond dat niet en geloofde de socialistische partij heel sterk in de emancipatorische waarde van kunst en cultuur. 'Kunst veredelt' staat er boven de bühne van de Gentse Vooruit. Volksverheffing was toen nog geen controversieel begrip maar een vanzelfsprekend ideaal.

Daarna begon men vragen te stellen bij dat discours. Wie waren die politici om aan hun kiezers een culturele canon op te leggen? Was dat niet betuttelend en paternalistisch? En in hoeverre werd de arbeidersklasse niet 'gekoloniseerd' met de culturele normen en waarden van de middenklasse en hoger? 'Kunst veredelt' staat er: een proletarisch kunstoffsief kon kennelijk alleen maar door te verwijzen naar de adel.

De socialistische beweging werd ambigu over kunst- en cultuurbeleid. De mondige kameraad van de jaren tachtig en negentig leek opvallend op de vrije, liberale burger: iemand die volstrekt autonoom zou kunnen uitmaken wat goed was voor hem/haar. Culturele normen en waarden werden voortaan mee aangereikt door al dan niet commerciële media en steeds massaler wordende promotiecampagnes. Net zoals iedereen in de file staat richting kust, zo zijn er files richting het Sportpaleis of wachtlijsten voor dé megatentoonstelling van het jaar.

Merkwaardig genoeg ontstond er parallel met de aan zijn cultureel lot overgelaten Vlaming in datzelfde Vlaanderen een uitzonderlijke ervaring van artistieke kwaliteit. Op vlak van mode, muziek, theater, dans en beeldende kunst gingen sinds de jaren tachtig Vlamingen de Europese en internationale voorhoede uitmaken. Een aantal van die kunstenaars en cultuurwerkers, in een deels begrijpelijke reactie op het populistische culturele discours, sloot zich af voor een diepgaand en genuanceerd debat over de relatie tussen kunst en cultuur enerzijds en de brede samenleving anderzijds.

Een socialistisch kunstenbeleid mag paternalistisch noch relativistisch zijn. De volksverheffing van weleer was gericht op door hard labeur afgestompte mensen. Ze moest een dam vormen tegen materialisme. Het kunst- en cultuurbeleid van vandaag moet gericht zijn op participatie in een open samenleving. We willen niet zeggen welke cultuuruitingen te prefereren zijn. We willen wel een zo ruim mogelijke keuze aanbieden en mensen leren, in vrijheid, kiezen uit het aanbod.

Een kunstenbeleid dat alleen maar de artistieke elite stimuleert, loopt leeg. Een kunstenbeleid dat alleen maar het publieksbereik stimuleert, bloedt dood. De tegenstelling tussen 'volk en succes' en 'elite en respect' is buitengewoon onproductief. Ze doet ook onrecht aan de geschakeerdheid van het publiek: vandaag kan je naar Rock Werchter én naar deSingel gaan, Pieter Aspe én Hugo Claus lezen, van Rosas houden én van Flip Kowlier. De vakjes waarmee media en beleid de kunstwereld gebalkaniseerd hebben moeten dringend afgebroken worden. Overheid en media hebben hier een verantwoordelijkheid, maar de kunstenaars en grote en kleine cultuurhuizen evenzeer.

Kortom, wij wensen populisme noch elitarisme. Een socialistisch beleid streeft ernaar om een zo breed mogelijk publiek in contact te brengen met kunst, hetzij door de eigen creativiteit te stimuleren, hetzij door belangwekkende kunstuitingen te ondersteunen en ze op diverse plekken in het land te presenteren. Daarnaast geloven we dat kunst en cultuur het gesprek met de rest van de samenleving best aangaan. Maatschappelijke verantwoording voor de gemeenschapsmiddelen die aan hen worden besteed is wenselijk, zonder hen met doelstellingen te confronteren die op andere maatschappelijke terreinen evenmin worden gerealiseerd. Sommige kunstenaars zullen toegankelijkheid hoog in het vaandel dragen en de dialoog met hun publiek voortdurend opzoeken, anderen functioneren enkel in de marge en bij gratie van een grote afzondering. Een kunstenbeleid moet beide mogelijk maken en doet dat vandaag ook al.

Ons cultuurbeleid erkent dat de avant-garde geen gesloten clubje mag worden van en voor cultureel gevorderden. De avant-garde is letterlijk de 'voorhoede', de verkenners die we op pad sturen op zoek naar nieuw terrein en nieuwe mogelijkheden. Soms is dat vruchtbaar, soms niet. Maar in ieder geval staat vast dat een avant-garde die niet meer terugkeert naar de basistroepen verloren is. Ook staat vast dat basistroepen die geen avant-garde uitsturen ter plaatse blijven trappelen.

3 Wat willen we concreet?

sp.a ondersteunt initiatieven die de kwaliteit van onze open, interculturele samenleving trachten te verhogen. Migratie en diversiteit zijn een vast gegeven in Europa. Dat betekent dat ook onze museumcollecties daaraan aangepast moeten worden. Musea zijn er voor iedereen, oude en nieuwe Belgen. Onze musea en andere culturele instellingen moeten daarom aandacht hebben voor de cultuurproductie van nieuwkomers in onze samenleving. De collecties van onze musea zijn ook van iedereen. Daarom moeten de vaste collecties gratis toegankelijk zijn.

De plek waar die open en interculturele samenleving zich op de meest duidelijke wijze manifesteert is zonder twijfel de grootstad. Stedelijke culturele initiatieven die die interculturele realiteit expliciet thematiseren verdienen dan ook veel steun. Zeer binnenkort zal Brussel een stad zijn die enkel nog uit minderheden bestaat en waar de inwoners één ding zeker weten: dat ze in hun respectieve verledens weinig zullen vinden dat hen met elkaar verbindt. Het maakt het alleen maar belangrijker om pogingen te ondernemen om in die diverse stad een deels gemeenschappelijke toekomst of zelfs identiteit te construeren. De strategieën die op dat vlak het meest succesvol zijn en waarmee men er het best in slaagt om stadsbewoners van allerlei slag samen te brengen of zelfs aan het werk te krijgen, zijn veelal van culturele of zelfs artistieke aard. In Antwerpen denken we onder andere aan de Zomer van Antwerpen of de werkingen van de Roma of het Zuiderpershuis. In Gent denken we dan aan de werking van De Centrale. In Leuven denken we aan het kindercultuurfestival 'de Rode hond', waarbij tijdens de herfstvakantie de plaatselijke culturele organisaties en de culturele diensten de handen in elkaar slaan.

sp.a ondersteunt instellingen en genres die in de uiterst competitieve maatschappij onder druk komen te staan. De kwetsbaarste schakel in het boekenvak is wellicht de boekhandel. Het boekenaanbod is zo overweldigend groot dat titels nauwelijks nog enkele maanden in de winkel liggen. Als ze zich niet op die korte termijn commercieel bewijzen, verdwijnen de boeken, heel vaak letterlijk (ze worden vernietigd). Vele van die boeken kwamen tot stand met steun van het Vlaams Fonds voor de Letteren. We financieren nu dus het schrijven en produceren van boeken die we belangrijk vinden, maar vinden het blijkbaar niet echt belangrijk of die boeken ook een publiek kunnen bereiken. Deze boeken verdienen een beschermd statuut. Kwetsbare genres (poëzie, essay, bijzondere vertaalprojecten...) zouden een gesubsidiëerde vaste plek in de boekhandel en de bibliotheek kunnen krijgen.

Artistieke projecten die kapitaal vergen om echt te kunnen bloeien (films, musicals, buitenlandse tournees van muzikanten) kunnen dankzij een cultureel investeringsfonds groeien. En wanneer er winst wordt gemaakt vloeit dit geld automatisch terug naar het fonds om op die manier nieuwe projecten mogelijk te maken.

sp.a ondersteunt initiatieven die de kloof tussen de artistieke voorhoede en de geïnteresseerde cultuurconsument kunnen verkleinen. Een belangrijke rol daarin blijft weggelegd voor het klassieke middenveld (onder meer Vermeulenfond, Davidsfond, Willemsfond, Masereelfond), de sociaal-culturele verenigingen en bewegingen, de volkshogescholen en het emancipatorische werk van de openbare omroep. Daarnaast kunnen ook de lokale overheden, het onderwijs en het jeugdwerk een stuk van die taak opnemen.

Culturele initiatieven moeten zoveel mogelijk spontaan ontstaan en groeien. Om evenwel onze doelstellingen inzake participatie en gelijke toegang voor iedereen tot kunst en cultuur te bereiken, is een stimulerende overheid van essentieel belang. Een overheid die niet betuttelt, maar 'dingen mogelijk maakt'. Dit komt het best tot uiting op lokaal vlak waar steden en gemeenten (mede dankzij het decreet op het lokale cultuurbeleid) over de instrumenten beschikken om samenwerkingsverbanden tussen diverse culturele instellingen en organisaties te stimuleren en uit te bouwen. Via een aangepast prijzenbeleid en een doelgerichte communicatie kan een groter publiek in contact worden gebracht met kunst en cultuur (en met elkaar).

Onderwijs en afkomst zijn bepalende factoren die er voor zorgen of en op welke manier mensen met cultuur en kunst bezig zijn. In een cultureel diverse samenleving is het echter onmogelijk geworden om kinderen, jongeren en volwassenen in het onderwijs een monocultureel pedagogisch project aan te reiken. Vlaanderen is in de feiten een interculturele gemeenschap geworden, waarin de culturele consensus al sinds de jaren '60 van de vorige eeuw aan belang heeft ingeboet, om vandaag grotendeels verdwenen te zijn. Dat heeft niet alleen te maken met de instroom van nieuwkomers, en de culturele identiteit die ze aan hun kinderen hebben doorgegeven, maar ook met de verschillende levensstijlen die inmiddels bij autochtone Vlamingen ingang hebben gevonden. Het diversiteitsmodel is vandaag de norm geworden, zowel binnen de autochtone bevolking als tussen de autochtone en allochtone bevolkingsgroepen van ons land. Dat betekent geenszins dat iedereen zich comfortabel voelt in die nieuwe interculturele samenleving. Net zoals voor het onderwijs een taak was weggelegd bij de identiteitsvorming van de nieuwe natie in de negentiende eeuw, of de vorming van een Vlaamse culturele identiteit sinds de jaren '70 van de vorige eeuw, zo heeft ze nu een belangrijke rol te spelen in de ontwikkeling van een gedeeld burgerschap in de nieuwe interculturele samenleving. Hoewel ons onderwijs de uitdaging van de interculturele samenleving ter harte neemt, lijken diversiteit en actief pluralisme – noodzakelijke voorwaarden in een diverse samenleving – onvoldoende structureel ingebed in het pedagogisch curriculum van de Vlaamse scholen. **sp.a** meent dat het diversiteitsmodel, zowel in het algemene curriculum en haar einddoelen, als in specifieke vakken, in de schoolpopulatie, het lerarenkorps, de typologie van schoolgebouwen... moet ontwikkeld worden, teneinde leerlingen en studenten een model van gedeeld burgerschap aan te reiken waarop culturele diversiteit zich kan ontwikkelen en gerespecteerd en geapprecieerd kan worden. Volgens **sp.a** biedt die houding de grootste garantie om kinderen, jongeren en volwassenen alle kansen te geven hun talenten te ontwikkelen om zich te ontplooiën en ze ten dienste te stellen van de samenleving.

Het gros van de cultuurberichterijding in de media volgt de actualiteit en de hypes en trends die door grote producenten en concerns worden gecreëerd. Behalve via bijzondere evenementen als de Open Monumentendag is er eigenlijk zelden of nooit aandacht voor wat níét hip is, voor een tentoonstelling, boek of voorstelling die geen blockbusterallures heeft of geen geldverslindende reclamecampagne. We stellen een Vlaamse Cultuurprijs voor Cultuureducatie voor die bij voorkeur gaat naar een medium (krant, website, radio- of tv-programma) dat er in slaagt structureel aandacht te creëren voor wat vandaag veelal buiten beeld blijft. Daarbij mag zeker ook het verleden (de traditie, het geheugen) aan bod komen. Erfgoedwerking gaat niet alleen over roerend en onroerend patrimonium, maar ook over monumenten (acteurs, auteurs, voorstellingen, kunstwerken) die generaties hebben gevormd en ook vandaag nog actueel zijn. Ook media die bruggen durven bouwen zijn erg welkom. Cultuur en kunst bestaan bij gratie van kruisbestuivingen en zijn dus niet gebaat bij eilanden.

Het spreekt voor zich dat de openbare omroep hier een cruciale rol te spelen heeft. Televisie is een massamedium en is daarom verantwoordelijk om culturele impulsen te geven. De omroep is tegelijk het culturele geheugen en de spiegel van cultureel Vlaanderen. Net zoals in het tv-programma 'Vlaanderen sportland' minder populaire sporten aan bod komen, moet het mogelijk blijven om aandacht te hebben voor het rijk geschakeerde Vlaamse culturele leven. We zijn vóór een cultuurzender maar men mag cultuur niet verbannen naar nichezenders. Ook op de algemene zenders moet er aandacht voor zijn. Daarbij kan er nog meer samengewerkt worden met culturele en privé-instellingen. Wanneer interessante buitenlandse auteurs of kunstenaars naar hier komen, kan de omroep hen nog veel meer dan vandaag het geval is via het journaal of andere programma's op creatieve wijze aan het volk presenteren. De omroep heeft ook een duidelijke taak in de verdere ontwikkeling van beeldcultuur en de exploratie van de internetmogelijkheden in dit land. Niet alleen de implementatie en promotie van digitale technologie moeten bekommernissen zijn van de VRT, maar ook de ondersteuning van beginnende film- en documentairemakers.

We moeten soms ook durven denken aan nieuwe initiatieven, eigentijdse bakens, nieuwe iconen waar het 21-eeuwse Vlaanderen het beste van zichzelf toont. We mogen best wat moed, durf en gezonde ambitie hebben. We kijken niet alleen verward in een achteruitkijkspiegel naar restanten van vergane glorieperiodes. Grote architecturale initiatieven en investeringen in de publieke ruimte kunnen voor een dé clic en een katalysator in een wijk zorgen. Buurten kunnen zo helemaal opleven. Ook kan de belangstelling, zelfs de medewerking van de bevolking van een hele wijk gevraagd worden voor de restauratie van een sociaal/kunsthistorisch belangrijk pand. Dit kan een motor zijn die een hele beweging op gang brengt – cultureel, sociaal en economisch. Het spreekt vanzelf dat we ons niet beperken tot enkele plekken in de stad en dat we hele steden moeten aanpakken. In armere buurten willen we rijke publieke ruimten maken. We zullen erover waken dat de bewoners die hun wijk zien opfleuren niet verdreven worden na de opwaardering van hun buurt.

Vlaanderen is uniek in Europa wat betreft de enorme populariteit van de jeugdbewegingen. Maar terwijl sporten en maatschappelijke betrokkenheid sterk gecultiveerd werden vanuit de jeugdbewegingen, is de combinatie van cultuur en jeugdwerk nog te weinig ontgonnen. Jeugdbewegingen kunnen als geen ander de 'goesting' voor cultuur aanwakkeren. Dat gebeurt in een informele sfeer. De jeugdbewegingen zijn belangrijke middenveldorganisaties die mensen op een cruciale fase van hun leven in contact kunnen brengen met cultuur. Te denken valt aan een systeem van cultuurwaardebonnen en andere stimuli voor het jeugdwerk.

Iedereen gelijke kansen op onderwijs van hoge kwaliteit garanderen

1 Inleiding

De school neemt vandaag een centrale plaats in ons leven in. Scholen zijn in onze dorpen en steden belangrijke ontmoetingsplaatsen. Kinderen en jongeren leren op school wat ze later nodig hebben om als werkende mens en als actief, zelfstandig en kritisch denkend lid van de samenleving te kunnen functioneren. De school is ook de plaats waar kinderen en jongeren een kwalificatie behalen. Onderwijs is de belangrijkste motor van sociale mobiliteit in onze samenleving. Het diploma dat iemand verwerft, bepaalt nog steeds voor een groot deel de latere beroepsloopbaan, het maatschappelijk succes en zelfs het inkomen. En, omgekeerd, zonder enige onderwijskwalificatie zijn mensen in toenemende mate kwetsbaar voor uitsluiting, zowel op de arbeidsmarkt als in het maatschappelijke leven. Over het algemeen wonen hoger opgeleiden dan ook in betere huizen, hebben een betere gezondheid en leven langer. Het blijkt nu dat kinderen van laaggeschoolden een veel grotere kans hebben zelf ook laaggeschoold te blijven dan kinderen van hooggeschoolden.

Niet iedereen komt met gelijke kansen aan de start in het onderwijs. Sociale herkomst bepaalt nog steeds in belangrijke mate de kansen die men in zijn of haar schoolloopbaan krijgt. We hebben uitstekend onderwijs in Vlaanderen; de kwaliteit van onze scholen behoort tot de beste van de wereld. Maar die kwaliteit is er niet voor iedereen: de verschillen in kwaliteit en effectiviteit zijn in ons onderwijs onaanvaardbaar groot. Dé grote uitdaging is de kloof dichten tussen leerlingen en scholen die uitstekend presteren en zij die veel minder presteren. Niet alle jongeren plukken de vruchten van uitstekend onderwijs. Om voor de sterken kwaliteit te garanderen, aanvaarden we soms mislukking van de zwakken. We laten veel talent verloren gaan en dat is iets wat we ons niet kunnen veroorloven.

Omdat kinderen niet van een gelijke startpositie in het onderwijs vertrekken, moet het onderwijs juist gelijke kansen garanderen door ongelijke situaties verschillend te behandelen. Om iedereen gelijke kansen op een goede talentontwikkeling, kwalificatie en maatschappelijke start te garanderen, moeten sommige kinderen en jongeren juist meer kansen in het onderwijs krijgen in plaats van in een waterval van steeds mindere kansen terecht te komen. Sociaal-economische en

financiële barrières moeten overwonnen worden. Sociaal-culturele en taalachterstanden moeten gecompenseerd worden. En de school moet verschillen bij kinderen erkennen en voor iedereen dat bieden wat voor hem of haar het beste is. Kinderen met een fysieke beperking, kinderen met leerproblemen, hoogbegaafden, kinderen met heel speciale talenten, allen zouden ze van de school dat moeten kunnen verwachten wat hen het beste helpt. Daarvoor zijn sterke en warme scholen nodig, met leraren die de deskundigheid hebben voor talentontwikkeling, die uit elk kind dat net ietsje meer kunnen halen, die kunnen boeien en een rolmodel zijn die je nog je hele verdere leven kunt herinneren. Ons motto is dan ook: goed voor de sterken, sterk voor de zwakken!

Onderwijs is ook een zaak van rechten en plichten. Kansen moeten ook gegrepen worden. We aanvaarden van het onderwijs niet dat het talenten laat verloren gaan, maar we aanvaarden van jonge mensen evenmin dat ze kansen niet zouden grijpen. Talentontwikkeling is ook het beste van jezelf geven om uit geboden kansen al het mogelijke te halen. Gelijke kansen realiseren is maar mogelijk mits ambitie.

Voor **sp.a** is de agenda inzake onderwijs volledig gericht op gelijke kansen. We willen dus een brede mobilisatie van allen die gelijke onderwijskansen centraal willen stellen, los van de nettenstructuur. Op termijn moeten we evolueren naar een onderwijslandschap waarin met respect voor ieders eigenheid en pedagogisch project voor alle kinderen in elke school gelijke kansen worden gegarandeerd.

sp.a wil een stevig bondgenootschap voor een beleid van gelijke kansen in het onderwijs. Het bedrijfsleven en de andere sociale partners moeten we kunnen aanspreken voor een beleid dat de band tussen onderwijs en arbeidsmarkt verstevigt, voor meer innovatie en ondernemerschap in het onderwijs, voor technologische vernieuwing in onze scholen, voor nieuwe combinaties van leren en werken. Met sociale bewegingen, zoals minderhedengroepen of de armoedebeweging, moeten we coalitie vormen rond studiefinanciering en kosteloosheid. Met welzijn, justitie en lokale politie moeten we rond spijbelen, drugspreventie of geweld op school kunnen samenwerken. Actiegroepen die leerlingen en ouders verenigen rond leerproblemen en psycho-sociale noden, moeten we kunnen warm maken voor een genuanceerd verhaal rond leerzorg. Met cultuur, sport en welzijn moeten we de 'brede school' tot gespreksonderwerp maken. Zo kunnen we een brede maatschappelijke mobilisatie rond gelijke kansen in en door het onderwijs op gang trekken.

2 Alle kleuters naar school en in kleinere klassen

Ons kleuteronderwijs legt de basis voor de verdere schoolloopbaan. We weten dat kleuters die niet naar de kleuterschool gaan, vaak afkomstig zijn uit groepen die maatschappelijk kwetsbaar zijn en

aan de onderkant van de samenleving zitten. Het fundament van een gelijkekansenbeleid is dan ook ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk kinderen aan het kleuteronderwijs participeren. We pleiten daarom voor een inschrijvingsplicht eerder dan voor het vervroegd starten van de leerplicht. Een leerplicht in het kleuteronderwijs heeft trouwens niet zoveel zin, we kennen in ons land immers een leerplicht en geen schoolplicht.

Het is cruciaal dat die kleine kinderen zo goed mogelijk omkaderd worden, zodat kleuterleidsters en kleuterleiders de mogelijkheid hebben kleine leer- en ontwikkelingsstoornissen vroeg te remediëren. Precies daarom willen we investeren in kleinere kleuterklassen. Die kleine klassen maken het ook mogelijk meer individueel met kleuters te werken rond taalverwerving en taalontwikkeling. Opdat er méér gepraat wordt met en geluisterd wordt naar deze kleutertjes, moeten we de klasgroepen verkleinen. Dat is niet enkel belangrijk voor allochtone kleuters maar ook voor kleuters uit alle minder taalvaardige milieus.

3 Geen financiële noch culturele drempels voor gelijke kansen

Het huidige gelijke-onderwijskansenbeleid geeft extra middelen aan scholen met verhoudingsgewijs meer leerlingen uit kansengroepen. We denken dat een dergelijke aanpak positief is, maar we willen dit principe volledig doortrekken en verankeren in de hele onderwijsfinanciering. Leerlingen uit kansengroepen moeten daarom zwaarder doorwegen in de berekening van het aantal leerkrachten waarop een school een beroep kan doen en op de werkingsmiddelen die een school ter beschikking krijgt.

Iedereen wil het beste voor zijn of haar kinderen. Keuzes en beslissingen van gezinnen over zo goed mogelijk onderwijs mogen niet bepaald worden door financiële mogelijkheden. In het basisonderwijs moeten we de scholen voldoende werkingsmiddelen bieden om er echt voor te zorgen dat het bereiken van de onderwijsdoelen voor de leerlingen en hun ouders kosteloos wordt.

Om de grootste effectiviteit inzake kosteloos onderwijs te bereiken, willen we in het secundair onderwijs voorrang geven aan het kwart van de gezinnen dat dit het meest nodig heeft. Dit door deze gezinnen studietoelagen te geven die de reële kost dekken. Voor alle andere gezinnen moeten we het principe van de maximumfactuur hanteren door afspraken te maken met de scholen over wat kan en niet kan. Het is echt niet te verantwoorden dat ouders wier kinderen in het technisch secundair onderwijs school lopen een veel hogere factuur in de bus krijgen dan ouders van kinderen in het algemeen vormend onderwijs. We willen bovenal geen sociaal onderscheid tussen ‘dure’ en ‘goedkope’ scholen. Ook al is de ene studierichting duurder dan de andere, sociale of financiële overwegingen mogen de studiekeuze niet beïnvloeden.

Gelijke kansen zijn in het onderwijs niet alleen een kwestie van financiële drempels. Misschien zijn culturele drempels nog belangrijker. Kansen krijgen en kansen nemen op onderwijs van hoge kwaliteit is ook een zaak van schoolcultuur en ambitie. Soms is de culturele sprong naar hoogstaand onderwijs te groot en biedt de schoolcultuur te weinig stimulansen om die ambitie ook waar te maken.

De resultaten van het onderwijs voor de groep leerlingen van allochtone origine zijn onrustbarend slecht. Te veel jongens hebben schoolloopbanen met mislukkingen en bokkensprongen doorheen de onderwijsstructuur, geraken sterk gedemotiveerd en ontmoedigd, en hebben een grotere kans om zonder diploma de school te verlaten. De allochtone meisjes lijken minder te falen maar kiezen om sociaal-culturele redenen dan weer veel te weinig voor toekomstgerichte opleidingen. Het belang van kennis van het Nederlands – onze instructietaal – is onderschat. De sociaal-culturele kloof is ook een taalkloof.

De gevolgen zijn dramatisch: allochtone jongeren komen met slechte papieren op de arbeidsmarkt. Daardoor situeren allochtonen zich systematisch aan de onderkant van de samenleving. Ze komen in een generatie-overschrijdende negatieve spiraal van lage scholing, geringe kansen op de arbeidsmarkt, sociaal-culturele segregatie en opnieuw lage onderwijskansen voor de volgende generatie terecht. Dit verhelpen vormt wellicht dé grote uitdaging voor ons onderwijs in de komende jaren. Scholen moeten plaatsen zijn waar iedereen kansen krijgt en niemand uitgesloten wordt omwille van huidskleur, religie of afkomst. Hoewel het voorkomt, is openlijk racisme niet het belangrijkste probleem. Wel dat we in het onderwijs allerlei hinderpalen hebben om talenten echt te zien en voluit tot ontwikkeling te laten brengen: geringschatten van mogelijkheden, weinig ambitie bij leraren én leerlingen, onvoldoende oog voor sociale en culturele diversiteit in onderwijsinhouden, enz. En dat er ook in de opleiding voor leerkrachten onvoldoende allochtonen aanwezig zijn, zodat schoolteams niet alleen onvoldoende diversiteit belichamen, maar ook geen positieve rolmodellen kunnen aanbieden.

Maar taal is wellicht de belangrijkste handicap. Hoewel taalachterstand op het eerste gezicht gemakkelijk lijkt weg te werken, zeker bij jongeren die hier geboren zijn, blijkt dat allesbehalve goed te lukken. De school kan vaak gewoon niet voldoende compenseren voor het gebrek aan Nederlands in de thuissituatie van de kinderen en talen die gebruikt worden in de vrije tijd. Voor ons staat vast dat iedereen zo goed mogelijk Nederlands moet kennen om zich te integreren in de samenleving en de arbeidsmarkt.

Gelijke kansen realiseren is een kwestie van rechten en plichten. Een verhaal dat de geringe onderwijskansen van allochtone jongeren louter vanuit een slachtofferrol ziet, is net zo eenzijdig als dat van de leraar die door de sociale en culturele afstand de talenten en de kansen bij een allochtone jongere miskent. We moeten ook een beroep doen op meer ambitie bij allochtone jongeren zelf, hun gezinnen en de hele allochtone gemeenschap.

4 Het curriculum vernieuwen voor meer talentontwikkeling

Wat leerlingen vandaag op school leren, is doorgaans van hoge kwaliteit. Onze leraren zijn over het algemeen gemotiveerde professionals die het beste trachten te halen uit de leerlingen. Toch zijn er ook belangrijke tekorten aan de structuur van ons onderwijs en de opbouw van onderwijstrajecten. We moeten werk maken van de vernieuwing van het onderwijs, vooral in het secundair onderwijs, zodat wat geleerd wordt in de school echt gelijke kansen en talentontwikkeling stimuleert. In proeftuinen willen we vernieuwing van onderuit laten groeien. En we willen alle beschikbare onderwijsdeskundigheid mobiliseren om, op basis van feiten en niet van indrukken, tot conclusies te komen. Het wordt tijd dat we deze vernieuwingsbeweging in het onderwijs veralgemenen en doortrekken naar een grondige hervorming van wat er dagelijks in de school gebeurt. We willen niet terug naar geclieerde debatten uit het verleden, zoals het debat over kennis versus vaardigheden. Onze klemtoon op competenties laat ons toe dit debat te overstijgen, want competenties zijn het product van kennis en vaardigheden. Ook met betrekking tot de onderwijsvormen willen we een debat over de inhoud eerder dan over de benamingen.

We denken dat door leerlingen langer samen te houden, er minder kans is op vroege en dus sociaal bepaalde selectie tussen enerzijds algemeen vormende trajecten en anderzijds meer technisch gerichte trajecten. Wellicht is de leeftijdperiode van 10 tot 14 jaar (grovweg samenvallend met de derde graad basisonderwijs en de eerste graad secundair) erg geschikt om bij leerlingen op zoek te gaan naar de talenten waarover ze beschikken. Leerlingen moeten de tijd krijgen om te laten zien waar ze goed in zijn. Scholen moeten leerlingen confronteren met tal van leeromgevingen, o.m. ook de artistieke en de technisch-technologische. De gehanteerde methodes moeten gericht zijn op nieuwsgierigheid, leerplezier. Mogelijk geraken leerlingen, die anders nooit in aanraking zouden komen met technisch onderwijs, op die manier wel geïnteresseerd. Omdat we veel te weinig technisch geschoolde mensen hebben, zou dat een zeer positieve evolutie zijn. Talentontdekking moet de rode draad zijn in deze periode van het schoolleven.

We moeten het idee van de gezamenlijke oriënterende eerste graad secundair onderwijs opnieuw versterken. Nog te velen gaan ervan uit dat de onderwijsvormen, ASO, TSO, BSO en KSO, al starten vanaf het eerste jaar van de secundaire school. Scholen maken er vaak geen geheim van dat de studierichtingen de facto al beginnen in het eerste en tweede jaar van het secundair onderwijs. Het zou nochtans beter zijn te wachten met het opsplitsen van leerlingen in richtingen en vormen tot het derde jaar van het secundair onderwijs. Als minder snelle of wat minder begaafde leerlingen samen in de klas zitten met leerlingen die de leerstof wel zeer snel kunnen verwerken, worden ze meegetrokken door die snellere jongens en meisjes. Meer heterogene klassen maakt m.a.w. dat de gemiddelde prestatie van onze leerlingen erop vooruitgaat én dat de ongelijkheid afneemt.

Eerder prestatiegedreven talentontwikkeling begint dan pas in de tweede graad secundair. Vanaf het derde jaar kan dus geleidelijk gespecialiseerd worden. Dat is noodzakelijk omdat er nu eenmaal

een zeker aantal jaar nodig is om een vak te leren of om een jongere voor te bereiden op het hoger onderwijs. We willen uiteraard dat leerlingen op het einde van het secundair onderwijs metselaar kunnen zijn, of loodgieter, of elektrotechnicus.

We moeten grote inspanningen doen om te stimuleren dat leerlingen uit alle sociale lagen van de samenleving voor studierichtingen kiezen die voorbereiden op technische beroepen. Technologie moet op een of andere wijze worden toegevoegd aan de curricula van alle leerlingen. Het is ontoelaatbaar dat onderwijs in techniek en technologie wordt verbonden aan sociaal bepaalde keuzes.

Ook inhoudelijk moet het onderwijs in alle onderwijsvormen uitdagend en eigentijds zijn. We moeten hoog inzetten op het ontdekken en ontwikkelen van talenten, en op de onderschatte studiekeuzebegeleiding. De discussie over de breedte van de vorming in het secundair onderwijs willen we alleszins voeren, met twee belangrijke klemtonen. Eén: een leerlijn inzake technologie uitbouwen, nadrukkelijk ook in het basisonderwijs en het ASO. Twee: de lat inzake kennis van vreemde talen hoger leggen, niet alleen in ASO en TSO, maar ook in BSO.

We vinden het van belang dat leerlingen uit de verschillende studierichtingen méér contact hebben met elkaar dan vandaag het geval is. De schaalvergroting in het secundair onderwijs heeft ertoe geleid dat leerlingen uit het beroepsonderwijs vaak geen contact meer hebben met leerlingen uit het algemeen vormend onderwijs. Dat verhindert ook dat leerlingen verwonderd kunnen zijn over elkaars talenten. Verwondering is de basis voor respect. Elkaar niet meer ontmoeten ware nefast voor de samenhang in de samenleving en er moet over gewaakt worden dat ten minste de speelplaatsen ontmoetingsplaatsen kunnen zijn tussen leerlingen uit verschillende richtingen.

Bijzondere aandacht moet gaan naar de leerlingen die afwisselend leren en werken. Spijbelen en ongekwalificeerd uitstromen komen vooral hier voor, terwijl juist voor deze groep een combinatie van leren en werken en een geleidelijke overgang van school naar werk een geschikte aanpak is. Hier moeten we sterker dan voorheen inzetten op leerlingen- én tewerkstellingsbegeleiding. Het combineren van schools en werkplekleren op de werkvloer is trouwens voor veel beroepsgerichte opleidingen – meer dan enkel het deeltijds onderwijs – een interessant perspectief. Op die manier kunnen we het onderwijs relevanter maken en door de kennismaking met de werkelijke wereld jongeren ook motiveren. Afwisselend leren en werken moet overigens in alle onderwijsvormen en niveau's een belangrijk aandachtspunt vormen, zodat álle leerlingen in contact komen met de realiteit van bedrijven en non-profit organisaties, en daaruit ook kunnen leren.

5 Krachtige, warme, levende en open scholen maken

We verwachten veel van de school als omgeving en als organisatie. Je kan geen gelijke kansen garanderen als de school zelf niet doordrongen is van een schoolcultuur die gericht is op het realiseren van de voorwaarden tot gelijke kansen. Scholen moeten een sterke maar ook warme omgeving zijn; dan alleen kunnen talenten kansen krijgen. Dat veronderstelt dat scholen de autonomie die ze krijgen, invullen met beleidskracht. We zullen ze daar ook sterker op aanspreken.

Beleidskracht en schoolcultuur hebben uiteraard alles te maken met een goede schoolleiding. We moeten de rol van directies dan ook verder versterken. Het verbeteren van het salaris, waarvan werk is gemaakt in de CAO VIII, is daarvoor een eerste stap. Scholengemeenschappen moeten verder uitgebouwd worden als het niveau waarop scholen voor heel wat zaken kunnen samenwerken.

We hebben gemotiveerde, deskundige, enthousiaste en gewaardeerde leraren nodig. We willen dat elke jongere zich later die leraar herinnert die er in slaagde net datgene uit hem of haar te halen wat tevoren onmogelijk leek. Leraren moeten daartoe zelf goed opgeleid worden – vandaar het belang van de hervorming van de lerarenopleiding – zodat ze het gezag, de warmte en de kunde verwerven om uit zovele verschillende kinderen toch steeds het beste te halen. De vernieuwing van de lerarenopleiding moet de komende jaren verder worden doorgetrokken. Elke leraar moet in zijn opleiding ook in de praktijk kennismaken met de brede variëteit van scholen in Vlaanderen, en niet enkel met witte ASO-scholen bijvoorbeeld.

Warme en sterke scholen vragen om een brede taakinvinging van leraren. We verwachten heel wat van onze leraren en hun professionaliteit. Om de veelheid en complexiteit van taken van leraren vandaag op een juiste manier te kunnen plaatsen en regelen, is een brede taakinvinging en functiebeschrijving noodzakelijk. We kunnen leraren op school ook veel beter inzetten en hun specifieke deskundigheden en competenties beter waarderen, als we de taken van leraren op school in zekere mate kunnen differentiëren. Dit zonder de kerntaak van het lesgeven in klassikaal verband uit het oog te verliezen

Naast warm en sterk, willen we dat scholen ook levend en open zijn. Scholen zijn ontmoetingsplaatsen met een onvervangbare rol in de lokale gemeenschap. Vele scholen in Vlaanderen trachten de muren die hen letterlijk maar ook figuurlijk scheiden van de omringende wereld af te bouwen en willen open scholen worden. Dat moeten we met alle mogelijke middelen stimuleren. De idee van de 'brede school' sluit daar zeer goed op aan: scholen hebben een ontzettend belangrijke rol in het lokale weefsel en in het netwerk van sociale voorzieningen in de gemeenschap. Die rol kunnen we verstevigen door netwerkvorming met welzijn, gezondheidszorg, lokale politie, cultuur enz. meer kansen te geven. Alhoewel de brede school veel meer omvat dan het louter openstellen van schoolinfrastructuur voor andere gebruikers, is ook op dit punt nog een

hele weg te gaan, omwille van het doelmatig gebruik van overheidsmiddelen, maar ook omwille van kansen die men anderen wil bieden.

Ouderbetrokkenheid is vanzelfsprekend essentieel wil een school een open school zijn. Deze vanzelfsprekendheid is echter niet overal en niet voor alle ouders een realiteit. Bijzondere aandacht moet gaan naar betrokkenheid van ouders die maatschappelijk zwak staan of om een of andere reden onvoldoende interesse hebben voor het leven in de school. Specifieke formules, zoals 'brugfiguren', kunnen daarbij een zeer nuttige rol spelen.

6 Levenslang leren: gelijke kansen vergen ook nieuwe kansen

Wie vroeger ongekwalficeerd de school verliet, had zijn of haar kansen opgebruikt. Dit is fundamenteel onrechtvaardig: mensen veroordeel je niet levenslang omwille van een weinig succesvolle schoolloopbaan, zeker wanneer die zelf nog steeds erg sociaal bepaald is. En ook als iemand niet alle kansen gegrepen heeft die hem of haar zijn aangereikt, moet er een tweede kans mogelijk zijn.

Niet minder dan 300.000 Vlamingen gaan vandaag naar het volwassenenonderwijs om er zich bij te scholen, misschien een nieuw beroep te leren, vaak ook om een taal te leren. Voor velen is het ook een tweede kans om een diploma secundair onderwijs te behalen. Dit is maatschappelijk erg zinvol en belangrijk. Een betaalbaar, toegankelijk, hoogstaand en relevant volwassenenonderwijs is maatschappelijk absoluut noodzakelijk. Door bij te leren kunnen mensen een nieuwe wending aan hun leven geven, nieuwe mogelijkheden ontdekken en ontsnappen aan de valkuilen die vaak ook door een gebrekkige schoolloopbaan werden veroorzaakt. Levenslang leren versterkt ook de integratie en de sociale samenhang in de samenleving.

De basiseducatie, het onderwijsaanbod dat zich naar de meest kwetsbaren richt, verdient specifieke aandacht. Er moet voldoende aanbod zijn in Nederlands als eerste of als tweede taal, rekenen, sociale vaardigheden, enz. om de talrijke laaggeschoolden die dit nodig hebben, toe te laten hun basiscompetenties op een behoorlijk peil te brengen. De samenwerking met en de doorstroom naar de rest van het volwassenenonderwijs moet worden verbeterd. De overheid moet ook een meer algemeen beleid voeren om de geletterdheid van de mensen te versterken, ook op de werkvloer.

Een diploma secundair onderwijs is een maatschappelijke basiskwalificatie, want het is een startkwalificatie voor een succesvolle intrede op de arbeidsmarkt en in de bredere samenleving. We moeten het echt mogelijk maken dat iedereen alle mogelijke kansen krijgt om deze startkwalificatie

te behalen, ook als men om welke reden dan ook de school zonder die kwalificatie verlaat. Steeds meer jonge mensen vinden na enige jaren werkervaring de weg terug naar de school of het centrum voor volwassenenonderwijs. Voor hen moeten aangepaste leerroutes beschikbaar zijn. Zoals gezegd is er nood aan meer opleidingen in het volwassenenonderwijs die naar dat diploma leiden.

Het diploma secundair onderwijs mag anderzijds ook geen 'kwalificatie-val' zijn. Steeds meer mensen ambiëren ook op wat latere leeftijd nog door te stromen naar het hoger onderwijs. Een hogeronderwijsdiploma is voor velen immers de weg naar sociale promotie, doorstroming in hun job of naar een nieuwe job. Hogescholen en universiteiten moeten zich met flexibele en deeltijdse leertrajecten meer openstellen voor deze specifieke groep van volwassen studenten en hen een volwaardige kans bieden op een hogeronderwijsdiploma. De mogelijkheden die de open universiteit biedt, kunnen daarbij beter worden benut.

De stap naar het hoger onderwijs kan voor sommigen echter te hoog gegrepen zijn. Zij dreigen dan in de val terecht te komen tussen het diploma secundair onderwijs en dat van hoger onderwijs. We pleiten dan ook sterk voor de invoering van een nieuw onderwijsniveau tussen secundair en hoger onderwijs, het 'hoger beroepsonderwijs'. Dat moet bestaan uit vrij korte en sterk arbeidsmarktgerichte opleidingen, die tot een duidelijke kwalificatie leiden. Wel moet het hoger beroepsonderwijs volledig geïntegreerd worden in het creditsysteem van het hoger onderwijs, zodat studenten met deze kwalificatie of met behaalde credits ook de stap naar het hoger onderwijs kunnen zetten. We geloven dat het hoger beroepsonderwijs een belangrijke innovatie en verbetering in ons onderwijssysteem zou kunnen inhouden en voor een groep kwetsbare mensen die toch gemotiveerd zijn om hogerop te geraken, een zeer zinvolle piste kan zijn.

Een bijzonder krachtig instrument om mensen opnieuw tot leren te brengen, is hun al verworven competenties erkenning geven. Volwassenen willen nogal gericht leren wat ze nog nodig hebben en raken ontmoedigd als ze zich op een te schoolse manier door een curriculum moeten werken waarvan ze eigenlijk vaak al grote delen zelfstandig hebben verworven doorheen hun ervaring. Vlamingen zijn doorgaans leergierig en ondernemend, maar willen dat hun ervaringskennis ook gewaardeerd wordt. Dat kan door systemen van erkenning van eerder verworven competenties of elders verworven kwalificaties (EVC/EVK). Deze systemen zijn in de regelgeving voorzien in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs. We moeten werk maken van de verdere ontwikkeling en implementatie van deze systemen en ze beter toegankelijk maken. Dat past in de 'Competentie-agenda', waarvoor we een maatschappelijke consensus zoeken.

7 De tweede democratiseringsgolf in het hoger onderwijs

Door de democratisering van het hoger onderwijs gedurende de voorbije decennia, kunnen studenten met een kwetsbare sociale achtergrond vandaag de stap naar de hogeschool of universiteit zetten. We koesteren de democratisering van het hoger onderwijs als een belangrijke verworvenheid. Toch is het succes ervan niet wat het zou kunnen zijn. Onderzoek laat zien dat er nog een zeer groot verschil blijft in instroom en slaagkansen van studenten met uiteenlopende sociale achtergrondkenmerken. Sociale herkomst blijft dus de kans bepalen om een diploma van het hoger onderwijs te behalen.

We hebben een ‘tweede democratiseringsgolf’ nodig. Meer jonge mensen moeten de weg vinden naar de hogeschool of universiteit en we moeten deze talenten meer gericht aanboren in die sociale groepen die vandaag veel te weinig participeren. De tweede democratisering verschilt echter van de vorige doordat het niet enkel meer gaat over de toegang maar ook over de slaagkansen van deze studenten. Studenten uit kwetsbare groepen hebben vaak niet veel marge om eindeloos te proberen; zij moeten dus door gericht studieadvies en gepaste studiebegeleiding snel op de goede weg zitten. En bovenal moeten ze effectief en hoogstaand onderwijs krijgen dat hen helpt de eindmeet te halen. De huidige slaagcijfers aan hogescholen en universiteiten zijn zo verschillend dat we wel tot de conclusie moeten komen dat er heel wat talent verloren gaat.

Met het nieuwe financieringssysteem voor hogescholen en universiteiten wordt de komende jaren de basis gelegd voor een ‘tweede democratiseringsgolf’. De kans die universiteiten en hogescholen krijgen moet nu ook effectief worden genomen. In ieder geval willen we hen ook afrekenen op de resultaten die op dat vlak worden gehaald.

De kwaliteit in het hoger onderwijs is cruciaal. Kansen op middelmatigheid zijn geen gelijke kansen. De proliferatie en versnippering van het opleidingsaanbod, die vaak verantwoord worden vanuit sociale overwegingen inzake toegankelijkheid, bedreigen die kwaliteit. In feite worden zo ook de kansen op succes van studenten gehypothekeerd, want versnippering van aanbod leidt tot ondoelmatige inzet van mensen en zelfs tot overmatige werkdruk, zodat minder aandacht kan gaan naar begeleiding van studenten en kwaliteitsvol onderwijs. Rationalisering van het hoger onderwijs is dus ook vanuit gelijke kansen een noodzakelijk imperatief. Veel meer samenwerking en afspraken over zwaartepunten tussen instellingen zijn dus nodig, maar we mogen niet terugdeinzen voor de noodzaak om misschien hier en daar ook opleidingen af te bouwen. Zo moeten we komen tot één hoger-onderwijsruimte in Vlaanderen, die misschien meer mobiliteit van studenten zal vragen, maar die meer kwaliteit en doelmatigheid zal opleveren.

8 Sportbeleid

Rekening houdend met het belang van sport op vlak van gezondheid, sociale interactie en sociale integratie van achtergestelde groepen moet er een blijvende aandacht gaan naar een voldoende hoge sportparticipatie (buiten de school) bij alle bevolkingsgroepen. Alle mogelijke drempels hiertoe moeten verlaagd worden.

Om sportclubs in staat te stellen hun belangrijke maatschappelijke rol verder te blijven vervullen zijn meer financiële middelen en ondersteuning voor sportclubs noodzakelijk.

Samenleven in diversiteit

1 Migratiebeleid

De inwoners van ons land hebben rechten: op huisvesting, op onderwijs, op pensioen, op een uitkering in geval van werkloosheid en op gezondheidszorg. Dat is een essentieel gegeven in een sociale verzorgingsstaat waar we niet aan willen raken. Precies daarom kunnen we geen open grenzen politiek voeren. Het is immers makkelijk een immigratiepolitiek te voeren, als de immigranten vervolgens geen rechten krijgen of, zoals in sommige landen, halve rechten krijgen. Dat willen we niet. Mensen die hier wettig verblijven moeten ook effectief kunnen rekenen op de verzorgingsstaat en daarom kunnen we niet iedereen toelaten.

Tegelijk moeten we de waarheid onder ogen durven zien: zolang de economische oorlog duurt, zullen de slachtoffers ervan met alle mogelijke middelen naar Europa willen komen. Wat zouden we zelf doen in hun plaats? Socialisten verklaren zich solidair met de slachtoffers van deze economische wereldoorlog. De vluchtelingenstroom die door deze oorlog op gang gebracht wordt naar de “rijke landen” mag en kan niet worden tegengehouden door het repressieapparaat los te laten op deze economische vluchtelingen. *sp.a* is niet voor ongebreidelde migratie, temeer omdat de meeste mensen niet willen migreren; ze willen werk vinden en hun leven opbouwen in eigen land. De globale economie en het liberale principe van arbeidsmobiliteit houdt hiermee geen rekening en stelt slechts winst voorop. De oplossing is complex en vereist actie op diverse fronten: het aanpakken van de uitbuitingscircuits van mensenhandel, zwartwerk en huisjesmelkerij, parallel met het voorzien in een menswaardige opvang en vooral concrete en substantiële solidariteit met de sociale en politieke strijd in land van herkomst.

De essentie van ons migratiebeleid is dat er duidelijke en rechtvaardige regels moeten zijn om uit te maken wie wel en wie niet naar hier mag komen. Elk immigratiebeleid impliceert dat we sommige mensen niet toelaten en mensen die hier onwettig verblijven – liefst op vrijwillige basis – terugsturen. Het komt er niet alleen op aan goede en billijke procedures uit te werken, deze moeten ook op een menselijke manier gehandhaafd kunnen worden.

1.1 Asiel- en vluchtelingenbeleid

Het UNHCR – de vluchtelingenorganisatie van de VN – heeft ongeveer 20 miljoen vluchtelingen, asielzoekers, staatlozen en *internally displaced people* onder haar hoede. De meeste van hen komen niet naar Europa, het vluchtelingenprobleem situeert zich voornamelijk in de landen en regio's van herkomst. Een vluchtelingenbeleid dat erop gericht is bescherming te verlenen daar waar het respect voor de menselijke waardigheid ernstig in het gedrang komt, moet dus veel meer inhouden dan een asielsysteem. Het vluchtelingenbeleid van de VN legt nadruk op preventie, opvang in de regio, *resettlement* en terugkeerprogramma's en verdient maximale ondersteuning van de EU en haar lidstaten. Gezien nog al te veel migratie het resultaat is van armoede, honger, onveiligheid en slechte leefomstandigheden is ook het halen van de 8 Millenniumdoelstellingen tegen 2015 een absoluut minimum.

Mensen die bescherming nodig hebben moeten in een rechtvaardige procedure asiel kunnen aanvragen. De procedure moet doorzichtig en toegankelijk zijn, voldoende rechtsbescherming garanderen en binnen een redelijke termijn afgehandeld worden.

sp.a is voorstander van een duidelijke en efficiënte asielprocedure die op relatief korte termijn uitsluitsel geeft aan de asielzoeker. We hebben daarom actief meegewerkt aan de nieuwe asielprocedure. In die nieuwe procedure wordt de aanvraag behandeld door het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatslozen (CGVS). Tegen de beslissingen van het CGVS kan een beroep worden ingesteld bij een nieuwe asielrechtbank, de Raad voor de Vreemdelingenbetwistingen (RVV) die de beslissing van het CGVS volledig kan beoordelen en eventueel veranderen. Deze procedure biedt volgens **sp.a** voldoende waarborgen voor een kwalitatieve en objectieve beoordeling van de dossiers.

Na de beslissing van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, is een beroep bij de Raad van State mogelijk. Wij zijn van oordeel dat dit geen derde aanleg mag zijn, maar dat de Raad van State enkel naziet of er geen ernstige fouten werden gemaakt en dat de Raad van State, als er ernstige interpretatievragen zijn, de vragen beantwoordt. De Raad van State kan dus nagaan of de juiste procedure werd gevolgd en of er geen fundamentele rechtsbeginselen werden geschonden.

Dit houdt in dat we moeten werken met een duidelijke “filter”. Dat is een lijst van criteria waaraan het cassatieberoep moet voldoen vooraleer het toegelaten wordt tot de procedure. De filtercriteria die momenteel zijn vastgelegd voldoen niet. De huidige filter zal de toevloed van dossiers bij de Raad van State onvoldoende doen slinken. We willen daarom een betere filter. Voor ons kunnen enkel cassatieberoepen worden toegelaten tot de Raad van State waarbij (1) ofwel de eenheid van de rechtspraak in het geding is; (2) ofwel principiële rechtsvragen aan de orde worden gesteld (rechtswesties die het belang van de verzoeker overstijgen); (3) ofwel substantiële procedurefouten worden aangevoerd”. Onze filter is gericht op het waarborgen van het algemeen

belang van de rechtsorde en niet op het waarborgen van de individuele rechten van de vreemdelingen (die moeten worden gegarandeerd op het niveau van de echte asielprocedure). Deze nieuwe procedure moet véél sneller verlopen. Zij kan binnen het jaar volledig doorlopen worden. Dat wil zeggen dat asielzoekers binnen het jaar een definitieve beslissing hebben over hun aanvraag.

Verschillende lidstaten van de Europese Unie kampen met het probleem dat de asielprocedure overvraagd wordt (erkenningpercentage is gemiddeld 10%) en nemen maatregelen om asielzoekers af te schrikken. Op die manier proberen ze de moeilijkheden op elkaar af te schuiven. Het zou daarom beter zijn dat op middellange termijn de verschillende lidstaten een meer uniforme procedure hanteren.

1.2 Volgmigratie

Gezinsvorming, vrijheid van partnerkeuze en gezinshereniging met minderjarige kinderen zijn fundamentele rechten waar niet zomaar aan geraakt kan worden. Anderzijds moeten schijnhuwelijken, gedwongen huwelijken en misbruik van het recht op gezinshereniging gericht aangepakt worden, zonder echter te vervallen in verdachtmaking van bonafide koppels.

Uit de cijfers blijkt dat heel wat mensen uit de Turkse en Marokkaanse gemeenschap, ook al zijn ze hier in België geboren, een partner kiezen uit het land van herkomst. Veel mensen uit deze gemeenschappen zien hierin eerder een vorm van beperking, dan een echte vrije keuze.

Op dit ogenblik kunnen vreemdelingen – die geen EU-onderdaan zijn – slechts gebruikmaken van hun recht op gezinsvorming vanaf 21 jaar. Belgen en andere onderdanen van de EU kunnen hun partner naar hier halen vanaf 18 jaar. We willen dit ook voor hen optrekken tot 21 jaar. Dat kan makkelijk voor de Belgen maar niet voor de andere EU-onderdanen. Europa stelt dat onderdanen van de EU, die geen Belg zijn, hun partner naar hier kunnen halen vanaf 18 jaar. Voor de Belgen zelf mogen we strenger zijn van Europa. Dat is een absurde regel. Om gedwongen huwelijken te vermijden zou het veel beter zijn het recht op gezinsvorming pas te verlenen op 21 jaar en dit voor iedereen die een partner kiest van buiten de Europese Unie. Bovendien denken wij dat iemand die naar hier komt op basis van gezinsvorming, zelf later niet van dat recht kan gebruikmaken om een 'nieuwe' partner naar hier te brengen. De EU-richtlijnen laten ons, op dit moment, niet toe een dergelijk 'cascadeverbod' in te schrijven in de vreemdelingenwet. We denken dat de EU zich vergist en blijven ervoor ijveren.

Gerichte sensibiliseringscampagnes zijn nodig over de mogelijke voor- en nadelen van het huwen met een partner uit het land van herkomst. Alle nieuwkomers die in het kader van een huwelijk met een vreemdeling of een Belg zich definitief in België komen vestigen moeten verplicht worden om een functioneel onthaal- en inburgeringstraject (cf. infra) te doorlopen.

Uiteraard moeten minderjarige kinderen zich bij hun ouders kunnen voegen. We denken echter dat hetzelfde niet moet gelden voor de ouders van ingezetenen. Al te vaak laten nieuwkomers na enkele jaren hun (vaak bejaarde) ouders naar hier verhuizen. Deze mensen worden op hun oude dag naar hier gebracht en kunnen zich niet meer integreren in onze samenleving. Bovendien blijkt dat deze mensen op zeer korte termijn erg afhankelijk worden van onze zorginstellingen.

1.3 Arbeidsmigratie

De uitbreiding van de EU zal aanleiding geven tot een belangrijke golf van arbeidsmigratie, waar we de komende tien jaar bijzondere aandacht aan moeten geven. Deze migratiegolf verhindert niet dat er nog altijd veel werklozen zijn die geen (geschikte) job vinden of die onvoldoende skills hebben om aan het werk te gaan of die (blijven) zwartwerken.

De grote uitdaging zal er dus in bestaan een combinatie te maken van:

- een actieve werkgelegenheidspolitiek
- een verscherpt toezicht op de sociale wetgeving
- een geleidelijk toelaten van EU werknemers.

De actieve werkgelegenheidspolitiek komt elders aan bod. Wat het toezicht op de sociale wetgeving betreft, willen wij dat er nauwlettend wordt toegekeken of de arbeidsvoorwaarden en de sociale rechten van de arbeidsmigranten deze zijn die ook gelden voor onze eigen werknemers. We vinden ook dat hard moet opgetreden worden tegen elke vorm van sociale dumping. Zo'n kordate aanpak is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de sociale rechten van die buitenlandse werknemers gewaarborgd blijven. Deze aanpak is ook essentieel om een eerlijke concurrentie tussen werkgevers te waarborgen.

De regering is al volop bezig met het uitwerken van een registratiesysteem voor alle buitenlandse arbeidskrachten. Daarnaast wil de regering de hoofdaannemers of opdrachtgevers hoofdelijk aansprakelijk maken voor de naleving van de loon- en arbeidsvoorwaarden van de buitenlandse werknemers. We vinden ten derde dat werknemers en werknemersorganisaties naar de Belgische rechtbanken kunnen stappen als ze denken dat er misbruiken plaatsvinden. Ten slotte willen we dat de arbeidsinspectie beter uitgerust wordt en makkelijker kan samenwerken met inspectiediensten uit de herkomstlanden.

Voor knelpuntberoepen op de Belgische arbeidsmarkt heeft de regering al beslist het aanwerven van werknemers uit de nieuwe lidstaten mogelijk te maken. Voortaan zullen we voor bepaalde beroepen voor de onderdanen uit de 8 nieuwe lidstaten een arbeidskaart B toekennen zonder dat er een arbeidsmarktonderzoek nodig is. Deze buitenlandse arbeidskrachten moeten echter wél aan dezelfde loon- en arbeidsvoorwaarden werken als Belgische werknemers.

1.4 Illegale migratie en de aanwezigheid van mensen zonder wettig verblijf

Het terugsturen en repatriëren van mensen zonder legale verblijfsvergunning is een legitieme maar delicate kwestie. Er moet maximaal geïnvesteerd worden in de humanisering van het terugsturen. België moet met zoveel mogelijk landen terugname-akkoorden proberen te sluiten, met daarin ook garanties voor de reïntegratiekansen van de personen die terugkomen. We moeten maximaal investeren in programma's voor zelfstandige, vrijwillige terugkeer en reïntegratieprojecten. Als deze echter geen succes hebben mogen we niet nalaten om mensen zonder wettige verblijfsvergunning gedwongen te repatriëren. Dit nalaten leidt immers tot een illegaal circuit met negatieve gevolgen voor de samenleving, maar vooral voor de persoon in kwestie. Er moet ook actief gezocht worden naar alternatieven voor detentie van vreemdelingen en waar detentie nog moet plaatsvinden, moet dit in een menselijk en niet-penitentiair regime kunnen gebeuren. Mensen zonder wettig verblijf hebben basisrechten als voeding, gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting. Dat zijn onvervreembare rechten die we verdedigen. De aanpak van criminele netwerken van mensenhandel en -smokkel, huisjesmelkers en het zwartwerk en de opvang van slachtoffers hiervan dienen eveneens een prioriteit te zijn van het beleid.

Uiteraard zijn er situaties waarin het niet redelijk is mensen zonder wettige verblijfsvergunning uit te wijzen. Dat geldt voor asielzoekers die onredelijk lang moeten wachten op een definitieve uitspraak in hun dossier. Ook asielzoekers met een zorgwekkende gezondheidstoestand kunnen worden geregulariseerd. Daarnaast kunnen ernstige humanitaire omstandigheden een reden tot regularisering zijn.

Daarnaast is *sp.a* van oordeel dat, indien de procedure voor de Raad van State wordt verbeterd, de mensen die zijn vastgelopen in die procedure (en dus nog geen definitieve uitspraak kregen) eveneens kunnen worden geregulariseerd. Het gaat hier specifiek om groepen waar de Raad van State een onredelijk lange behandelingstermijn neemt om tot een uitspraak te komen. We denken ook dat mensen met kinderen, die al zeer lang op het grondgebied verblijven kunnen worden geregulariseerd, in het hoger belang van de kinderen. We willen deze laatste twee categorieën echter pas overwegen als de problemen met de procedure zijn opgelost. Het heeft immers enkel zin om het verleden te regulariseren als voor de toekomst deugdelijke oplossingen aanwezig zijn. Anders creëren we nieuwe menselijke drama's.

2 Gelijke kansen in een diverse samenleving

De realiteit van een immigratiesamenleving zorgt ervoor dat ‘nieuwkomers’ geen tijdelijk fenomeen zijn. Een permanent en goed uitgebouwd onthaalbeleid moet daarom een structureel onderdeel zijn van het beleid. Alle nieuwkomers moeten actief ondersteund worden om een functioneel onthaaltraject (taal, maatschappelijke oriëntatie en loopbaanoriëntatie) op maat te doorlopen. Het onthaalbeleid is georganiseerd als een onmisbaar middel tot ‘kwalificatie’, ‘emancipatie’, ‘gelijkwaardig burgerschap’ en ‘participatie’, en is als dusdanig in het belang zowel van de nieuwkomer als individu als van de verzorgingsstaat in haar geheel. Socialisten zijn voorstander van de opkomstplicht, omdat ze stemrecht ondubbelzinnig garandeert. Wij zijn ook voorstander van de leerplicht omdat op die manier werkelijk iedereen het recht heeft naar school te gaan. Om dezelfde reden zijn we ook voorstander van een ondubbelzinnige inburgeringsplicht.

Een paar jaar geleden moesten nieuwkomers nog wachtlijsten trotseren om deel te kunnen nemen aan een cursus Nederlands. Door het invoeren van een inburgeringsplicht, zijn die wachtlijsten weg. Inburgeringsplicht betekent voor de overheid immers ook de plicht om voldoende aanbod te garanderen. Voor de nieuwkomer wil het zeggen dat hij of zij de mogelijkheid heeft werk te vinden, kan communiceren met de leerkracht van de kinderen en de weg weet naar de belangrijkste instellingen van onze samenleving. Inburgeringsplicht is daarom emancipatorisch op dezelfde manier als leerplicht en opkomstplicht dat is.

De nadruk op zelfredzaamheid en empowerment moeten bij uitbreiding centraal staan in het hele minderhedenbeleid. Het minderhedenbeleid is onderdeel van een sociale strijd voor meer gelijkheid, emancipatie en gelijkwaardige participatie. Een gelijke kansenbeleid moet verder reiken dan non-discriminatie en formele gelijkheid, mensen moeten ook voldoende mogelijkheden hebben om ook daadwerkelijk iets met hun kansen te kunnen doen. Structurele achterstellingsmechanismen moeten uitgeschakeld worden en bepaalde groepen moeten toegang hebben tot bijkomende coaching vooraleer men echt van gelijke kansen kan spreken.

Onderwijs en vorming spelen in deze een sleutelrol: het is zonder meer één van de belangrijkste taken van ‘het onderwijs’ om de (nieuwe) burgers van een samenleving op een adequate manier vaardigheden en handelingsmogelijkheden bij te brengen die hen in staat stellen optimaal aan de samenleving deel te nemen.

Individuele emancipatie is vaak ook mede het eindresultaat van een lang proces dat start bij de groepsemancipatie. Zelforganisaties kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. De overheid moet structureel de doelgroep en haar organisaties in haar beleid betrekken en ondersteunen.

We willen streven naar een inclusief beleid waarbij inspanningen worden gedaan voor iedereen die het slachtoffer is van achterstelling, achterstand en kansarmoede. Dit sluit echter tijdelijk aanvullende maatregelen naar bepaalde doelgroepen, i.c. allochtone minderheden niet uit. In het bijzonder inzake de werkgelegenheid dringen zich duidelijk engagementen van de verschillende actoren op. De werkvloer is nog lang geen afspiegeling van de samenleving waarin ze is ingebed, de participatie op de arbeidsmarkt is onaanvaardbaar laag (in het bijzonder bij allochtone vrouwen) en de kansen op de arbeidsmarkt zijn te ongelijk. De hele samenleving heeft hier een verantwoordelijkheid: overheid(sdiensten), werkgevers, vakbonden, werknemers, intermediairen en de allochtonen en hun organisaties. Een doorgedreven evenredige arbeidsdeelname- en diversiteitsbeleid impliceert niet enkel bestrijding van discriminatie bij aanwerving en op de werkvloer, maar ook investeren in opleidingen, mensen stimuleren taal- en andere opleidingen te volgen, bedrijven engageren met diversiteitsplannen en -contracten, mensen adequaat toeleiden en begeleiden, en speciale banenplannen voor kansengroepen. Op die manier moet gewerkt worden aan 'een wil om te werken' én aan 'een wil om tewerk te stellen'. Slechts als deze dynamiek op gang komt, kan een eind gemaakt worden aan de negatieve spiraal waar nu een groot deel van de jonge allochtone generatie in vastzit en waarvan niet alleen zichzelf en hun omgeving, maar eigenlijk de hele samenleving de negatieve gevolgen draagt. Zowel om economische, pragmatische als om morele redenen kunnen we het ons niet langer veroorloven om een groot deel van ons menselijk kapitaal onder- of onbenut te laten.

Het is aan ons om actief verder te zoeken naar een doelgericht en planmatig pakket maatregelen dat als emancipatorische hefboomen kan dienen om bepaalde groepen allochtonen uit hun achterstand te halen. We willen in dit verband een 'gelijke kansenbarometer' die jaarlijks statistische informatie verzamelt met betrekking tot de maatschappelijke participatie van kansengroepen. Hieraan moet een norm gekoppeld worden met daarin de jaarlijks na te streven doelstellingen. Vlaanderen kiest voor een ruime omzetting van de EU richtlijn inzake discriminatie waarin 'chronische ziekte' naast 'handicap' wordt opgenomen.

3 Een breder draagvlak voor diversiteit

De ervaring leert dat migratie geen gemakkelijk gegeven is, noch voor de migranten(gemeenschappen), noch voor de gastlanden. Het beleid moet zich dan ook niet enkel richten tot de migranten. Zowel naar nieuwkomers, naar autochtonen, als naar allochtonen die hier al langer leven of hier geboren zijn, moeten inspanningen worden gedaan opdat ze zich zo goed mogelijk in deze nieuwe sociale realiteit zouden kunnen voegen. De multiculturele immigratiesamenleving is een nieuw gegeven en vraagt van ons allemaal een soort inburgeringsproces. Het welslagen van ons samenleven is een gedeelde verantwoordelijkheid die

niet enkel op de rug van allochtonen kan worden afgeschoven. De rechtvaardige multi-etnische, multireligieuze en diep gediversifieerde samenleving zal inspanningen vragen van alle inwoners.

In dat opzicht moet ook elke vorm van racisme en discriminatie zowel bij autochtonen als bij allochtonen actief bestreden worden. Maar dat minimum is onvoldoende, er dienen ook veel meer inspanningen geleverd te worden om de interculturele competentie van de bevolking (nogmaals zowel autochtonen als allochtonen) en onze instellingen te verhogen. Onderwijs, vormingsinstanties, de media en het bedrijfsleven staan hier voor een enorme taak, waarvoor ook voldoende middelen moeten worden vrijgemaakt en *good practices* moeten worden gezocht. "Naast" en "in" het verhaal van de actieve welvaartsstaat moet worden plaatsgemaakt voor een verhaal over open en actief multicultureel burgerschap dat appelleert zowel aan autochtonen als aan allochtonen, aan jongeren en ouderen, aan werkgevers en werknemers, aan onderwijs en politiek.

Er moet gewerkt worden aan een correcte beeldvorming en juist taalgebruik inzake diversiteit en immigratie. In het publieke debat, niet het minst in de media en de politiek, wordt nog steeds te veel in foutieve en stereotype categorieën gedacht en gecommuniceerd. Er worden al te dikwijls ongenueanceerde berichten de wereld ingestuurd over 'de' asielzoekers, 'de' illegalen, 'de' moslims, 'de' Vlamingen, 'de' migranten, 'de' Marokkaanse jongeren; en dit terwijl het telkens om heel gedifferentieerde en complexe menselijke realiteiten gaat. Er moet daarom worden toegezien op een evenwichtige berichtgeving die vooroordelen durft doorbreken, zowel in informatieve- als ontspanningsprogramma's en fictie.

4 Een gemeenschappelijke toekomst

De socialistische beweging heeft in verschillende gedaanten aan de wieg gestaan van vele emancipatiebewegingen: de ontvoogding van de arbeider, van de vrouw, van jongeren, van holebi's. De socialistische mutualiteit maakt vandaag terecht van patiëntenrechten een issue. We streden die strijd trouwens vaak samen met de progressieve katholieke arbeidersbeweging. Die emancipaties hebben lang geduurd en zijn nog niet volledig afgewerkt. Ze vormen het wezenskenmerk van onze beweging. De laatste jaren hebben we vaak samengewerkt met duidelijk progressieve zelforganisaties van nieuwkomers en allochtonen (KifKif vzw, Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen, ...). We deden dat omdat we vinden dat de emancipatie van zogenaamde 'nieuwe Belgen' ook onze strijd is.

We kiezen voor een diverse samenleving omdat we er oprecht van overtuigd zijn dat verschillen verrijkend zijn. We kiezen echter ook voor een emancipatorisch project. Het kan niet de bedoeling

zijn dat de aanwezigheid van diverse religies in ons land ertoe leidt dat we onze eigen emancipatie terugschroeven. We gaan al te vaak krampachtig om met de aanwezige diversiteit. Goedbedoeld begrip voor andere religies en overtuigingen leidt er regelmatig toe dat we gedrag en houdingen accepteren die ronduit ongewenst zijn. We willen een gelijkberechtiging van etnische minderheden op de arbeidsmarkt en in het onderwijs, zoals we ook een gelijkberechtiging willen van homo's en lesbiennes. We tolereren daarom niet dat sommigen hun godsdienst of cultuur inroepen om te argumenteren dat vrouwen minderwaardig zijn.

sp.a wil een open en diverse samenleving, wars van fundamentalisme van de ene of de andere soort. Een aantal van onze verworvenheden staan daarom niet ter discussie: de scheiding van kerk en staat; de gelijkberechtiging van homo's, lesbiennes, etnische minderheden, mannen en vrouwen, aanhangers van verschillende levensovertuigingen; het recht op abortus in het geval van een noodsituatie; het recht op euthanasie bij ondraagelijk lijden; een democratische rechtsorde. De toekomst van de vele groepen – oude en nieuwe –, gezindheden en geaardheden is een gemeenschappelijke toekomst. We willen voor die vele groepen gelijke kansen en gelijkberechtiging.

Een gezond leefmilieu voor iedereen

1 De milieuvervuiling mag niet verder meegroeien met de welvaart

Socialisten willen welvaart voor iedereen en welvaart vereist economische groei. In het verleden ging economische groei steeds gepaard met een toename van de druk op het leefmilieu: een toegenomen gebruik van grondstoffen en energie, een aantasting van de schaarse open ruimte die Vlaanderen rijk is, een toename van verontreiniging van lucht, bodem en waterlopen, uitstoot van meer broeikasgassen, de vernietiging van plant- en diersoorten, enzovoort.

Dit hoeft niet zo te zijn. Als we onze wetenschappelijke en technologische vooruitgang ten dienste stellen van een milieuvriendelijkere productie en milieuvervuiling ontmoedigen of tegengaan, is het mogelijk de milieubelasting per eenheid economische productie te verminderen. *sp.a* wil dat in 2010 de economische groei en de toename van de milieuverontreiniging zijn 'ontkoppeld'. We willen de milieudruk per eenheid economische groei verminderen tot een tiende van wat die nu is (factor 10). Dit betekent dat we evenveel of meer kunnen produceren met behulp van minder grondstoffen en minder energie. Dit betekent dat productieprocessen efficiënter moeten worden of compleet moeten worden herdacht. Nieuwe technologieën kunnen zorgen voor een besparing van grondstoffen (bijvoorbeeld digitale opslag van informatie in plaats van op papier). Studies tonen aan dat we nog enorm veel energie kunnen besparen door gewoon de maatregelen uit te voeren die nu al economisch verantwoord zijn, terwijl we er kunnen van uitgaan dat de energieprijzen in de toekomst nog zullen stijgen. Door warmtekrachtkoppeling in kleinere centrales wordt niet alleen elektriciteit geproduceerd, de resterende warmte wordt ook nuttig gebruikt in de industrie of voor de verwarming van woningen. Bedrijven kunnen nog veel ruimte besparen door in verscheidene bouwlagen te bouwen of door in sommige diensten (waterzuivering, elektriciteitsproductie met warmtekrachtkoppeling) collectief te voorzien.

Het leefmilieu moet zich op termijn opnieuw in een toestand van evenwicht bevinden. Dit betekent dat de achteruitgang van de biodiversiteit (met onder meer het uitsterven van planten- en diersoorten) is opgehouden, dat de temperatuursverandering ten gevolge van het broeikas effect beperkt blijft tot een gemiddelde van 2°C, dat niet meer grondwater wordt gebruikt dan er opnieuw bijkomt en dat de vruchtbaarheid van bodems op peil blijft.

2 Een gezond leefmilieu is een basisrecht

Een gezond leefmilieu is een basisrecht voor iedereen, onafhankelijk of iemand rijk is of arm, hier woont of in een ander land, nu leeft of nog moet worden geboren. Duurzame ontwikkeling kan gezien worden als een uitbreiding van de beginselen van het socialisme: solidariteit en rechtvaardigheid tussen mensen van hier en nu met mensen van overal en alle tijden. Milieu en natuur zijn een essentieel onderdeel van het algemeen belang.

Het recht op een gezond leefmilieu mag niet afhankelijk zijn van economische draagkracht. Vaak zijn het sociaal zwakkeren die sneller getroffen worden door milieueffecten, terwijl wie geld of toegang tot informatie bezit zich beter kan beschermen. De overheid moet ervoor zorgen dat iedereen over een gezond leefmilieu en van een toegankelijke en bereikbare natuur kan genieten.

Ons milieubeleid boekt op sommige terreinen stilaan resultaten. Het visbestand in onze waterlopen neemt langzaam toe door de gestage zuivering van huishoudelijk afvalwater; de lozing van afvalstoffen in onze rivieren is gevoelig verminderd; de hoeveelheid te verwijderen restafval vermindert door een toename van hergebruik en recyclage en het wereldwijd bannen van ozonvreters zoals CFK's zal naar verwachting het ozongat weer kleiner maken. Toch blijven hardnekkige milieuproblemen overeind: kwetsbare groepen in onze Vlaamse samenleving (bejaarden, kinderen, zieken) moeten in de zomer nog steeds binnen schuilen voor te hoge ozonconcentraties. Als het windstil is in de winter zijn er te hoge hoeveelheden fijne stofdeeltjes in de lucht. Deze stofdeeltjes dringen tot diep in onze longen door wat ademhalingsproblemen en voortijdig overlijden veroorzaakt bij oudere mensen terwijl kinderen steeds vaker aan astma lijden. De risico's van de tienduizenden chemische stoffen op onze markt voor mens en milieu zijn grotendeels onbekend, terwijl er steeds meer stoffen bijkomen. De groei van antibiotica-resistente organismen en de grotere en snellere verplaatsing van virussen, bacteriën, schimmels en insecten leveren nieuwe (biologische) risico's op voor mens en natuur.

Het is onaanvaardbaar dat de gezondheid van sommige mensen wordt bedreigd door milieuverontreiniging. Ook de meest kwetsbare bevolkingsgroepen (ouderen, kinderen ...) mogen geen gezondheidseffecten meer ondervinden die veroorzaakt worden door milieuvervuiling. Om deze doelstellingen te bereiken, moet het milieubeleid focussen op de aanpak van hardnekkige milieuproblemen. Dat moet planmatig gebeuren, vertrekkend van een gewenst toekomstbeeld van waaruit moet worden "teruggepland". Door enkel te vertrekken van de bestaande situatie, in plaats van de gewenste, kunnen onvoldoende resultaten worden geboekt.

Lozingen in bodem, lucht en water hebben ervoor gezorgd dat Vlaanderen dik bezaaid is met een zware milieuerfenis uit het verleden. Zoals we de laatste jaren sterk hebben gewerkt aan de overheidsschuld door de begroting van de overheid weer in evenwicht te brengen, wil **sp.a** dat we

verhoogde inspanningen leveren om ook onze 'ecologische schuld' weg te werken. Bovendien moeten we zorgen dat we geen nieuwe schulden opbouwen voor de generaties na ons, bijvoorbeeld door ons klimaat onherstelbaar te ontregelen. Dit zal zich vertalen in algemene actieplannen inzake bodem, lucht, water, geluidshinder en klimaat.

Door het industriële verleden van ons land zitten we met heel wat 'blackpoints', plaatsen waar de bodem sterk is verontreinigd. In vele rivieren is het water wel schoner geworden, maar is de zogenaamde 'waterbodem', de sliblaag in de bedding van de rivier, nog steeds erg verontreinigd. Deze verontreiniging houdt risico's in voor de volksgezondheid. Op vele plaatsen zijn drinkwaterlagen verontreinigd of bedreigd met verontreiniging, terwijl oppervlakkige bodemverontreiniging gevaarlijk is door verbreiding via kelders of gekweekte gewassen. Bovendien zorgt de verontreiniging van industriegronden er vaak voor dat geschikte terreinen langs spoor- of waterwegen niet kunnen worden gebruikt als industrieterrein of voor bewoning. En dit terwijl er nog steeds landbouwgrond en natuurgebied worden omgezet in industriegrond. Wij willen dat in één generatie tijd werk wordt gemaakt van het schoonmaken van de meest ernstige bodem- en waterbodemvervuiling. Daarbij moeten in de eerste plaats sites worden schoongemaakt waar een direct gevaar is voor mens, drinkwater en omgeving. Eveneens moeten verontreinigde sites waar mogelijkheden zijn om nieuwe industrieterreinen, woonwijken of parkgebied te ontwikkelen, versneld worden gesaneerd.

Het is onaanvaardbaar dat mensen schade ondervinden van de slechte luchtkwaliteit of omwille van hun gezondheid binnen moeten blijven. Op termijn mag er geen fijn stof meer worden uitgestoten door verbrandingsinstallaties en het verkeer. De uitstoot van stikstofoxiden (NO_x) moet zodanig zijn gedaald dat er in de zomer niet te veel ozon meer in de lucht is. De verontreiniging van de lucht met dioxines, cadmium en andere schadelijke stoffen moet ook verder worden teruggedrongen, tot alle risico's voor de volksgezondheid verdwenen zijn.

De waterkwaliteit moet opnieuw overal van een uitstekende kwaliteit zijn. Dit betekent dat onze waterlopen geen toxische stoffen meer mogen bevatten en dat de hoeveelheid nitraten en fosfaten, afkomstig van de veeteelt, gevoelig vermindert. Het gebruik van pesticiden mag enkel worden toegestaan als er geen enkel alternatief is, voor persistente en toxische chemische stoffen moeten alternatieven worden ontwikkeld en gebruikt. Het grondwater mag niet worden verontreinigd door vervuilde bodems en mag geen overmaat aan nitraten en fosfaten bevatten. Er mag niet meer grondwater worden opgepompt dan er door neerslag infiltreert.

De gemiddelde temperatuur op aarde mag absoluut niet meer dan 2°C stijgen ten opzichte van de temperatuur vóór de industriële revolutie. Er bestaat wereldwijde consensus dat een grotere stijging van de temperatuur allerlei kettingreacties in gang kan zetten, hoewel het erg moeilijk wetenschappelijk te voorspellen is wat de exacte gevolgen zullen zijn. Voorbeelden van kettingreacties zijn een verplaatsing of zelfs het stilvallen van golfstromen, ontdooiing van bevroren

veenbodems in Siberië en Canada waardoor broeikasgassen als methaan en CO₂ worden vrijgemaakt, of het afsmelten van ijskappen en gletsjers. Sinds 1830 is de temperatuur al met 0,6°C gestegen, wat betekent dat we in principe nog een stijging met 1,4°C kunnen verdragen. De CO₂-concentratie die hiermee overeenkomt kan worden berekend. Om deze concentratie niet te overschrijden zou de CO₂-emissie in 2050 wereldwijd 50% lager moeten liggen dan nu. In de meeste West-Europese landen is een daling van 60 tot 80% vereist. De daling van de broeikasgassen zoals afgesproken in het Kyoto-protocol is dus slechts de eerste stap naar het stoppen van de klimaatwijziging. *sp.a* wil dat we de uitstoot van broeikasgassen verder verminderen om deze doelstelling te halen.

3 Bossen en natuur voor iedereen

Iedereen moet over de mogelijkheid beschikken in zijn omgeving toegang te hebben tot bos en natuur. De achteruitgang van planten- en diersoorten moet worden gestopt. In Vlaanderen is hiervoor een toename van de oppervlakte bos en natuur nodig.

De toename van het bos- en natuurareaal moet gebeuren door een samenwerking van overheid, natuurverenigingen en privé-eigenaars. Aankoop blijft het meest duurzame instrument om natuur veilig te stellen. Er moet een ander plattelandsbeleid komen: nu worden landbouwers door Europese steun aangezet tot overproductie, met alle gevolgen van dien voor de voedselmarkten in de derde wereld en het gebruik van pesticiden en meststoffen bij ons. Te weinig middelen gaan naar de bevordering van de leefkwaliteit van het platteland, de diversificatie naar niet-agrarische activiteiten en de diensten die landbouwers leveren op vlak van landschapsbeheer en natuurbehoud binnen de agrarische structuur. Het landbouw- en plattelandsbeleid moet daarom worden omgegooid. Er moeten onder meer resultaatsgerichte premies komen voor de renovatie van het landelijk erfgoed, voor landschapsherstel, het opnieuw openstellen, onderhouden en promoten van trage wegen of buurtwegen, enzovoort. Een uitgebouwd bos- en natuurnetwerk met grote in elkaar overvloeiende of met elkaar verbonden bossen en natuurgebieden moet planten- en diersoorten de ruimte bieden om zich in stand te houden en verder te ontwikkelen. Een dergelijk groen netwerk moet de ruggengraat vormen van een 'beleefbaar' platteland dat voor iedereen toegankelijk is. De tienduizenden actieve natuurliefhebbers en recreanten die nu al hun weg in de natuur hebben gevonden, hebben geen boodschap aan afgesloten landeigendommen, natuurgebieden achter prikkeldraad of wild om zich heen schietende jagers. Zij willen een uitgestrekt netwerk van fiets- en wandelpaden en toegankelijke bossen en natuurgebieden. Jeugdverenigingen moeten over voldoende speelbossen kunnen beschikken om de natuur ook op een plezierige manier te leren kennen. Bossen en natuurgebieden moeten waar het kan toegankelijk zijn. Door het promoten van 'zacht toerisme' kunnen vele nieuwe jobs worden geschapen terwijl

sectoren die het nu vaak moeilijk hebben, zoals de landbouw, een nieuwe bron van inkomsten kunnen aanboren.

Maar ook buiten natuurgebieden moet onze samenleving groener worden. Bij alle steden moeten bereikbare en toegankelijke natuurgebieden en bossen komen op fietsafstand (4 tot 6 kilometer). Natuurgebieden moeten ook met het openbaar vervoer bereikbaar zijn. Iedereen heeft recht op een stukje openbaar en toegankelijk groen op wandelafstand (400 meter). Kleine parkjes en toegankelijke tuinen van openbare gebouwen zorgen niet alleen voor een vermindering van het fijn stof in de stad, maar bieden mensen zonder eigen tuin ook de mogelijkheid zich te verpozen in het groen. Maar ook het straat- en stadsbeeld zelf moet groener worden. De gemeente moet meer bomen aanplanten op straat. Het aanleggen van tegeltuintjes met gevelbegroeiing maakt grauwe straten een stuk aangenamer terwijl groendaken zorgen voor een prima isolatie en een mooiere stad.

4 Een rechtvaardige verdeling van milieugebruiksruimte

Ons ecosysteem op aarde kan een zeker niveau van lucht- en waterverontreiniging en een bepaalde uitstoot van broeikasgassen aan zonder in de problemen te komen. Maar eens dit niveau is overschreden geraakt het systeem uit evenwicht. Zo groeit er consensus dat de gemiddelde aardtemperatuur met niet meer dan 2°C mag stijgen zonder dat ons klimaatsysteem uit evenwicht geraakt. De uitstoot van broeikasgassen die niet mag overschreden worden, is berekend. Het niveau van verontreiniging of uitstoot van broeikasgassen, wat de mensheid kan gebruiken zonder de ontwikkelingskansen van toekomstige generaties in het gedrang te brengen, is de zogenaamde 'milieugebruiksruimte'.

Een nieuw internationaal kader moet zorgen voor een eerlijke verdeling van de milieugebruiksruimte met gelijke rechten voor elke wereldburger. Industrielanden die meer gebruiken dan de toegewezen milieugebruiksruimte kunnen dan rechten kopen van ontwikkelingslanden die minder nodig hebben. Dit stimuleert landen die veel milieugebruiksruimte gebruiken om efficiënter en duurzamer te produceren, terwijl ontwikkelingslanden middelen ontvangen om te investeren en hun ontwikkelingskansen te vrijwaren. Voorwaarde is dat het geld dat zo voor ontwikkelingslanden beschikbaar komt goed wordt gebruikt en in de juiste handen terechtkomt. De internationale gemeenschap moet hiervoor de nodige garanties geven. Daarbij is het van het grootste belang dat prioriteit gegeven wordt aan het behoud van het regenwoud. Ook is voor ons het exporteren van industrieel afval naar de derdewereldlanden onaanvaardbaar.

Deze wereldwijde verdeling van milieugebruiksruimte mag er niet voor zorgen dat de milieukwaliteit van sommige mensen zo laag is dat ze er gezondheidshinder van ondervinden. Iedereen moet met andere woorden over een basismilieukwaliteit beschikken.

5 Technologie

Onderzoek naar en ontwikkeling van schone productietechnieken moet een economische ontwikkeling schragen die het milieu spaart. Overheidsinvesteringen in de sanering van vervuilde en verlaten bedrijventerreinen, in milieuvriendelijke transportmiddelen, in duurzame overheidsgebouwen, in de toepassing van innoverende milieutechnologie bij de verwerking van ons afval en de zuivering van ons afvalwater ... stimuleren de vraag naar nieuwe, duurzame producten en diensten binnen de milieu-, energie- en bouwsector.

Naar schatting 50% van de milieutechnologie die over 15 jaar zal worden toegepast, bestaat vandaag nog niet. Het huidige milieu gaat vaak uit van de 'best beschikbare techniek' om vergunningsvoorwaarden en dergelijke op te leggen. Dit zorgt ervoor dat het milieubeleid de technologische ontwikkeling achterna loopt in plaats van er richting aan te geven. Een dergelijk systeem zet slechts in beperkte mate aan tot innovatie of tot beter presteren dan de normen. **sp.a** is voorstander van het inzetten van economische instrumenten in het milieubeleid, zoals heffingen of verhandelbare emissierechten. Op deze manier hebben bedrijven en burgers meer vrijheid, terwijl ze worden gestimuleerd om milieuaantasting terug te dringen. Ze worden van probleemeigenaar probleemoplosser.

sp.a wil dat Vlaanderen verder investeert in zijn milieutechnologie. Op vlak van energiebesparing, waterzuivering, zuiveren van rookgassen en bodemsanering moet Vlaanderen over 10 jaar aan de top van de wereld staan. Deze kennis kan niet enkel dienen voor het terugdringen van milieuverontreiniging of grondstofgebruik. Er zijn ook kansen op nieuwe werkgelegenheid naarmate meer landen worden geconfronteerd met ernstige milieuverontreiniging of met de schaarste van grondstoffen en energie.

Voor ons moet kapitaal ook renderen op sociaal en ecologisch vlak. Wij kiezen niet enkel voor technologische oplossingen van de geproduceerde milieuverontreiniging maar voor een economie die rekening houdt met de sociale en ecologische gevolgen van het productieproces.

Iedereen moet kunnen meewerken aan een beter leefmilieu. De consument met zich een idee kunnen vormen van de milieu-impact van zijn aankopen om zo zelf zijn koopgedrag actief te kunnen

sturen. Daarom willen we werk maken van een label voor alle producten, naar analogie met de vermelding van calorieën bij voedingswaarden of energieverbruik bij elektrische apparaten.

Recht voor de dieren

De zwaksten behoeden en beschermen tegen onrecht: het heeft altijd integraal deel uitgemaakt van ons programma. Voor **sp.a** horen daar voortaan de dieren bij. We zijn pro mens, maar ook pro dier. Welzijn voor iedereen, ook voor dieren. **sp.a** engageert zich voor dierenrechten. We streven naar een samenleving, die vrij is van misbruik, mishandeling en verwaarlozing van dieren. Dierenmisbruik, dierenmishandeling en dierenverwaarlozing moet actief worden tegengegaan en voorkomen. Wreedheid en onverschilligheid mag nooit de norm zijn voor de behandeling van dieren. Mededogen en respect voor hun noden en behoeften als beschermwaardige, natuurlijke wezens, aangevuld met ethische reflectie en wetenschappelijke kennis, vormt de basis voor een rechtvaardige omgang met de dieren. Dieren, die pijn en lijden kunnen ervaren, hebben als kwetsbare levende wezens met gevoel en bewustzijn recht op menselijke bescherming. Ze hebben recht op een waardig bestaan (en een waardige dood, zonder pijn of angst).

Dieren maken deel uit van onze samenleving, uiteraard niet als burgers die in staat zijn actief te participeren aan ons maatschappelijk bestel, maar in een andere hoedanigheid: onder de hoede of de heerschappij van de mens, voor allerlei menselijke doeleinden gebruikt en verbruikt, behoren dieren ontegensprekelijk tot de zwaksten en meest weerlozen, die actief beschermd en verdedigd moeten worden. Als zodanig moet dieren bijzondere rechten op welzijn en waardig leven toegekend worden, waaruit volgt dat mensen de plicht hebben om die rechten te respecteren. Voor **sp.a** is ook dat een kwestie van beschaving. De politieke vertaling van het bestrijden van dierenleed en het streven naar de erkenning van dierenrechten is voor **sp.a** geen bijzaak bij het streven naar een zo rechtvaardig mogelijke maatschappij.

Wij halen onze schouders niet op bij de loutere vaststelling dat onthutsende aantallen dieren in onze consumptiemaatschappij respectloos en ronduit slecht behandeld worden, als louter productiemiddelen of koopwaren. **sp.a** komt daar resoluut tegen op. Ook daar zetten wij onze schouders onder. De leefomstandigheden van miljoenen dieren in de intensieve kweek voor vlees en zuivel bijvoorbeeld zijn dieronwaardig en onaanvaardbaar voor **sp.a**. Onverdoofde varkenscastratie en dwangvoeding voor foie gras zijn dat evenzeer. Dieren uitsluitend of voornamelijk kweken voor hun pels, voor bont, is ethisch niet verdedigbaar. Een sociaal rechtvaardige samenleving sluit de ogen niet voor dierenleed, ook niet als economische factoren, motieven en belangen eraan ten grondslag liggen. Grenzen aan de vermarkting stellen, impliceert ook grenzen stellen aan de vermarkting van dieren. Het ongebreidelde verhandelen van (gezelschaps)dieren is niet verenigbaar met de basisvereisten van dierenwelzijn en moet daarom een halt worden toegeroepen.

sp.a wil op grond van een Dierenrechtenactieplan concrete maatregelen en initiatieven uitwerken, die echte vooruitgang mogelijk maken en duurzame verschillen realiseren.

Een versterking van de wetgeving op het gebied van het dierenwelzijn is nodig en moet gepaard gaan met een versterking van de middelen om de naleving af te dwingen. Representatieve verenigingen die opkomen voor dieren moeten dieren die het slachtoffer zijn of waren van mishandelingen volwaardig in rechte kunnen vertegenwoordigen en zich in principe burgerlijke partij kunnen stellen. De gerechtelijke instanties moeten aan inbreuken op de dierenwelzijnswetgeving een hogere prioriteit geven en een effectief vervolgingsbeleid voeren waaruit blijkt dat zij dit soort inbreuken ernstig nemen. Permissiviteit en straffeloosheid geven een verkeerd signaal en zijn onaanvaardbaar. Op lokaal niveau pleit **sp.a** voor het aanstellen van een dierenpolitie.

Basisrechten voor dieren moeten grondwettelijk verankerd worden, ook in de Europese Grondwet.

Bijna 12 miljoen dieren werden in 2002 in de Europese Unie van voor de uitbreiding gebruikt voor proeven, dat wil concreet zeggen: ziek gemaakt, vergiftigd of verminkt en na gebruik gedood. In ons land ging het in 2005 om 718.967 dieren. **sp.a** wil dat het aantal dieren dat voor proeven gebruikt wordt, jaar na jaar stelselmatig vermindert. Dierproefvrije onderzoeksmethoden moeten de regel worden. Dat betekent dat daar ook in belangrijke mate in geïnvesteerd moet worden.

Vele tienduizenden gezelschapsdieren worden jaarlijks gedumpt in de asielen in ons land, die gedwongen worden om 1 op 5 honden en ongeveer de helft van de katten een spuitje te geven. Een dramatisch en onaanvaardbaar hoog aantal. Het dweilen met de kraan open tegen dit fenomeen van 'wegwerpdieren' moet stoppen. Er moeten maatregelen getroffen worden, die de oorzaken aanpakken: zo moeten de zogenaamde broedfokkerijen en de verkoop van ongesocialiseerde en niet zelden ongezonde pups in zogenaamde 'dierensupermarkten' aan banden gelegd worden. Ook moeten diervriendelijke en efficiënte maatregelen, zoals – zo nodig verplichte - sterilisatie en castratie, genomen worden tegen de overbevolking van ongewenste kittens en de dumping van deze dieren op straat of in asielen.

sp.a wil ons land doen behoren tot de koplopers in Europa op het gebied van de zorg voor het dierenwelzijn. België moet, ook op Europees niveau, een actief beleid ontwikkelen, waarin we ons profileren als de meest diervriendelijke regio van Europa. Dat impliceert niet alleen dat de Belgische overheid zelf het initiatief moet nemen in het treffen van diervriendelijke maatregelen, maar eveneens dat we ons bij de keuze van beleidsbeslissingen laten leiden door het 'best practice'-principe. Dat betekent dat ons land op zijn minst de best presterende (lid)staat op het gebied van dierenwelzijn moet volgen. Bovendien moeten we tevens deze regelgeving ook op Europees niveau bepleiten en verdedigen. België moet bereid zijn om bedrijven financieel te steunen bij hun omschakeling naar meer diervriendelijke productiemethoden. Wanneer onze

onderzoekers aan de spits staan van diervriendelijke productiemethoden kan dit ons ook competitief voordeel opleveren.

Wij willen een evenwicht vinden tussen de manier van bedrijfsvoering en de noden van het dier. Dit kan door een actief en doelgericht ondersteuningsbeleid vanuit de overheid om conform het 'best-practice'-principe, diervriendelijke systeeminnovatie in de pluimvee, vee, varkensteeld en andere sectoren te stimuleren.

Ook dient de overheid al diegenen die bij het economisch productiesysteem betrokken zijn en die kunnen bijdragen aan het tot stand komen van de omschakeling naar diervriendelijke productiemethoden, voor dit proces te responsabiliseren. In de veehouderij bvb. zullen dat niet alleen de landbouwsector zelf maar ook o.a. de sector van de distributie en van de veevoederindustrie zijn. In plaats van de economische aspecten te laten gebruiken als machtsinstrument om structurele verbeteringen en veranderingen pro dierenwelzijn de kop in te drukken, dient men economische mogelijkheden te scheppen en nieuwe initiatieven te ondersteunen om steeds grotere en duurzame dierenwelzijnsverbeteringen te realiseren. De overheid dient maatregelen te treffen en de nodige initiatieven te nemen die ertoe leiden dat de veehouder die diervriendelijk wil produceren voldoende afzet vindt en voor een diervriendelijk product een rechtvaardiger prijs krijgt.

Mobiliteit en leefbaarheid verzoenen

Mobiliteit heeft ons gemaakt tot wie we zijn. Niemand twijfelt eraan dat mobiliteit een heel positieve kracht heeft: zij stelt ons in staat ons beweeglijk op te stellen. We kruipen als baby al de wereld van de woonkamer rond. Mobiliteit brengt ons en de samenleving in beweging. Ze ligt mee aan de basis van onze emancipatie, van het moment dat we rechtop gingen lopen, over de uitvinding van het wiel tot de ruimtevaart van vandaag. Zonder mobiliteit, geen vrijheid. Zonder mobiliteit, geen cultuur en innovatie. Zonder mobiliteit, geen leven.

Mobiel zijn is een essentiële voorwaarde om iedereen gelijke kansen te geven. Strijden tegen vervoersarmoede betekent de strijd aangaan tegen de verdringing van bepaalde mensen uit de mobiliteitsketen. Om diverse redenen zijn er nog steeds mensen die zich niet vrij kunnen verplaatsen. Uit een studie van de K.U.Leuven (koning Boudewijnstichting) is gebleken dat 45.000 Vlaamse gezinnen vervoersarm zijn. Vermits mobiel zijn een essentiële voorwaarde is om op een volwaardige manier aan het maatschappelijk leven deel te nemen, aanvaarden wij dit niet. Minder mobiliteit is geen optie.

In feite zijn we allemaal vervoersarm als we weer eens in de zoveelste file belanden, minder mobiel zijn door een ongeval of gewoon staan te wachten op nachtelijk openbaar vervoer. We spreken immers van vervoersarmoede als mensen zich minder kunnen verplaatsen dan ze redelijkerwijze wensen. In dit opzicht willen we zowel rekening houden met de vergrijzing van onze maatschappij als met de energieke jeugd.

Van kinderen kunnen we niet verwachten dat ze al alle verkeersregels kennen of dat ze de gevaren perfect kunnen inschatten. Ouderen hebben net iets meer tijd nodig om die weg over te steken, hebben nood aan lage vloeren voor het openbaar vervoer of kuieren graag rustig door de stad, net als jonge vaders en moeders trouwens. Stadscentra zijn ontmoetingsplaatsen, waar we elkaar begroeten en waar sociaal contact de economische logica doet vervagen. Om steden en gemeenten aantrekkelijker te maken, moeten de voorzieningen voor voetganger en fietser drastisch verbeterd worden. In deze leef- en beleefzones moeten we onze heilige koe aan de kant durven schuiven indien nodig. Brede trottoirs, kwaliteitsvolle fietspaden en vrije tram- en busbanen moeten standaard zijn in iedere stad. Onze richtlijnen zijn opgenomen in de vademeca fietsers- en voetgangersvoorzieningen. Autoluwe dorpskernen en stadscentra bevorderen de leefbaarheid en verhogen de verkeersveiligheid. Kiezen voor een warme gemeente, is kiezen voor een toegankelijke gemeente waar het aangenaam en veilig vertoeven is, voor iedereen.

Uit de algemene sociaal-economische enquête van 2001 blijkt duidelijk dat de Vlamingen het minst tevreden zijn over de fietsinfrastructuur in hun buurt. Slechts één op de tien huishoudens zegt dat zijn buurt heel goed voorzien is van fietspaden. Iets minder dan drie op de tien huishoudens vinden het aanbod normaal en zes op de tien vinden het aanbod ontoereikend. Er zijn dus zes keer meer ontevreden dan enthousiaste huishoudens. Ook voor de trottoirs lag de tevredenheidsindex beneden de te verwachten score. Voor drie op tien huishoudens voldoen de trottoirs echt niet, daartegenover staan twee op tien huishoudens die de trottoirs wel prima vinden. Er is nog werk aan de winkel. Investeren in veilige en kwaliteitsvolle fietspaden en trottoirs moet zowel op gewestelijk als op lokaal niveau een absolute prioriteit worden.

Trage wegen, kerkwegels, land- en voetwegen verdienen bijzondere aandacht en zorg omwille van hun historisch, landschappelijk, cultureel, ecologisch, recreatief en agrarisch belang. Historisch gezien is hun ontstaan ook te situeren in functie van mobiliteit. Momenteel zijn het, voor zover het netwerk nog intact is, verkeersveilige lokale verbindingen op het platteland en in dorpskernen. Wij willen deze netwerken behouden en verder uitbouwen. In steden streven we naar fietspaden en trottoirs zonder kasseien.

Bepaalde activiteiten vereisen een specifiek verplaatsingspatroon. Een combinatie van een divers aanbod van mobiliteitsalternatieven (trein, metro, tram, bus, taxi, fiets, te voet, autodelen, ...) moeten een afdoend alternatief vormen voor het gebruik van de eigen wagen. Kinderen moeten op school geraken, werknemers op hun werkplaats en werklozen in het opleidingscentrum. Dit zijn quasi verplichte verplaatsingen. Gratis onderwijs is één van de basiswaarden voor onze maatschappij, dit staat zo in onze grondwet. Momenteel neemt vervoer ongeveer één derde van de kostprijs van het basisonderwijs voor zijn rekening. Wij willen iedereen gratis vervoer aanbieden door middel van openbaar en gemeenschappelijk vervoer.

Een groot aantal verplaatsingen betreft het woon-werkverkeer. Vandaag de dag wordt daarvoor veel de wagen gebruikt. We kunnen ervoor kiezen de wagen duurder te maken. Dat heeft nochtans uitgesproken asociale gevolgen. We zien de eigen wagen als onderdeel van de mobiliteitsketen en niet als het middelpunt ervan. We moeten de eigen wagen selectief gebruiken. Toch willen we het gebruik van de auto niet zeer duur maken. Fiscale maatregelen kunnen daarom enkel als geen sociale groepen benadeeld worden. Een goede mogelijkheid om via prijsdifferentiatie het openbaar vervoer te promoten bestaat erin voor deze verplaatsingen het openbaar vervoer goedkoper of gratis te maken. Kwaliteit en kwantiteit gaan hand in hand. Door middel van een doorgedreven vorm van netmanagement, zullen de vraag en het aanbod beter op elkaar worden afgestemd. Dagelijks moeten we werken aan betere doorstroming, aan betere toegankelijkheid, aan betere reistijden en een betere frequentie, aan hogere betrouwbaarheid van het vervoersysteem en aan een betere informatiedoorstroming. Kortom, aan het creëren van een goed functionerend openbaar vervoersysteem waarmee jong en oud kriskras kunnen reizen. Cruciaal hierbij is het veel beter op elkaar afstemmen van de verschillende manieren om zich te verplaatsen. De gebruiker van het

openbaar vervoer moet een ticket kunnen kopen voor het hele traject, ook al gebruikt hij verschillende vervoersmiddelen. Daarnaast moet men veel makkelijker kunnen overstappen van de fiets op de bus en van de bus op de trein. Haltes van openbaar vervoer moeten voorzien zijn van degelijke fietsinfrastructuur en autodeliers moeten kunnen beschikken over een parking. Bovendien moet dringend nagedacht worden over de uitbreiding van het openbaar vervoersnet van en naar de industrie- en bedrijventerreinen, die momenteel onvoldoende bereikbaar zijn zonder wagen. Taxi's maken ook deel uit van een openbaar vervoer dat ten dienste staat van de mobiele mens.

Druk verkeer en files leiden er ook toe dat rustige dorpskernen of woonwijken met sluipverkeer geconfronteerd worden. Als we de leefbaarheid in de woonwijken willen vrijwaren, moeten we alle mogelijkheden uitputten om het sluipverkeer te bestrijden. Maatregelen in 1 gemeente volstaan vaak niet. Gemeenten moeten aan hetzelfde zeel trekken en samenwerken. Een goed mobiliteitsplan en gezamenlijke wijkcirculatieplannen zijn een eerste stap. Daarnaast moeten we bovenlokale samenwerking stimuleren.

Mobiliteit is maatwerk. Mobiliteit is ook keuzes maken en dat betekent dat bepaalde verplaatsingen voorrang krijgen (vervoer van zieken, openbaar vervoer, enz.) en dat de beschikbaarheid van het netwerk geoptimaliseerd moet worden. Belangrijke onderdelen zijn een aangepast parkeerbeleid in stedelijke omgevingen en een goede beschikbaarheid van automobilititeit, zonder dat we per definitie eigenaar moeten zijn van de wagen. We kiezen als socialisten in de stad een auto met chauffeur: de bus en de taxi. Daarnaast moeten we beschikken over voldoende deelauto's. Autodelen moet financieel aantrekkelijk gemaakt worden. Bovendien moet het parkeren langs de weg en in publieke parkings gratis zijn voor deelauto's.

Gemiddeld zijn wij nu anderhalf uur per dag onderweg naar... . We brengen elke dag ongeveer één uur in onze wagen door en toch stellen we ons weinig vragen over deze tijdsbesteding. Dit betekent immers dat Vlaanderen dagelijks een aantal miljoenen uren 'onderweg' is en toch staat elke wagen 23 uur per dag stil. De capaciteit van ons wagenpark wordt slechts voor zo'n 5 % effectief gebruikt, de andere 95% interesseert ons schijnbaar niet. **sp.a** wil dat de overheid op dit vlak een voorbeeld is en stelt voor om de wagens van de Vlaamse en gemeentelijke administraties ter beschikking te stellen voor autodelen. Dergelijke initiatieven kunnen ontwikkeld worden in samenwerking met al bestaande autodeelexploitanten of privéverhuurfirma's. Dit zijn investeringen die renderen voor mens en maatschappij.

Maatwerk betekent ook echt aangepaste mobiliteit voor mensen die om sociale of fysieke redenen niet geholpen zijn met de alledaagse vormen van mobiliteit. Het vergrijzen van onze samenleving betekent aanpassen van onze stoepen, ze obstakelvrij maken, ze uitrusten met tactiele middelen, aanpassen van de oversteektijden aan verkeerslichten, plaatsen van auditieve signalen, enz.

Maatwerk voor mobiliteit betekent eveneens dat we pleiten dat alle nieuwe ontwikkelingen een 'toegankelijkheidstoets' zouden ondergaan en dat nieuwe vervoerssystemen onmiddellijk toegankelijk worden gemaakt voor mensen die om fysieke redenen minder makkelijk toegang hebben tot deze middelen. Daar waar oplossingen niet mogelijk zijn, stimuleren we sociale economieprojecten die mobiliteit op maat leveren. Maatwerk voor mobiliteit kan ook gepaard gaan met maatwerk voor werk: we denken hierbij aan bedrijfsvervoerplanning en telewerken, aan onderling overeen gekomen flexibele werkuren en ploegenarbeid.

Fietsers zijn dikwijls onderweg met slecht werkende verlichting, met remmen amper die naam waardig, met een overslaande ketting of loszittende pedalen. Regelmatig onderhoud door de eigenaar van de fiets kan sommige defecten verhelpen. De verantwoordelijkheid voor deze mankementen uitsluitend bij de fietser leggen, is echter te gemakkelijk. Momenteel laat de overheid immers toe dat er fietsen worden verkocht die al bij verkoop van een zo geringe kwaliteit zijn dat het fietslicht nooit voor licht zal zorgen, de remmen nooit zullen remmen, de bagagedrager bij het vervoer van kinderen zal breken of de voorvork zal plooiën. **sp.a** zal daarom het voortouw nemen in het opleggen van verplichte productveiligheids- en verkeersveiligheidsnormen aan producenten, invoerders en handelaars. Controle op de naleving van deze normen ziet **sp.a** als een prioritaire opdracht voor de minister van Mobiliteit en Verkeersveiligheid en de minister van Consumentenzaken. Het verhogen van de kwaliteit van fietsen beoogt immers in de eerste plaats het bevorderen van de verkeersveiligheid van de fietser, met een positief effect op het comfort, de bedrijfszekerheid en de productveiligheid van de fiets. **sp.a** ziet in de eventuele - maar lang niet bewezen - prijsstijging van in België verkochte fietsen geen reden om in te boeten op deze verkeersveiligheidsmaatregel. Veilige mobiliteit heeft immers haar prijs.

België verliest jaarlijks meer dan 150 miljoen euro door fileleed. Dit zijn de harde cijfers en ze geven niet eens de frustratie weer die mensen hiervan ondervinden. België, met zijn geopolitieke en economische ligging een logistieke draaischijf van Europa, wordt steeds meer bedreigd door deze files. Daarom eisen we een rationalisatie van het vrachtvervoer. Momenteel rijden er te veel lege vrachtwagens rond. De beladingsgraad van niet professionele verladers bedraagt slechts 45%. Professionele transportfirma's halen gemiddeld een beladingsgraad van 75%. Ook dit percentage ligt nog te laag. Een hogere beladingsgraad per vrachtwagen rendeert voor iedereen: de transportfirma maakt meer winst en de wegen worden minder belast waardoor er meer plaats vrijkomt voor de andere verkeersdeelnemers.

Tussen 1990 en 2000 groeide het goederenvervoer jaarlijks met 2,7 procent. Uitgesplitst naar vervoerswijze merken we dat het wegtransport met 40 procent groeide, de binnenvaart met 15 procent en het goederenvervoer met de trein met 6 procent. In totaal gebeurt slechts 12 procent van het goederenvervoer met de trein. Dertien procent gaat via de binnenvaart en 75 procent gebeurt over de weg. De Europese Unie verwacht dat het goederentransport tussen 2000 en 2030 verder zal aangroeien met 2,1 procent per jaar. De aangroei zal tijdens de eerste jaren sterk zijn maar afnemen

door de congestieverschijnselen in onze landen. De dichtheid van het goederenwegvervoer in België is al meer dan 20 maal zo hoog als in Zweden. Het Europese gemiddelde bedraagt slechts een kwart van het Belgische gemiddelde. Die drukte is een heel belangrijke oorzaak van onze files en verkeersonveiligheid. De economische bereikbaarheid komt zo in het gedrang. Files leiden tot tijdverlies, economische schade en extra milieuvervuiling. Rond onze steden moeten overslagcentra komen zodat vrachtwagens niet meer door de stadskern moeten rijden.

Investerings in alternatieve vervoerswijzen mogen niet achterwege blijven. In de jaren '90 investeerden we minder dan 50 miljoen euro in de binnenvaart. Onder het beleid van verschillende socialistische ministers hebben we dit al kunnen verdrievoudigen. Dit blijft echter maar een fractie van de investeringen in wegen. Ook voor spoorwegen vragen we bijkomende investeringen om onze belangrijkste mainports, Antwerpen, Zeebrugge en Zaventem te ontsluiten. De Liefkenshoekspoortunnel, de tweede haventoeegang voor Antwerpen, het diaboloproject en de IJzeren Rijn zijn meer dan symbooldossiers. Zeebrugge moet voor de binnenvaarders beter ontsloten worden via Brugge maar ook de mogelijkheden via de zee moeten uitgebreid worden. In Terneuzen is een nieuwe sluis voor de haven van Gent noodzakelijk.

In de Antwerpse haven zal de containertrafiek verdubbelen eens alle terminals van het Deurganckdok op volle toeren draaien. De kostprijs van de geplande werken voor de binnenvaart in het Masterplan Antwerpen bedragen slechts een fractie van het totaalbedrag en dienen absolute prioriteit te krijgen, wil Antwerpen zich niet verslikken in deze aan- en afvoer. Aangezien de maatschappelijke kosten voor vervoer via de binnenvaart vijf maal lager liggen dan deze over de weg, zijn deze investeringen snel terugverdiend.

Doorvoer van goederen zorgt voor relatief weinig economische meerwaarde omdat het weinig arbeidsintensief is. Behandeling van goederen is minstens even belangrijk voor werkgelegenheid. Indien onze economie té afhankelijk wordt van doorvoer en transport, zijn we steeds meer afhankelijk van de sterk schommelende energiemarkten en olieprijsen. Inzake economie focussen we ons dus niet enkel op België als transitzone, andere en duurzamere vormen van (economische) mobiliteit krijgen voorrang. We denken hier bijvoorbeeld aan het bewerken van goederen die door ons land worden getransporteerd.

Binnenvaart en spoorvervoer zijn vele malen milieuvriendelijker dan het wegtransport. De transportsector is verantwoordelijk voor ongeveer 1/4e van de totale Belgische CO₂-uitstoot. De Kyoto-doelstelling voor 2012 is onze CO₂-uitstoot te verminderen met 7,5% ten opzichte van 1990. De Europese Unie voorspelt dat indien we de trend niet kunnen keren onze CO₂-uitstoot tegen 2030 zal toenemen met 37%. De technologische ontwikkelingen maken het mogelijk om te komen tot een halvering van de CO₂-uitstoot per gereden kilometer. Wij moeten hiervan volledig gebruik maken, onder meer door het benutten van kansen die de productie van bio-brandstoffen biedt. De uitstoot van fijn stof moet volledig aan banden worden gelegd want dit zorgt rechtstreeks voor enkele

duizenden slachtoffers per jaar en tevens wordt de gezondheid van iedereen hiermee in gevaar gebracht.

Het verkeer is een belangrijke bron van geluidsbelasting, wat geluidshinder, slaapstoornissen en gezondheidsproblemen met zich meebrengt. De Europese Unie slaagt er voornamelijk niet in een effectief bronbeleid voor geluid te ontwikkelen ondanks het feit dat ze al 30 jaar geluidseisen stelt aan voertuigen. De normeringen worden echter omzeild door een aanpassing in de meetmethoden. We investeren veel geld in geluidsschermen en spreidingsplannen zonder de echte oorzaak aan te pakken (stille banden, stillere treinen, Europees verbod op nachtvluchten, snelheidsbeperkingen doen naleven,...). Het is ontluisterend te moeten vaststellen dat personenwagens anno 2005 meer lawaai maken dan in de jaren '70 (tenminste bij snelheden onder 100 km/u).

Mobiliteit moet efficiënt zijn, geluidsarm, milieuvriendelijk, maar vooral veilig. Het wegverkeer veroorzaakt dagelijks meer dan drie dodelijke slachtoffers. Dat zijn meer dan duizend mensenlevens die we jaarlijks verliezen. Samen met de duizenden zwaar- en lichtgewonden zorgt dit voor heel wat sociale drama's. Bovendien kosten de verkeersongevallen de Belgische belastingbetaler jaarlijks enkele miljarden euro. Er sterven in België 128 mensen per miljoen inwoners. Tegen 2015 streven we ernaar de veiligste landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk, te evenaren. Dit betekent ten opzichte van vandaag een halvering van het aantal slachtoffers. Specifieke aandacht dient te gaan naar de zachte weggebruikers en de motorrijders, waarbij de huidige tendensen niet eenduidig positief zijn. Het samenspel tussen de verschillende weggebruikers moet veiliger worden, hierbij denken we bijvoorbeeld aan de vrachtwagens. We moeten inzetten op infrastructuur, educatie, handhaving en de veiligheid van de volledige vervoersketen.

In Europa staat Vlaanderen gerangschikt als één van de fietsregio's. Elke Vlaming fietst jaarlijks 600 km, enkel Denen en Nederlanders doen beter met ongeveer 900 km/jaar. Toch is fietsen in Vlaanderen veel gevaarlijker, in 2002 vielen er 91 doden, 762 zwaar- en 5000 lichtgewonden. Vergelijkbaar met de veiligste landen vallen er in Vlaanderen driemaal meer slachtoffers. Die mate van veiligheid streven we na.

Het valt op dat verkeersongevallen zwaardere gevolgen hebben in de meest landelijke gebieden. Er bestaat een omgekeerd evenredig verband tussen de bevolkingsdichtheid van een streek en de ernst van de ongevallen. Een grote bevolkingsdichtheid leidt tot een grotere verkeersdruk en een grotere verkeersdruk leidt op haar beurt tot een verlaging van de gemiddelde snelheid, wat de ernst van de ongevallen vermindert. Snelheid is nog steeds één van de cruciale factoren in het aantal en de ernst van verkeersongevallen. Uit de survey van de Vlaamse veiligheidsmonitor blijkt dat meer dan 50% van de mensen onaangepaste snelheid in zijn buurt als een probleem ervaart.

Ook op weg naar het werk wordt het verkeer er niet veiliger op. Het aandeel van de slachtoffers van woon-werkongevallen ten opzichte van het totale aantal verkeersslachtoffers steeg van 22,2% in 1990 tot 34,4% in 2001. In totaal zijn de arbeidswegongevallen verantwoordelijk voor 10% van het totale aantal arbeidsongevallen. Het aandeel van de ernstige ongevallen en dodelijke ongevallen is respectievelijk 16% en 43%. Relatief gezien zijn de ongevallen op de weg naar en van het werk ernstiger en duurder dan deze op de arbeidsplaats. Het vermijden van stress en vermoeidheid door de veranderende werk- en maatschappijverwachtingen zijn uitdagingen voor de toekomst, want zij liggen vaak aan de basis van een ongeval. Investeren in verkeersveiligheid en veilige vervoermiddelen is dus een samenspel van werkgever, werknemer en de overheid.

Asociaal rijgedrag, zoals rijden onder invloed maar ook te snel rijden of agressief rijgedrag, kan niet worden getolereerd. Meer dan 80% van de Belgen beweert ooit last te hebben gehad van agressief weggedrag. Net als agressie ten opzichte van het openbaar vervoer hoort dergelijk gedrag niet thuis op de openbare weg. Om mobiliteit te waarborgen voor iedereen, moet ook deze veiligheid verzekerd worden, want mobiliteit speelt zich hoofdzakelijk af binnen de publieke ruimte.

Een goede organisatie van de ruimte, met aandacht voor lokale tewerkstelling, trage wegen, kwaliteitsvolle voetgangers-en fietsinfrastructuur, goederenvervoer via de binnenvaart of het spoor, draagt enorm bij tot de verkeersveiligheid. We moeten de indirecte gevolgen van bepaalde beleidsbeslissingen, zoals verkeersveiligheid, ook impliciet meenemen in de besluitvorming.

In samenwerking met de vervoerssector zoeken we naar verkeersveilige en gebruiksvriendelijke technologie. Het rijden met lichten overdag, een fiets- en voetgangervriendelijk wagenfront, kwaliteitsvolle fietsen, groene golven voor voetgangers en fietsers en een resem andere maatregelen moeten leiden tot een overzichtelijk en veilig verkeer van en voor iedereen. Verkeersveiligheid is immers geen ongeluk.

Duurzame en betaalbare energie

1 Energie is een basisrecht

Iedereen heeft energie nodig. Een goed verwarmde en geventileerde woning, verlichting, toegang tot telecommunicatie en basismobiliteit zijn onontbeerlijk om volwaardig deel uit te maken van onze huidige samenleving. Iedereen moet er toegang toe hebben tegen een betaalbare prijs.

Energiearmoede is echter voor velen een reëel probleem. Sommige mensen hebben moeite met de betaling van hun elektriciteits-, stookolie of gasfactuur. Afsluitingen kunnen enkel bij duidelijke onwil en na voorafgaand sociaal onderzoek. Sociale woningen en huurwoningen zijn gemiddeld ondermaats geïsoleerd. Sociaal zwakkeren beschikken vaak niet over voldoende informatie om de voordeligste energieleverancier te selecteren of om de juiste energiebesparing uit te voeren. Het recht op betaalbare energie voor basisbehoeften moet worden gegarandeerd. De overheid moet mensen helpen energie en dus ook geld te besparen, technieken van rationeel energiegebruik of kleinschalige elektriciteitsproductie moeten toegankelijk worden voor iedereen.

2 Onze energievoorziening moet duurzaam en zeker zijn

Onze energievoorziening mag de energievoorziening en de ontwikkelingskansen van toekomstige generaties niet in het gedrang brengen. Dit is nu het geval: door de verbranding van fossiele brandstoffen (aardolie, aardgas, steenkool) komt CO₂ vrij. Deze sterke stijging van de uitstoot van CO₂ sinds de industriële revolutie zorgt ervoor dat het klimaat van onze planeet ontregeld geraakt. Er is grote wetenschappelijke consensus dat het klimaat warmer aan het worden is. Hoe deze klimaatsverandering precies gaat evolueren is moeilijk te zeggen. Zeker is wel dat de gevolgen nu al zichtbaar zijn en zich in de toekomst nog meer gaan manifesteren. De mogelijke gevolgen voor de biodiversiteit, de verspreiding van ziekten, de voedselproductie in bepaalde gebieden en voor overstromingen zijn enorm. We mogen hier geen risico's nemen, we moeten nu al beginnen onze CO₂-uitstoot drastisch te verminderen.

Fossiele brandstoffen en exploiteerbaar uranium zijn eindig. Nu al zijn de makkelijkst te exploiteren olievelden aangeboord, toekomstige ontginningen worden steeds moeilijker en duurder. Momenteel wordt het grootste deel van de fossiele brandstoffen gebruikt in het Westen, maar opkomende economieën zoals India en China eisen hoe langer hoe uitdrukkelijker hun deel van de koek. De toegenomen consumptie zorgt voor spanning op de internationale markten, gestegen prijzen voor een drastische daling van de tijd dat we nog op onze fossiele brandstoffen een beroep zullen kunnen doen. De exploiteerbare uraniumvoorraden zijn ook al binnen enkele decennia opgesoupeerd, terwijl het hoogradioactief afval van de kerncentrales nog duizenden jaren gevaarlijk blijft.

De verbranding van fossiele brandstoffen geeft schadelijke stoffen vrij als NO_x, SO₂ en fijn stof. NO_x zorgt ervoor dat er in de zomer ozon wordt gevormd in de steden en in industriegebieden. Fijn stof veroorzaakt ademhalingsproblemen en allergieën. Het is voor ons onaanvaardbaar dat kinderen en bejaarden moet worden aangeraden om binnen te blijven op sommige dagen. Een milieuvriendelijkere energieproductie moet ervoor zorgen dat niemand nog schadelijke effecten ondervindt.

Ons energieverbruik maakt ons ook afhankelijk van regio's in de wereld waar het onrustig is en houdt dictaturen en corrupte regimes in stand. Heel wat oorlogen en onrust in de wereld worden mee veroorzaakt door de strijd om de controle op energiebronnen, pijpleidingen en exploitatierechten.

Onze energievoorziening zal in de toekomst duurzaam en zeker moeten zijn, we moeten dus minder afhankelijk worden van eindige energiebronnen die we invoeren uit het buitenland.

3 De milieuvriendelijkste energie wordt niet geproduceerd

De milieuvriendelijkste, de goedkoopste én dus de meest sociale energie is deze die niet wordt geproduceerd omdat ze niet nodig is. Onder rationeel energiegebruik verstaan we het gebruik van energie voor nuttige toepassingen en met een zodanig gebruik dat er optimaal rendement wordt gehaald uit de gebruikte energie.

Er zijn in ons dagelijks leven nog heel wat manieren om energie te besparen zonder ons comfort op te geven: een betere isolatie van de woning, een modern verwarmingsstelsel, zuinige elektrische toestellen,... zijn maar enkele voorbeelden. Energiebesparing bestaat uit twee aspecten: een efficiënt gebruik, wat veranderingen van techniek en technologie veronderstelt en een gewijzigd gebruikspatroon, wat grotendeels te maken heeft met een gedragswijziging.

Onze industrie moet worden aangespoord en gestimuleerd om tot de meest energie-efficiënte op wereldvlak te behoren. Dit vergt het constant efficiënter maken van machines en productieprocessen. Het vereist ook een rationeel transportgebruik, met een beperking van het transport dat een product moet ondergaan en de keuze voor de energie-efficiëntie van het transportmiddel (binnenvaart, spoorvervoer) boven de snelheid.

De industrie moet in de toekomst ook meer en meer over de eigen bedrijfsmuren kijken. Efficiëntie in eigen processen is maar een deel van haar verantwoordelijkheid. We verwachten dat de overgang naar duurzaam energiegebruik, een nieuwe generatie energiedienstenbedrijven zal laten ontstaan. En door producten te ontwikkelen en op de markt te zetten die zo weinig mogelijk energie gebruiken, heeft de industrie de sleutel in handen naar lager energiegebruik bij consumenten. De overheid zal stimuleren door duidelijke grenzen te stellen aan het energiegebruik van klassen producten, gaande van auto's, over huishoudtoestellen tot verwarmingsinstallaties. We werken nu al met duidelijke normen voor bijvoorbeeld de roetuitstoot van dieselauto's. Over de jaren hebben die normen duidelijke vooruitgang laten optekenen in de uitstoot van auto's en vrachtwagens. Het is hoog tijd om ook het energiegebruik van producten in normen te gieten.

De overheid moet mensen stimuleren en helpen om energie te besparen. In het verleden heeft de overheid fors geïnvesteerd in een grootschalige productie van energie, nu moet de overheid zorgen dat massaal energie wordt bespaard. Zonder overheidsinvestering wordt energiebesparing selectief. Enkel individuen met voldoende spaarkracht zullen dan de nodige investeringen kunnen doen om hun woning energiezuiniger te maken. Om woningen met een laag energiegebruik te realiseren, zetten we een pakket van maatregelen, diensten en stimuli in. Afgestemd op de eigenheid van de doelgroepen en de omstandigheden, stellen we energieprestatienormen in die progressief verlagen, plannen we energiediensten voor gezinnen, geven premies en meer innovatieve financiële instrumenten om financiële drempels te overwinnen, organiseren we sensibiliseringscampagnes, schakelen we netbeheerders en leveranciers in, doen we een beroep op samenwerkingsverbanden met sector, vakbonden, middenveldorganisaties... Iedereen moet gratis zijn woning kunnen laten onderzoeken op mogelijkheden voor energiebesparing. Zo'n energie-audit is een onderzoek naar het huidige energieverbruik van een woning en de manier waarop energie bespaard kan worden zonder verlies van comfort. Bij de audit wordt nagegaan hoeveel de gebruiker kan besparen door muren en dak te isoleren, superisolerende beglazing te plaatsen, thermostatische kranen te installeren, energieverslindende toestellen te vervangen, enzovoort. De opbrengsten door energiebesparing en de kostprijs van deze energiebesparende maatregelen worden dan met elkaar vergeleken en er wordt een terugverdientijd berekend. Vele voorgestelde besparingen kosten niets of heel weinig, vaak is energiebesparing een kwestie van andere gewoonten. Andere energiebesparende maatregelen, zoals het aanbrengen van isolatie, het installeren van superisolerende beglazing of het vervangen van de verwarmingsinstallatie zijn dan weer duurder. De energie-audit moet gratis zijn voor alle woningen en moet ervoor zorgen dat iedere woning een

energieattest krijgt. Dit attest geeft de koper of huurder een beeld van de energiekosten van een woning.

Maatregelen om de woning energiezuinig te maken moeten ook in het bereik komen van wie niet zoveel geld heeft. Wie een energie-audit laat uitvoeren beschikt over een lijstje met alle rendabele energiebesparende maatregelen die hij of zij kan uitvoeren om te besparen op de energiefactuur en hun terugverdiensijd. Maar niet iedereen kan zomaar het geld op tafel leggen om zijn dak te isoleren, een nieuwe verwarmingsketel te kopen of superisolerende beglazing te plaatsen. Daarom willen wij dat er goedkope leningen komen om deze energiebesparende maatregelen ook uit te voeren. Dit kan bijvoorbeeld door een gemeentelijk energiebesparingbedrijf op te richten of door de distributienetbeheerders (de vroegere intercommunales) in te schakelen. In het begin van de 20ste eeuw richtten de gemeenten energieproductiebedrijven op, *sp.a* wil dat ze in het begin van de 21ste eeuw energiebesparingbedrijven oprichten. De goedkope leningen dienen om energiebesparende maatregelen uit te voeren, waardoor de opbrengst door een besparing op de energiefactuur zeker groter is dan de kost van de maatregelen. Het energiebesparingbedrijf kan ook kant-en-klare oplossingen aanbieden door voor groepen inwoners grote aanbestedingen (met fikse korting) te doen, bijvoorbeeld voor condensatieketels, thermostatische kranen of superisolerende beglazing.

4 De productie van energie moet duurzaam zijn

Energie moet zo duurzaam mogelijk worden opgewekt. Dit betekent dat maximaal een beroep wordt gedaan op energie uit hernieuwbare bronnen. Hernieuwbare energie is energie die steeds opnieuw kan worden gebruikt of gewonnen. Voorbeelden van hernieuwbare energiebronnen zijn biomassa, biobrandstoffen, zonne-energie, waterkracht door verval of door getijden en windkracht. De overheid moet het gebruik van duurzame bronnen verder stimuleren door onderzoek en ontwikkeling in de sector te steunen en door een duidelijk wettelijk kader te creëren waardoor bedrijven in nieuwe technologieën kunnen investeren. Vermits wind niet altijd even hard waait en de zon helaas niet altijd schijnt moet er onderzoek worden uitgevoerd naar mogelijkheden om energie op te slaan. Zonder massale overheidsinvesteringen in onderzoek enerzijds en voor de berging van afval anderzijds, was kernenergie niet realistisch. Nu moeten we evenveel investeren in de nieuwe energiebronnen en bvb. de bestaande kennis inzake zonne-energie sterk uitbouwen.

Kernenergie is geen duurzame energie en kan dus geen oplossing zijn voor ons energievraagstuk. Daarom moeten de oude kerncentrales worden gesloten en als ze na een levensduur van 40 jaar worden gesloten, niet worden vervangen door nieuwe. De overheid heeft in het verleden enorm geïnvesteerd in de ontwikkeling van kernenergie in ons land. Er is steeds een risico op een ongeluk met onoverzichtelijke gevolgen of op gebruik van radioactief materiaal door terroristen. Maar er is

vooral nog steeds geen afdoende oplossing voor het kernafval. Als al het exploitierbare uranium uitgeput zal zijn zullen onze kleinkinderen en tientallen generaties na hen zitten opgescheept met kernafval zonder dat ze ooit kernenergie gekend zullen hebben. Eerder dan discussies uit het verleden te voeren en onzekerheid te zaaien over onze elektriciteitsproductie moet de overheid zorgen voor een plan om de ontmanteling van kerncentrales op te vangen door duurzame energie. Voor de sluiting van de oudste kerncentrales is de vervanging van de energieproductie al gepland. Om de productiecapaciteit van de recentste kerncentrales te vervangen moet nog geïnvesteerd worden in nieuwe duurzame elektriciteitscentrales. Om het zo duidelijk mogelijk te stellen: we hoeven niet meer te discussiëren of we kernenergie vervangen, wel hoe we die vervangen.

Fossiele brandstoffen zullen voorlopig nodig blijven voor onze energieproductie, maar kunnen enkel worden gebruikt voor heel efficiënte toepassingen met een maximaal gebruik van de vrijgekomen warmte door warmtekrachtkoppeling. Warmtekrachtkoppeling betekent dat de warmte die vrijkomt bij de productie van elektriciteit nuttig wordt gebruikt in de industrie of voor verwarming in plaats van verloren te gaan door de schoorsteen of in koelwater zoals bij grote klassieke centrales gebeurt. Dit veronderstelt dat kleinere centrales worden gebouwd in de nabijheid van bedrijven of grote gebouwen die warmte nodig hebben. Bij microwarmtekrachtkoppeling worden zelfs kleine elektriciteitscentrales gebouwd in woningen. De warmte wordt dan opgeslagen of gebruikt voor de verwarming van ruimten of warm water, terwijl de elektriciteit in de woning wordt gebruikt of aan het net wordt geleverd. In andere landen zijn bedrijven bezig met de ontwikkeling van dergelijke technieken. Vlaanderen moet dergelijke toepassingen zelf ook stimuleren.

5 Er moet een transitie van onze energiestructuren komen

In het verleden werden onze energievoorzieningen sterk centraal uitgebouwd. De kerncentrales produceren elektriciteit die via een zwaar hoogspanningsnet over grote afstanden wordt getransporteerd met transportverliezen tot gevolg. De geproduceerde warmte gaat verloren in de lucht of in koelwater. Een dergelijke manier van produceren bevordert uiteraard de vorming van monopoliesituaties, die een normale marktwerking onmogelijk maken. Kleine producenten kunnen zich in een dergelijke markt moeilijk staande houden. Wij vinden dat er in de markt van de productie van elektriciteit en de levering van elektriciteit en gas een echte vrije markt moet komen zodat de prijzen voor de consument kunnen dalen. Energie is een basisgoed dat niet alleen aan de markt kan worden overgelaten. Dit betekent dat veel meer nieuwe spelers op de markt echte kansen moeten krijgen. Wij willen dat realiseren door de belasting op alle productie van elektriciteit te vervangen door een belasting op de productie met oude, lang afgeschreven centrales. Op die manier hebben nieuwe producenten, die moderne vormen van elektriciteitsproductie gebruiken, een faire kans op

de markt. Door de gerichte belasting op oude, afgeschreven, centrales niet door te rekenen naar de consument kan de elektriciteitsprijs ook omlaag.

De overheid moet controleren of alle marktspelers correct optreden en of er voldoende transparante informatie is voor de gebruikers. Transmissie (hoogspanning) en distributie (laagspanning) van elektriciteit en de distributie van gas vormen een natuurlijk monopolie. Het beheer ervan moet door de overheid worden gecontroleerd zodat de nodige investeringen in het netwerk gebeuren en de voorziening van iedereen wordt verzekerd. Op termijn moet er op Europees niveau een regulerende instantie opgericht worden die de betaalbare energie garandeert door monopolievorming in de productie tegen te gaan en prijscontrole in te voeren. De transmissie van energie moet in handen komen van de gemeenschap.

De organisatie van onze energie-infrastructuur moet anders worden uitgebouwd dan in het verleden, nu de levensduur van de kerncentrales niet wordt verlengd. Het hoogspanningsnet moet worden aangepast aan een kleinschaliger productiepark. Bedrijven die warmte of stoom nodig hebben moeten investeren in warmtekrachtkoppeling. Kleine bedrijven moeten samenwerken voor een gezamenlijk gebruik van warmtekrachtcentrales of de installatie van windturbines. Ook gezinnen zullen binnen afzienbare tijd kunnen beschikken over de mogelijkheid om hun eigen elektriciteit te produceren via zonnepanelen, een kleine windturbine of een microwarmtekrachtcentrale waarbij de verwarmingsinstallatie ook dienst zal kunnen doen als kleine elektriciteitscentrale. Wat er over is aan stroom kan dan worden geleverd aan het net tegen marktprijs. Op die manier zal de elektriciteitsmeter achteruitlopen op bepaalde momenten. Dit vraagt een aanpassing van het elektriciteitsnet en van het beheer ervan. Nieuwe technieken voor het flexibel inzetten en regelen van talloze kleine centrales moeten worden ontwikkeld. Er moet ook worden geïnvesteerd in de tijdelijke opslag van warmte en elektriciteit.

Volwaardig werk voor iedereen

1 Uitdagingen van de arbeidsmarkt

1.1 Werk voor iedereen ?

Ondanks het feit dat niet zo heel lang geleden, door hoge en hardnekkige werkloosheid, het einde van de arbeid werd aangekondigd, kennen we vandaag het hoogste werkgelegenheidspeil in Vlaanderen ooit. Nog nooit zijn er zoveel Vlamingen aan het werk geweest als nu. Bovendien zal bij een blijvende economische groei zelfs een toenemende schaarste aan arbeidskrachten ontstaan. Arbeid staat opnieuw centraal in onze samenleving. Deze centrale rol wordt nadrukkelijk erkend in de Europese beleidsaanbevelingen van de Top van Lissabon. De verhoging van de arbeidsparticipatie wordt als een absolute noodzaak beschouwd om de welvaart te bevorderen. En ook al verloopt deze verhoging minder gelijkmatig en rechtvaardig dan we zouden willen én kent onze economie regelmatig transformaties met uitstoten van arbeid, toch kunnen we ervan uitgaan dat onze samenleving de komende decennia een arbeidsbestel zal blijven.

sp.a wil ook dat arbeid centraal staat. Werkgelegenheid blijft een thema dat van fundamenteel belang is voor onze partij. Enerzijds genereert arbeid welvaart in het algemeen. Voor de samenleving biedt een gezonde werkgelegenheid de budgettaire garantie voor de toekomst van de sociale zekerheid. Anderzijds moet arbeid voor eenieder in het bijzonder instaan voor een inkomen dat toelaat een goed leven te leiden. Arbeid heeft bovendien ook een aantal intrinsieke waarden: het genereert zelfrespect, eigenwaarde en het gevoel mee te werken aan de toekomst van de samenleving. Arbeid is één van de mogelijkheden om zich waar te maken in de maatschappij. Steeds vaker wordt ook de band gelegd tussen arbeid en sociale integratie. Niet voor niets wordt arbeid - naast onderwijs en wonen - door oude en nieuwe emancipatorische bewegingen naar voren geschoven als bron om uitsluiting tegen te gaan en integratie te bevorderen. Arbeid is in onze samenleving de (ver)bindende kracht, het “inburgeringsmechanisme” bij uitstek. Toch heeft arbeid een dubbelzinnige betekenis. Arbeid is immers lust en last, nut en onnut, vervreemdt en integreert tegelijkertijd. Dit houdt in dat arbeid een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor integratie uitmaakt. Het scheidt de conditie voor het “Goede Leven” maar is op zich niet voldoende om mensen gelukkig te maken. Met deze dubbelzinnige betekenis van arbeid moet bij elke

beleidsbeslissing rekening worden gehouden. Meer bepaald zal aandacht moeten worden besteed aan de kwaliteit van de arbeid als noodzakelijke component van kwaliteit van het leven.

De arbeidsmarkt herstructureert zich helaas niet altijd geleidelijk. Regelmatig kennen we bruuske transformaties die gepaard gaan met belangrijke arbeidsuitstoot. Het zo goed en humaan mogelijk laten verlopen van dergelijke transformaties zijn essentiële onderdelen van “kwaliteit van arbeid”. Het kan ook niet dat mensen dagenlang worden gegijzeld met de vraag of ze hun job kunnen behouden of niet. We vinden daarom dat er strikte regels moeten zijn waaraan werkgevers zich moeten houden in crisissituaties en tijdens belangrijke herstructureringen van het bedrijf. Werkgevers moeten daarom verplicht worden in dergelijke crisissituaties zeer omzichtig om te springen met hun werknemers. Het kan niet dat bewust of onbewust verkeerde of onvolledige informatie wordt verspreid. Werknemers moeten de zekerheid hebben dat ze bij iedere ontslag begeleid worden in hun zoektocht naar nieuw werk. De overheid heeft hier een belangrijke taak bij de begeleiding en activering van de werkzoekende. Ook werkgevers dragen hierbij een verantwoordelijkheid. Daarom moet bij ieder ontslag outplacement worden aangeboden.

1.2 Werk wordt ongelijk verdeeld

Sommige groepen worden systematisch uitgesloten van arbeid. Werk wordt ongelijk verdeeld: afkomst, opleiding, geslacht, leeftijd en fysieke problemen geven aanleiding tot scherpe discriminatie.

De cijfers van 2005 stellen in alle scherpthe de bestaande sterktes en zwakheden van ons arbeidsmarktbestel vast. Zo ligt in Europees vergelijkend perspectief de algemene werkgelegenheidsgraad in Vlaanderen (64,9%) beduidend hoger dan het EU-gemiddelde (63,8%). De werkzaamheidsgraad van ouderen (50 tot 64 jaar) daarentegen, bedraagt in Vlaanderen 45,9% t.o.v. 53,5% in de EU. De werkzaamheidsgraad van niet-EU-burgers is er in Vlaanderen nog slechter aan toe met een percentage van 41,9% in Vlaanderen t.o.v. 56% in de EU. De werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden klokt in Vlaanderen af op 52,3% t.o.v. 54,8% in de EU. Vooral de achterstand bij ouderen en allochtonen is atypisch groot en verontrustend. Tevens verlaten nog te veel jongeren het onderwijs zonder degelijke startkwalificatie en blijft de participatie aan permanente vorming en opleiding veel te laag, vooral bij laaggeschoolden, ouderen en KMO-werknemers.

Momenteel is het dus onbetwistbaar dat voor de zogenaamde ‘kansengroepen’ arbeid momenteel onvoldoende het centrale integratiemechanisme is met als gevolg dat ook hun burgerschap inhoud mist. Dit is onaanvaardbaar. Iedereen reële kansen geven op werk en ook werkgevers dit doen respecteren is essentieel voor de politieke acties van *sp.a*.

Voor mensen met een chronische ziekte wordt een maatregel uitgewerkt waardoor zij ziekte-uitkering kunnen combineren met een flexibele toegelaten arbeid zodat zij -zo lang mogelijk aan het werk kunnen blijven in een voor hen toelaatbare situatie. De VDAB ontvangt voldoende financiële middelen voor de verruimde groep 'personen met een arbeidshandicap' zodat de huidige maatregelen zoals het systeem van CAO 26 en VIP (Vlaamse Inschakelings Premie) kunnen uitgebreid worden naar personen met een chronische aandoening.

1.3 Volwaardig werk

Tewerkstelling eindigt niet bij het uitvoeren van een job en daarvoor betaald worden. Mensen verwachten meer van een baan dan enkel een goede verloning. Aandacht voor persoonlijke voorkeuren en bekommernissen vormt daarbij de basis. Loopbaanplanning, binnen én buiten de job, staat voorop, op maat van elke werknemer.

Er moet een zodanig kader gecreëerd worden dat iedere werknemer gestimuleerd wordt om binnen zijn of haar tewerkstelling de eigen capaciteiten maximaal te kunnen ontplooiën rekening houdend met haar/zijn eigen wensen en voorkeuren. Dat is een gedeelde verantwoordelijkheid van overheid, werknemers en werkgevers.

sp.a steunt ten volle dit streven naar volwaardig werk voor iedereen.

2 Méér participatie en méér variatie

Werk voor iedereen betekent niet dat iedereen zijn leven lang één job heeft. Het betekent ook niet dat iedereen heel zijn leven werkt. De meeste mensen zullen in de toekomst vaak van werk veranderen en veel mensen zullen periodes van arbeid afwisselen met zorg en zelfontplooiing.

Daarom pleit **sp.a** voor een arbeidsmarkt met stevige bruggen: bruggen van één job naar een andere job, bruggen vanuit werkloosheid naar werk, bruggen van onderwijs en vorming naar werk en terug, bruggen van gezinsverantwoordelijkheid naar werk en terug...

De twee sleutelbegrippen in ons perspectief op de arbeidsmarkt zijn 'participatie' en 'variatie'. We willen méér participatie en dus méér mensen die deelnemen aan het arbeidsbestel. We willen echter ook meer variatie in de groep personen die deelneemt aan de arbeidsmarkt. Vandaag zijn steeds dezelfde groepen uitgesloten (ouderen, personen van allochtone afkomst, personen met een

arbeidshandicap, kortgeschoolden, vrouwen in leidinggevende functies,...). Deze groepen moeten evenredig kunnen participeren.

We willen, ten derde, “méér variatie in de participatie”. De overheid kan hier actief toe bijdragen via haar eigen aanwervingsbeleid. Indien men langere loopbanen verwacht, dan zullen deze loopbanen anders moeten worden ingevuld. Men kan niet zomaar de spitsuurperiode (25– 45 jaar) met een aantal jaren verlengen. Formules van tijdskrediet, vormingsverlof e.d. zullen ademruimte moeten creëren. Loopbaanonderbrekingen zijn dus niet per definitie een verliespost maar kunnen ook arbeid positief beïnvloeden, bijvoorbeeld door het verwerven van naar arbeid overdraagbare competenties. Tegelijkertijd moet meer aandacht gaan naar de kwaliteit van het werk en de werkbaarheid van jobs. **sp.a** kiest resoluut voor een nieuw levensloopbaanperspectief.

We willen, ten vierde, ook “meer participatie in de variatie”. Dat houdt in dat de mensen ook meer kunnen participeren in de andere levensdomeinen. Ze zullen zich als actief burger willen manifesteren, zelfinitiatief nemen m.b.t. eigen vorming,...Onderzoek bij de nieuwe generaties leert bovendien dat de jongeren hun loopbaanplanning veel meer vanuit een evenwicht tussen werken enerzijds en gezin en vrije tijd anderzijds willen invullen.

3 De rol van de overheid en de doelstellingen van het arbeidsbeleid

De overheid dient actief en regisserend op te treden: zij moet banencreatie actief stimuleren en werknemers actief voorbereiden en ondersteunen in de uitbouw van hun loopbaan waarbij elders verworven competenties mee betrokken worden in de werkportfolio.

Een samenwerking tussen de verschillende overheden op het vlak van vorming, opleiding, arbeid en tewerkstelling is essentieel om een gedifferentieerd beleid te kunnen voeren op maat van de verschillende regio's en stedelijke zones. De bevoegde overheden spannen zich in om de arbeidsmobiliteit tussen de gewesten te verhogen. Dit kan o.a. door het uitwisselen van werkaanbiedingen, het aanbieden van opleidingen, maar tegelijkertijd ook door een betere coördinatie van de gewesten op het vlak van openbaar vervoer.

3.1 Focus op competenties

Dit impliceert dat er voortdurend gefocust wordt op de competenties van mensen. Het (wederzijds) versterken van de leer-, beroepsuitoefenings-, burgerschaps- en sociale competenties langs de

diverse invalshoeken van het maatschappelijk activiteitenspectrum rondom het individu moet leiden naar een levensloopbenadering die mens, maatschappij en (arbeids)markt ten goede komt.

Daartoe moet het arbeidsmarktbeleid dus in het bijzonder focussen op het vergroten van de competenties van (werkzoekende) werknemers. Mensen zijn immers niet gelijk. Het wegwerken van discriminatie houdt dan ook in dat de vaardigheden of eigenschappen van iedereen, extra kansen krijgen. Diploma's zijn niet de enige referenties. Via gerichte opleiding in en buiten de bedrijven, moeten mensen zonder de juiste diploma's toch aan de bak komen. Arbeid en arbeidsparticipatie moeten gericht zijn op maximale ontplooiing van de competenties van werknemers. Mensen moeten kunnen groeien, leren en hun competenties ontwikkelen in hun job. Goede arbeid steunt op levenslange ontwikkeling in plaats van op levenslange tewerkstelling. De deelname aan het arbeidsproces moet de burger niet alleen de zekerheid bieden op een kwalitatief verzekerde beroepsloopbaan, maar ook de ruimte geven om zich maximaal te ontplooiën in de andere levenssferen.

In dit kader staat het individueel recht op een startkwalificatie voorop. Iedere burger moet te allen tijde maar bij voorkeur via zijn onderwijsloopbaan een gegarandeerd startniveau kunnen behalen. Jongeren die ondanks de herinrichting van het onderwijssysteem geen startkwalificatie halen, moeten het individueel recht krijgen, door de overheid gefinancierd, om dit toch later in hun beroepsloopbaan te verwerven. Verder dient werk te worden gemaakt van het recht op erkenning van verworven competenties (EVC). De opgedane competenties moeten op elk moment door de overheid gevalideerd kunnen worden en meegenomen in een volgende loopbaanstep. De realisatie van dit recht houdt in dat elk individu een loopbaan- of competentieportefeuille kan bijhouden, bij voorkeur op elektronische wijze. Deze portefeuille wordt opgebouwd vanuit het onderwijs en dan aangevuld in functie van de competenties die het individu tijdens zijn verdere loopbaan opdoet, bvb. in het kader van opleiding, werkervaring, outplacement, vrijwilligerswerk, zelfvorming, enz... De onderwijs-, opleiding- en arbeidsmarktactoren verbinden zich in dit kader om bij elke transitiefase de verworven competenties te attesteren zodat de portfolio altijd geactualiseerde informatie bevat omtrent de reële vaardigheden en bekwaamheden van het individu. Dergelijke informatie vergemakkelijkt de overgang van en naar werk op elk ogenblik van de loopbaan. Het is voor het individu een permanent navigatiemiddel in de loopbaanplanning. Om de actualisering van deze competentieportefeuille te garanderen voor alle categorieën is het wenselijk dat elke werknemer een recht op loopbaanbegeleiding krijgt.

3.2 Evenredige participatie en focus op integratie van mensen met grootste afstand tot de arbeidsmarkt

Bovendien moet ook de evenredige participatie worden nagestreefd. Het arbeidsbestel zou een afspiegeling moeten zijn van de actieve bevolking. De bevordering van de evenredige participatie

betekent niet enkel dat alle rechtstreekse en onrechtstreekse discriminatiemechanismen worden uitgeschakeld, maar ook dat de kracht van de diversiteit tot op de werkvloer doordringt. Zodanig dat diversiteit de gewoonste zaak van de wereld wordt. Vanzelfsprekend zijn verschillende specifieke beleidsmaatregelen nodig om kansen te bieden aan ouderen, mensen met een arbeidshandicap en allochtonen. Gemeenschappelijk is echter dat we via diversiteitsplannen en initiatieven zoals 'Jobkanaal' een tastbaar engagement van steeds meer bedrijven willen krijgen, op basis van concrete streefdoelen binnen de betrokken bedrijven. Ook moet ervoor gezorgd worden dat vooroordelen en discriminaties krachtig en onmiddellijk aangepakt worden, indien mogelijk met bemiddeling, maar waar nodig met juridische actie. Op die manier moeten we ervoor zorgen dat steeds meer mensen uit "kansengroepen" effectieve kansen krijgen om succes te beleven. Investeren in concrete successen is nodig om ontmoediging en fatalisme tegen te gaan.

Dat is ook de reden waarom de overheid prioritair aandacht moet geven aan ondersteuning van vooral die mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (ouderen, allochtonen, arbeidsgehandicapten in het bijzonder). Daarbij geniet een inpassing/integratie van deze mensen in reguliere bedrijven zonder meer de voorkeur en dienen voldoende mechanismen ontwikkeld en gestimuleerd te worden om duurzame inschakeling en tewerkstelling te garanderen.

Maar we mogen niet blind zijn voor de realiteit dat vele mensen (nog) niet (meer) klaar zijn voor een reguliere tewerkstelling. Daarom dient eveneens de nodige aandacht gegeven te worden aan de ondersteuning van ondernemingen die zich prioritair focussen op de integratie van deze kansengroepen via volwaardige tewerkstelling (de sociale economie).

3.3 Glazen muren en glazen plafonds

We kunnen er niet omheen dat vrouwen nog steeds een zwakkere positie innemen op de arbeidsmarkt. Zo staat het niet of nauwelijks doorstromen van vrouwen naar hogere functies bekend als het glazen plafond. Daarnaast stellen we vast dat de oververtegenwoordiging van vrouwen het sterkste is in slecht betaalde beroepen/sectoren en in lagere functies.

Daarom ook moeten alle arbeidsmarktactoren blijvend inspanningen leveren om de zichtbare en onzichtbare barrières weg te werken om te komen tot een evenredige instroom en doorstroom van vrouwen in de diverse segmenten van de arbeidsmarkt.

3.4 Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) als standaard, ook voor tewerkstelling

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) moet de standaard worden, ook wat tewerkstelling betreft. We hebben nood aan bedrijven die kiezen voor sociale inclusie en maatschappelijke winst nastreven. Door hun HR-beleid af te stemmen op het idee van loopbaanontwikkeling, door strategisch bezig te zijn met duurzaamheid doorheen alle bedrijfsprocessen. De overheid moet blijven investeren in partnerschappen met de bedrijfswereld, de sociale partners en het onderwijs om de studenten van morgen en de bedrijfsleiders van vandaag te helpen kiezen voor dit innovatief sociaal ondernemerschap.

3.5 Het bredere kader meenemen

We moeten er ook rekening mee houden dat onze arbeidsmarkt beïnvloed wordt door wat er in de rest van Europa en de wereld gebeurt. **sp.a** wil er op toezien dat, rekening houdend met deze ontwikkelingen, de Belgische arbeidsmarkt wordt gecontroleerd, gecorrigeerd en gereguleerd. We moeten de realiteit onder ogen zien en uitzoeken hoe we een nieuwe welvaart kunnen opbouwen, gekoppeld aan een sterke en rechtvaardige bescherming voor iedereen.

Hierbij willen we ook dat de vakbeweging de belangen van de werknemers tegenover de werkgevers blijft verdedigen vandaag en morgen. **sp.a** wil hen daarin blijven steunen. Bovendien dient ook het belang van het sociaal overleg nogmaals te worden onderstreept.

4 De architectuur

4.1 Arbeidsmarktbeleid: integratieve benadering – werkzoekende heeft niet enkel rechten, maar ook plichten

Het model waar we voor kiezen, vergt een coherent en consistent arbeidsmarktbeleid en dit over de grenzen van onderwijs, werk en zorg heen. Deze domeinen moeten integraal worden benaderd. Deze aanpak wil de burger vatten in één (levens)loopbaanperspectief waarbij de belangrijkste levenssferen coherent en interactief worden benaderd.

“Werk” wordt in ons concept van het arbeidsmarktbeleid vanuit zijn activerende aard bekeken. De nadruk ligt dus op het verhogen van de werkkansen (bemiddeling, begeleiding,...) het bevorderen

van de doorgroeimogelijkheden (opleiding, vorming...) het voorkomen van werkloosheid (outplacement, ontslagbegeleiding,...) en de bevordering van de kwaliteit van de arbeid (opleiding, werkbaarheid, gezondheid,...). Ook het beleid inzake onderwijs en vormingsdomein, het welzijns- en zorgbeleid, de persoonlijke ontwikkeling en competentieverwerving dienen hierop te worden afgestemd.

Anderzijds leidt de alom aanwezige activeringsgedachte tot een toenemende verstrengeling tussen het uitkeringsbeleid, het bemiddelings- en begeleidingsbeleid en het opleidings- en vormingsbeleid en dus ook tot een nieuwe sociale zekerheid.

4.2 Nieuwe mogelijkheden, nieuwe zekerheid

Als we willen dat mensen variatie krijgen in hun loopbaan, als we willen dat opleiding, vorming, gezin en participatie een plaats krijgen in de loopbaan, moet een nieuwe vorm van “verzekering” vorm gegeven worden. Dergelijke “loopbaanverzekering” moet een overkoepelende voorziening zijn die vanuit het individuele loopbaanperspectief gebruiks- en inkomensfaciliteiten regelt die verbonden zijn aan de nieuwe risico's. Vandaag bestaan er diverse, niet-geïntegreerde stelsels op verschillende beleidsniveaus die elk op zich bouwstenen bevatten van een loopbaanverzekeringstelsel : het tijdskrediet en de loopbaanonderbreking, de aanmoedigingspremies ter ondersteuning van opleidings- en zorgverlof, landingsbanen, het betaald educatief verlof, vrijstellingsstelsels om sociale en familiale redenen of ter bevordering van studiehervatting, opleidingscheques, ouderschapsverloven, brugpensioenen, tegemoetkomingen vanwege het Herplaatsingsfonds, enz...

Het is logisch dat deze beperkende en niet-verbonden “kredietstelsels” geïntegreerd worden in één solidair opgezet systeem van vernieuwde sociale zekerheid met als doel de overgangen tussen werk en vorming en tussen werk en gezin te vergemakkelijken. Iedereen zou via zo'n systeem loopbaanrechten kunnen opbouwen en verzilveren in het kader van autonome loopbaankeuzes. Dit moet vanzelfsprekend ondersteund worden door een kwalitatief aanbod inzake loopbaanbegeleiding, het opzetten van een individuele loopbaanportefeuille en maatregelen die burgers het recht geven elders verworven competenties te laten valideren bij loopbaantransities. Deze maatregelen moeten er voor zorgen dat mensen weerbaarder worden en minder afhankelijk van hun werkgever.

Vandaag kent met name de werkloosheidsverzekering te enge kaders i.v.m het faciliteren van bijvoorbeeld bruggen tussen onderwijs én werk of tussen vrijwilligersarbeid en betaald werk. Werkzoekenden hebben niet automatisch een groen licht om zich bij te scholen, nieuwe studies aan te vatten, zich in te zetten als vrijwilliger, zich te integreren of nieuwe competenties op te doen via semi-agorale arbeid of arbeidszorg, enz. De bestaande kaders inzake detachering, uitzendarbeid en

tijdelijke arbeid voldoen evenmin. Ze bieden aan de ene kant onvoldoende bescherming voor de werknemers en geven, aan de andere kant, te weinig mogelijkheden aan de werkgevers.

We zien een dergelijke nieuwe loopbaanverzekering niet als een alternatief voor de werkloosheidsverzekering maar wel als een aanvulling daarop. We vinden het gemeenschappelijk beheer in onze sociale zekerheid een belangrijke troef. Net zoals de werkloosheidsverzekering moet dus ook deze loopbaanverzekering samen met de sociale partners uitgewerkt en beheerd worden.

Van werkzoekenden mag logischerwijze verwacht worden dat zij alle inspanningen doen om hun kansen op tewerkstelling te maximaliseren. Zij moeten actief werk zoeken en indien nodig, hun inzetbaarheid en competenties verruimen. Werkzoekenden hebben immers een recht op een passende begeleiding en opleiding, maar ook de plicht om de kansen die hun geboden worden ten volle te grijpen. Iedereen heeft recht op werk, maar dus ook de plicht om zich in te zetten om aan werk te geraken. Wie zijn plichten niet nakomt, kan een sanctie oplopen en heeft geen recht op een uitkering. De gewestelijke bemiddelingsdiensten (VDAB, ...) en de RVA dienen samen een eenduidig transmissiebeleid en een eenduidig bestraffingsbeleid te voeren. De splitsing tussen RVA en VDAB is eigenlijk achterhaald, maar ondertussen moet de sluitende aanpak tussen de gewestelijke bemiddelingsdiensten en de RVA de link tussen de rechten en de plichten van de werkzoekenden versterken.

4.3 De sociale economie

De sociale economie is ingebed in de samenleving en staat er niet naast. Vermits de sociale economie deel uitmaakt van het maatschappelijke weefsel, is het logisch dat haar betekenis evolueerde parallel met de samenleving. Op nauwelijks tien jaar tijd heeft zij een vaste plaats verworven op alle beleidsagenda's, heeft zich sterk geprofessionaliseerd en geprofileerd als een dynamisch geheel van ondernemingen en organisaties die vorm geven aan een economie met meerwaarden. In de eerste plaats stelde de sociale economie zich op als middel om de spanningen op de arbeidsmarkt op te vangen en kansen te bieden aan werkzoekenden uit de kansengroepen, als alternatief voor de reguliere economie. Nu stelt ze veeleer in wezen de realisatie van waarden voorop binnen een economisch proces en het maken van winst wordt hieraan ondergeschikt. Het is een economie ten dienste van mens en maatschappij en niet omgekeerd. Er kan enkel vastgesteld worden dat ze meer en meer ook de brug vormt en slaat naar de reguliere economie die sterk wordt aangemoedigd door de overheid.

De prominente rol die de sociale economie vervult in maatschappelijk verantwoord ondernemen, duurzaam ondernemen, diversiteitsmanagement en competentie management kan bijdragen tot de globale herrijking van de economie. De kringwinkels zijn hiervan een goed voorbeeld. De waarden die naar voren geschoven worden door de beweging rond maatschappelijk verantwoord

ondernemen, zijn zeer vergelijkbaar met deze die ook de sociale economie hoog in het vaandel draagt. **sp.a** onderschrijft die waarden en wil ze blijvend verdedigen.

Betaalbare en goede gezondheidszorg voor iedereen

1 Een kwaliteitsvolle gezondheidszorg

Onze doelstelling inzake gezondheidszorg is vrij eenvoudig. We willen dat de gezondheidszorg op een hoog niveau qua kwaliteit staat. Die kwaliteit betreft zowel de techniciteit (de accuratesse van de diagnose en de behandeling, hoog niveau van uitvoering enz.) als de menselijke omkadering.

In globo mogen we zeggen dat onze gezondheidszorg zeer goed is. We kunnen zonder meer met de rest van de wereld wedijveren. Hier is dus geen inhaaloperatie nodig, maar het is wel zo dat de medische evoluties razendsnel gaan. Het is ondenkbaar dat we nieuwe evoluties zouden missen, maar tegelijkertijd moeten we er zeker van zijn dat vernieuwingen ook verbetering brengen. Niet alle vernieuwingen betekenen een vooruitgang. Als de kwaliteit van onze gezondheidszorg ergens mank loopt, is het juist in dit facet. In ons systeem wordt geregeld, zonder afdoende testing en erkenning vooraf, met nieuwe middelen geëxperimenteerd en onder druk van lobbying zelfs terugbetaald, terwijl andere landen strenger zijn. Streven naar kwaliteit zal dus vooral erop neerkomen innovatie en verbetering uit elkaar te houden. Een onafhankelijke, wetenschappelijk ondersteunde analyse van nieuwe geneesmiddelen, implantaten, behandelingen, ... zal dus essentieel zijn om blijvend een superieur kwaliteitsniveau te bewaren. Dit zal zich concreet vertalen in een aangehouden budgetaire inspanning voor het kenniscentrum.

2 Een toegankelijke gezondheidszorg

De tweede doelstelling van ons beleid is de toegankelijkheid: er moet voldoende aanbod zijn om aan de vraag te beantwoorden. Wat de gezondheidszorg betreft zijn er vandaag geen wachtlijsten en kunnen we dus zeggen dat het aanbod toereikend is. In sommige deelsectoren is er zelfs een overaanbod (bijv. zware medische apparatuur, gespecialiseerde oncologie, ...). Overaanbod dat de uitgaven van de ziekteverzekering onnodig de hoogte injaagt moet op termijn afgebouwd worden. Ondertussen kunnen we dit teveel aanwenden om patiënten te helpen uit die landen waar er

wachlijsten zijn. Deze zorg moet verstrekt worden aan strikt gelimiteerde prijzen want met vrije prijzen zou er verdringing optreden van de binnenlandse patiënten.

Wat de zorg in de bredere zin betreft is dat niet het geval. De wachlijsten in de rusthuizen en de instellingen voor gehandicapten zijn bekend, maar ook in de meer medisch gerichte sectoren als de ambulante geestelijke gezondheidszorg, de revalidatiecentra en meer in het algemeen de chronische zorg zijn er zeker tekorten. Binnen de krappe financiële marges zullen we hier toch extra middelen moeten voor uittrekken.

3 Een betaalbare gezondheidszorg

3.1 Remgelden

De betaalbaarheid van onze gezondheidszorg is wel problematisch. De twee tabellen hieronder illustreren dat op een pijnlijke en schokkende manier. De eerste tabel toont dat sedert 2000-2001 de stijging van de persoonlijke bijdrage, van het remgeld, echt gestopt is. We zien een enorme stijging de jaren daarvoor. Vanaf 2000-2001 ziet men een stabilisering van het bedrag. We hebben dat gerealiseerd door de maximumfactuur, het zorgforfait voor chronisch zieken en andere maatregelen. Dat heeft geld gekost maar we hebben dat geld gevonden, onder meer door op andere dingen te besparen.

Tabel 1: Evolutie van de effectief betaalde remgelden (1995-2004)

Jaar	Bedrag (in miljoen Euro)	Evolutie (2001 is index 100)
1995	1.084	82
1996	1.132	86
1997	1.094	83
1998	1.216	93
1999	1.252	95
2000	1.271	97
2001	1.314	100
2002	1.303	99
2003	1.266	96
2004	1.312	100
2005	1.320	101

Het gaat om absolute cijfers. Als we het bedrag van 1995 zouden indexeren, blijven we in 2005 binnen de indexevolutie!

3.2 Nieuwe kosten

Net zoals ze schoolachterstand kunnen oplopen, kunnen kinderen uit kwetsbare gezinnen ook gezondheidsachterstand oplopen. In de armste gezinnen wordt doktersbezoek immers vaak uit- of afgesteld, omdat men het geld niet heeft om in eerste instantie de volledige som van de consultatie te betalen. Voor kinderen uit gezinnen onder een bepaald inkomen moet, bij doktersbezoek, verplicht de derde betalingsregel ingevoerd worden. Het is onaanvaardbaar dat mensen doktersbezoeken moeten uitstellen om financiële redenen. Gezondheidszorg moet universeel toegankelijk zijn.

Tegelijkertijd zien we in de tweede tabel dat de gemiddelde kostprijs van de patiënt voor ziekenhuisbezoek via materiaalsupplementen met 30% stijgt. Dat betekent dat wat we hebben bereikt door de maximumfactuur en andere maatregelen teniet wordt gedaan, in elk geval voor wat de hospitalisatiekosten betreft.

Tabel 2: Evolutie van de gemiddelde jaarlijkse kostprijs patiënt voor ziekenhuisverblijf (2000-2004)

	2000 (Euro)	2004 (Euro)	Evolutie 2000-'02
Remgelden	137	144	+ 2%
Materiaalsupplementen (implantaten)	25	50	+ 100%
Ereloonsupplementen	48	96	+ 100%
Kamer en diverse supplementen	97	113	+ 16%
Totaal supplementen	171	259	+ 51%
Totaal kostprijs patiënt	307	402	+ 31%

We weten allemaal vanwaar die stijging komt. Ziekenhuizen zeggen dat ze niet rond komen, artsen zeggen dat ze niet genoeg verdienen en teveel moeten afstaan aan de ziekenhuizen en dus hogere erelonen moeten vragen. Bovendien vallen implantaten nog voor een groot deel buiten de terugbetaling.

Wat betreft de supplementen zijn we het eens met supplementen voor luxe. We aanvaarden dat iemand méér moet betalen voor een éénpersoonskamer maar ook dat kan niet onbeperkt. Het maximum moet 100% zijn. Maar iemand die kiest voor een twee- of driepersoonskamer mag geen supplementen aangerekend worden. Of de arts dan al of niet geconventioneerd is, doet niets ter zake. Als daardoor de ziekenhuisfinanciering omhoog moet, dan zij het zo. Maar eerst zal een onafhankelijke doorlichting ons daarvan moeten overtuigen.

Voor de implantaten is een verbreding van de terugbetaling absoluut noodzakelijk en de opname van implantaten in de ziekteverzekering moet gepaard gaan met een veel strakkere prijscontrole. Implantaten moeten ook meegerekend worden in de maximumfactuur.

3.3 Terugbetaling van veelgebruikte geneesmiddelen voor chronisch zieken

Van de geneesmiddelen die chronisch zieken gebruiken, behoort 30 tot 60% tot de D-categorie, dat zijn dus geneesmiddelen die niet worden terugbetaald. Dat kost hen, volgens de Vlaamse Liga tegen Kanker, al gauw van 480 tot 870 € per jaar. Ze vormen dus een belangrijke kostenfactor voor die chronische patiënten. Het gaat hier om veelgebruikte geneesmiddelen als pijnstillers, ontstekingsremmers en slaapmiddelen.

Vanaf 2007 zullen deze geneesmiddelen beperkt terugbetaald worden. Dit laat toe dat de kost voor de patiënt meegeteld wordt in de maximumfactuur. Chronisch zieken zullen daardoor veel sneller niets meer moeten opleggen omdat ze veel vlugger boven de drempel van de maximumfactuur zullen komen. De maximumfactuur wordt voor mensen met een chronische ziekte uitgebreid. D-medicatie zoals vitamines, mineralen, sondevoeding, slaapmiddelen, pijnstillers en ontstekingsremmers,... zijn voor hen vaak 'levensnoodzakelijk' en worden opgenomen zodat mensen vlugger hun plafond bereiken. Het plafond wordt selectief verlaagd zodat meer mensen toegang hebben tot een betaalbare gezondheidszorg.

Het tweede grote voordeel van dit systeem is dat we een veel duidelijker beeld krijgen van het verbruik en het voorschrijven van deze geneesmiddelen. Op die manier kunnen we in de toekomst naar een veel betere terugbetaling van deze geneesmiddelen gaan. Uiteindelijk is ons doel dat een veel groter deel van de kost van deze geneesmiddelen voor die groep patiënten wordt terugbetaald, zoals antibiotica worden terugbetaald, nl. 85% wordt terugbetaald en de patiënt betaalt 15% remgeld.

3.4 Geneesmiddelen goedkoper maken via het Kiwimodel

De zogenaamde kiwiprocedure is ingevoerd voor twee types geneesmiddelen, de cholesterolverlager simvastatine en de bloeddrukverlager amlodipine. Deze beide geneesmiddelen zijn niet meer onder patent. Minister Demotte zal een openbare aanbesteding uitschrijven om na te gaan welke producent de laagste prijs vraagt voor zijn middel. Dat geneesmiddel zal beter terugbetaald worden dan nu het geval is. Voor de patiënt zal er dus een belangrijke prijsverlaging zijn. De producenten zullen immers hun prijzen laten dalen en de terugbetaling zal verbeterd worden. Ook de ziekteverzekering vaart er wel bij. Aangezien het product goedkoper wordt, moet de ziekteverzekering er minder voor betalen. Uiteraard willen we deze procedure op meer geneesmiddelen toepassen als blijkt dat het systeem effectief leidt tot een lagere prijs voor de patiënt en voor de ziekteverzekering.

Deze en andere maatregelen moeten uitgelegd worden aan de patiënt. Als de arts het duurste geneesmiddel blijft voorschrijven, betaalt de patiënt immers het gelag. De ziekenfondsen zijn zeer goed geplaatst om deze informatieopdracht op zich te nemen.

3.5 Een maximumfactuur voor de thuiszorg

Oudere en zieke mensen moeten vaak een beroep doen op thuiszorg om zelfstandig te kunnen functioneren. Het gaat om diensten gaande van poetshulp en gezinszorg tot thuisverpleging, die door de overheid gesubsidieerd worden, maar waarvoor de patiënt eveneens zelf moet betalen. De

persoonlijke kosten die zwaar zorgbehoevenden alleen al voor deze thuiszorgdiensten betalen blijken gemiddeld 1.407 euro per jaar te bedragen.

De factuur voor deze thuiszorgdiensten is niet de enige die deze patiënten voorgeschoteld krijgen. Als we alle kosten voor verzorging, voor gehuurd materiaal, voor aanpassingen aan de woning, voor het vervoer en voor de thuiszorgdiensten optellen blijkt dat de helft van de zwaar zorgbehoevenden jaarlijks gemiddeld 3.445 euro uit eigen zak betaalt.

De Vlaamse zorgverzekering kan deze factuur voor zwaar zorgbehoevenden deels dekken. Ze komt tussenbeide met een forfaitaire maandvergoeding van 95 euro voor zwaar zorgbehoevende thuiszorgpatiënten, een bedrag dat in de komende jaren geleidelijk opgetrokken wordt tot 125 euro. Dit is het bedrag dat rusthuisbewoners nu al ontvangen.

Die som is uiteraard niet voldoende om de kosten te dekken. We willen deze mensen de garantie geven dat de kosten voor noodzakelijke gezondheidszorg nooit te zwaar gaan wegen op het jaarlijkse gezinsbudget.

Daarom moet er, zoals afgesproken in het Vlaams regeerakkoord, een maximumfactuur voor niet-medische zorg komen die rekening houdt met de financiële draagkracht van het gezin. Vandaag is het al zo dat de bijdrage die mensen betalen voor gezinszorg en vaak ook voor poetshulp afhankelijk is van het inkomen. We willen dat zeker zo houden. We denken wel dat voor meer thuiszorgdiensten, zoals dag- en nachtopvang, de bijdrage afhankelijk moet zijn van het inkomen. Als al die kosten berekend worden volgens het inkomen van de zorgbehoevende, kunnen we een vernieuwende maximumfactuur invoeren. We stellen voor om maximaal 20 uur zorg per week te laten betalen. Als mensen nood hebben aan méér zorg, hoeven ze die niet meer te betalen. Uiteraard moet de hoeveelheid zorg waarop iemand recht heeft worden bepaald door een maatschappelijk assistent, zoals dat ook nu gebeurt. Als die 20 uur zorg betaald wordt naar inkomen, zullen mensen met een lager inkomen véél minder moeten betalen eer ze aan die maximumfactuur zitten dan mensen met een hoger inkomen.

Wij eisen voorts dat patiënten met een ernstige aandoening, die niet zwaar zorgbehoevend zijn, aanspraak kunnen maken op de tussenkomsten uit de zorgverzekering. Dit is mogelijk door de toegang tot de zorgverzekering sneller open te stellen voor wie ze acuut nodig heeft én uit te breiden tot een aantal zware aandoeningen, zoals multiple sclerose, kanker of psychiatrische problemen.

3.6 Een beperking van de rusthuisfactuur

Ouderen betaalden in een commercieel rusthuis in het Vlaams Gewest voor een éénpersoonskamer gemiddeld 34 euro per dag (cijfers 2003). Gemiddelden zeggen echter niet alles. Er bestaan belangrijke verschillen tussen rusthuizen onderling.

De prijs van een rusthuis wordt uitgedrukt in een prijs per dag. Deze dagprijs moet vermeld staan in de overeenkomst die wordt gesloten tussen de oudere en het rusthuis. Bovendien moeten alle diensten en leveringen waarvoor een extra vergoeding (= supplementen of voorschotten ten gunste van derden) wordt gevraagd, uitdrukkelijk in de overeenkomst worden vermeld. Die supplementen zijn belangrijk voor de prijs die mensen betalen.

Alle rusthuizen vragen supplementen maar de grootste rusthuizen (geteld in aantal RVT-bedden) rekenen het minst supplementen aan, in commerciële rusthuizen worden supplementen frequenter aangerekend dan in de andere. Hoe hoger de dagprijs, hoe lager de supplementen.

Indien de familie of een bewoner de kostprijs van verschillende rusthuizen wil vergelijken, dan moet hij niet alleen rekening houden met de dagprijs maar ook met alle kosten die niet in de dagprijs inbegrepen zijn. Dit maakt vergelijken zeer moeilijk. Er moet dus een basisdagprijs komen met een beperkt aantal supplementen. Op die manier zou de bewoner of zijn familie de juiste inhoud kennen van de factuur en zou men niet langer onaangenaam verrast zijn door allerlei supplementen op de dagprijs die het uiteindelijke factuurbedrag toch gevoelig kan doen stijgen. Objectieve vergelijkende informatie over de dagprijs en kwaliteit van rusthuizen moet breed beschikbaar gemaakt worden.

Die supplementen kunnen gaan om kosten voor de woonfunctie (bv. herschilderen kamer), de zorgfunctie (bv. beheer rusthuisapotheek), de leef functie (bv. aangepaste maaltijden) en het beheer van het rusthuis (bv. administratiekosten). Deze extra kosten bedragen gemiddeld 7,7% van de dagprijs, maar ze variëren sterk naar gelang de instelling.

We willen – ten eerste – een zeer beperkte lijst van supplementen die rusthuizen nog mogen aanrekenen. Deze (nog toegelaten) supplementen moeten beperkt zijn in omvang, onderling vergelijkbaar, duidelijk en controleerbaar. Een rusthuis heeft dan de keuze: werken met een all-in dagprijs zonder supplementen of een of meer supplementen aanrekenen binnen de limieten van de lijst. In het Vlaams Regeerakkoord staat: “We waken over de betaalbaarheid ervan en over de transparantie van de facturen van rust- en verzorgingstehuizen”. Dat moet uitgevoerd worden.

Ons tweede doel is het instellen van een maximumfactuur voor de rusthuisbewoners, in aanvulling van de al bestaande premie van 125 € per maand. We moeten daarvoor optellen wat mensen zelf moeten betalen aan het rusthuis. De som van die kosten mag, naar gelang het inkomen van de bejaarde, niet stijgen boven een bepaald maximum. Uiteraard gaat dit geld kosten maar het

systeem kan heel geleidelijk worden ingevoerd. In eerste instantie kunnen de echt schrijnende situaties worden rechtgetrokken waar bejaarden een kost hebben die hun inkomen evenaart of er boven uitkomt. Op termijn moeten de plafonds waarboven de maximumfactuur in de zorg begint te werken naar beneden gehaald worden, zodat meer mensen ervan kunnen genieten.

Om de overconsumptie van geneesmiddelen aan banden te leggen moet het rusthuis een standaardlijst met betaalbare, veilige en werkzame geneesmiddelen hanteren (het formularium) en moeten de coördinerende artsen in de rusthuizen meer armslag krijgen om het voorschrijfgedrag van de artsen, die in het rusthuis over de vloer komen, te stroomlijnen. In een latere fase kan het geneesmiddelengebruik geforfaitariseerd worden, net zoals in de ziekenhuizen.

4 Geen vrije markt voor de gezondheidszorg

We zijn ervan overtuigd dat de Europeanen het beter hebben dankzij Europa en de Unie. Europa is streng op het domein van milieubescherming. Daardoor kunnen bedrijven niet met elkaar concureren door vervuilerder te produceren. Door het opleggen van kwaliteitsnormen voor goederen en diensten, zorgt Europa ervoor dat consumenten niet bedot worden en dat bedrijven geen ongebreidelde winst kunnen maken op de kap van consumenten. Europa heeft – door het creëren van een interne markt – ook gezorgd voor welvaart en vrede.

We hebben het wel moeilijk met de Europese koers als het gaat over gezondheidszorg. Het is immers duidelijk dat volgens zowel het Europese Hof van Justitie als de Europese Commissie, heel de sector van de gezondheidszorg ook onder de principes van het vrij verkeer van goederen en diensten valt. Alhoewel er nuances worden aangebracht, vallen de gezondheidszorgen onder de regels van de vrije markt. Dit uit zich in een aantal arresten, maar ook steeds meer in procedures van de Europese Commissie tegen specifieke bepalingen van het gezondheidssysteem van de lidstaten.

De Europese Commissie heeft wel enkele initiatieven genomen, waarvan het belangrijkste gaat over de mogelijkheid van EU-burgers om in een andere EU-land gezondheidszorgen te krijgen. Dit gaat over ongeveer 1% van de patiënten. Die zijn belangrijk. Maar over de patiënten die in hun eigen land een betaalbare, kwaliteitsvolle en voldoende aanwezige gezondheidszorg willen, zwijgt de Commissie in alle talen.

Na de liberale dienstenrichtlijn, willen we een sociale gezondheidsrichtlijn. Die richtlijn moet ervoor zorgen dat in de Europese unie de volgende principes kunnen standhouden:

- Voor de gezondheidszorg speelt de vrije markt alleen binnen de grenzen die nationale overheden opleggen. Staatssteun en beperkte mededinging zijn in de gezondheidszorg geen vieze woorden.
- Om dit te bereiken mogen nationale overheden een planning opleggen, mogen ze werken met erkenning van diensten en personen, mogen ze tarieven vastleggen.
- De regels mogen niet discriminerend zijn, dure gezondheidszorg is discriminerend.
- De doelstelling van de nationale regels moet zijn: het aanbod verzekeren, de betaalbaarheid en de kwaliteit garanderen.
- Samenwerking tussen landen, inclusief patiënten en zorgverstrekkers die in een ander land werken, moet mogelijk zijn, mits strikte regels die het aanbod, de betaalbaarheid en de kwaliteit veiligstellen. Dit betekent dat principieel het eigen nationaal tarief geldt en dat enkel de beschikbare overcapaciteit kan worden benut.

Zolang die directieve er niet is, moet de commissie zich onthouden van procedures tegen landen die juist gebaseerd zijn op het vrij verkeer van diensten.

Deze doelstelling is niet door de Belgische verantwoordelijken alleen te realiseren. Maar de Belgische overheid kan wel voortrekker spelen. Op de Europese top kan de eerste minister ook eens andere thema's aanbrengen dan de internationale economie of militaire situaties bv. Alhoewel ongewoon kan de Belgische regering zelf een directieve uitlokken en de regering kan met de Belgische Europarlementsleden een gecombineerde actie volgen.

5 Een doelmatiger ziekteverzekering

Om betaalbaar, toegankelijk en kwaliteitsvol voor iedereen te blijven, moet de doelmatigheid van de uitgaven omhoog. Het huidige groeipad van de ziekteverzekering van 4,5% boven index per jaar is historisch en zorgt ervoor dat we ons wat betreft kostprijs (%BNP) vanuit traditioneel de middenmoot van de Westerse landen de afgelopen jaren naar de duurdere landen, na onder meer Duitsland en Frankrijk, hebben bewogen. Die groeinorm staat nu al - vooraleer de effecten van de demografische evolutie zich prominent manifesteren - onder druk door onder meer de verdere verbreding van het zorgaanbod, de technologische evolutie en de manpower-problematiek (de wittewoedebeweging). De afstemming van het zorgaanbod op de ouder wordende bevolking zal de groeinorm de volgende decennia nog sterker onder druk zetten.

De maximale uitbouw van de wettelijke ziekteverzekering blijft onze prioriteit. Om de betaalbaarheid van de gezondheidszorg in de toekomst te blijven garanderen moeten we de dragende structuren van de wettelijke ziekteverzekering doelmatiger maken ('good governance'). De meeste Europese landen kampen met dit doelmatigheidsprobleem. Een aantal landen zijn bezig met het gericht doorvoeren van structurele aanpassingen. Ons land was zestig jaar geleden de voorloper in het tot stand brengen van de sociale zekerheid. We willen weer in deze rol stappen bij het maken van beslissende keuzes over de gezondheidszorg en de wettelijke ziekteverzekering die we willen in dit land. Door het stelsel nu doelmatiger te maken, wordt marge gecreëerd voor specifieke maatregelen in de ouderenzorg op het vlak van personeel en infrastructuur waar zich de meest prangende vragen voordoen. De doelstelling is een even goed, of beter, systeem te hebben als vandaag maar waarvan de kosten niet sneller stijgen dan de index plus 3% per jaar.

5.1 Manpower in de gezondheidssector

Het personeelstekort is op dit ogenblik het meest merkbaar voor de verpleegkundigen, zowel in de zorginstellingen als in de thuiszorg. Taakdifferentiatie waarbij we meer een beroep doen op verzorgenden kan een gedeeltelijke oplossing bieden. Voor hulp bij huishoudelijke taken thuis is bijvoorbeeld geen hooggeschoolde professionele hulp door verpleegkundigen nodig. Het is een paradox dat ondanks de werkloosheidscijfers het moeilijk is het nodige personeel te vinden. In rusthuizen stelt zich de vraag welke omkadering het best voldoet aan de noden, met andere woorden wat is de optimale verhouding verpleegkundigen, verzorgenden, kinesisten, ergotherapeuten enz. En wat is de rol van elk? Een toenemend personeelstekort vormt mogelijk de belangrijkste tijdbom onder de uitdagingen ten gevolge van de vergrijzing. We denken dan ook dat jonge mensen gestimuleerd moeten worden te kiezen voor een verzorgend beroep en dat vooroordelen weggewerkt moeten worden. Er blijven teveel kansen onbenut om risicogroepen op de arbeidsmarkt in te schakelen in de zorgsector.

Tien procent van de Vlaamse vrouwen tussen 15 en 64 jaar is een mantelzorger, van de mannen is dat zeven procent. Het aantal mantelzorgers stijgt met de leeftijd. De belangrijkste mantelzorgers zijn de partner en de kinderen. De overheid moet de omstandigheden creëren waarin deze interpersoonlijke solidariteit effectief kan worden gerealiseerd. We hebben hiervoor al een aantal maatregelen genomen. Zo is er vanaf aanslagjaar 2006 een verhoging van 1.740 euro van de belastingvrije som voor personen die één of meer oudere familieleden ten laste van hun gezin opnemen. Op termijn moet voorzien worden in méér mogelijkheden tot het opnemen van tijdskrediet door mantelzorgers. Informele zorg tussen familieleden is geen formele arbeid en mag ook niet als dusdanig beschouwd worden. Hier kan men dus uitgaan van een wederkerigheidsprincipe (zowel geleverde zorg als financiële compensatie worden beschouwd als giften 'om niet'). Als consequentie mag mantelzorg nooit beschouwd worden als niet-toegelaten arbeid in het kader van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Mantelzorgers met een uitkering

mogen niet gestraft worden indien zij de dagelijkse zorg voor zorgbehoevende familieleden op zich nemen en daarvoor met hen (tijdelijk) gaan samenwonen. Er is een immense informatiebehoefte bij mantelzorgers. De huisartsenpraktijk, het ziekenfonds, het OCMW, de sociale diensten van het ziekenhuis moeten mensen in zorgsituaties en hun gezinnen actief wegwijs maken in de mogelijkheden voor thuiszorg.

5.2 Een beter uitgebouwde eerstelijnszorg

Een financieel gelimiteerd systeem met solidariteit van jong met oud, van gezond met ziek vergt een maatschappelijk meer verantwoorde toegankelijkheid tot gezondheidszorg, met het sensibiliseren van de bevolking en het beschermen van de mensen tegen onverstandige beslissingen.

Een belangrijk instrument daartoe is het Globaal Medisch Dossier (GMD). Het GMD moet een echt kwaliteitsinstrument in de arts-patiënt relatie worden. Het GMD zou best veralgemeend worden tot alle patiënten. De arts of groepspraktijk die het GMD beheert moet het vaste aanspreekpunt worden voor de patiënt. De vergoeding voor de huisarts voor het bijhouden van de dossiers moet hoger zijn voor patiënten met een specifieke aandoening die veel meer aandacht vergt, zoals diabetes of chronische obstructieve bronchitis.

De eerstelijnszorg, met de huisarts als spelverdeler, kan het verschil maken tussen ‘ziekenzorg’ en echte gezondheidszorg. De eerstelijnszorg moet in de eerste plaats anticiperen op ziekte en de patiënt gezond houden. We willen meer impulsen voor een beter georganiseerde, interactieve eerste lijn. Hierdoor kan de patiënt via een rond hem opgebouwd “eerstelijnszorgteam” (met huisarts, thuisverpleegkundige, mantelzorger, kinesist, enz.) een zorgtraject op maat krijgen, dat ook instaat voor de terugkoppeling naar de specialistische geneeskunde. De overheid moet meer aandacht besteden aan de inhoud en kwaliteit van de zorgplannen en met deze elementen ook rekening houden bij het toekennen van subsidies voor de zorgcoördinatie. De zorgtrajecten voor mensen met een complexe pathologie, zoals diabetes, kanker of nierfalen moeten gedragen worden door de huisarts. Hij is het best in staat om deze patiënten te begeleiden, persoonlijke verbeterdoelen op te stellen en de communicatie met de specialist te verzorgen.

Wat betreft het consulteren van specialisten is het aangewezen dat de patiënt eerst zijn huisarts ziet. Dit kan voorafgaand aan een bepaalde zorgvraag, of kan ook afgesproken en vastgelegd worden in een arts-patientovereenkomst. Bvb. een vrouw wenst rechtstreeks naar haar gynaecoloog te gaan ook voor preventieve onderzoeken: dit kan in overleg met de huisarts, zolang de huisarts op de hoogte blijft van de onderzoeken en resultaten en dus de centrale coach blijft. De patiënt die dergelijk plan met de huisarts opstelt en zich daaraan houdt moet daarvoor beloond worden. Wie vandaag via de huisarts bij een specialist terecht komt geeft meer uit dan wie er rechtstreeks naartoe stapt, ongeacht of dit wel nodig is. Voor wie de juiste weg volgt moet de factuur naar beneden. We

hebben in die zin ook al een KB genomen. Dat bepaalt dat wie eerst naar een huisarts gaat en daarna naar de specialist minder remgeld (huisarts en specialist samen) zal betalen dan wie rechtstreeks naar de specialist gaat. Ook de artsen moeten gestimuleerd worden om de echelonnering toe te passen.

De door artsen en ziekenhuizen geleverde inspanningen om voor hun patiënten zorgprogramma's uit te werken, bvb. voor oncologie, cardiologie, geriatrie enz. moeten door de overheid beter erkend en gewaardeerd worden.

5.3 Verantwoording over de kwaliteit

De doelmatigheid en de kwaliteit van de zorg zelf worden sterk gedetermineerd door de maatregelen op het terrein die voortkomen uit het overleg tussen zorgverstrekkers en verzekeringsinstellingen. De overheidsverantwoordelijkheid is in dit overlegmodel beperkt tot voornamelijk de financiering van het systeem. Hier moet voor ons iets tegenover staan: de overheid en de financiers van de sociale zekerheid mogen eisen dat de individuele zorgverstrekker of het individueel ziekenhuis het gebruik van de middelen en de geleverde kwaliteit kan verantwoorden.

Concrete kwaliteitsindicatoren vinden in meer en meer landen ingang. In België wordt de kwaliteit van zorg weinig of niet gemeten. Dergelijke systemen kunnen nochtans een positieve incentive vormen om de beste zorgverleners te erkennen en laten ook toe de impact van wijzigingen in de financiering op kwaliteit van nabij op te volgen en leveren een verantwoording naar de financiers van het systeem. Een no-nonsense aanpak van efficiëntie en kwaliteit vergt vooreerst het doen sneuvelen van taboes (bvb. omtrent bekendmaken van MRSA-score van ziekenhuizen). De huidige versnippering van de kwaliteitsmeting tussen de FOD Volksgezondheid, de Gemeenschapsadministraties en de mutualiteiten is contraproductief. Samenwerken is het ordewoord.

5.4 Competentie verhogen door wetenschappelijke ondersteuning

Een meer systematisch en breedschalig 'health technology assessment' (HTA) moet eveneens een belangrijk instrument worden voor de overheid. HTA evalueert noodzaak, werkzaamheid en doelmatigheid van activiteiten in de gehele breedte van de gezondheidszorg, zoals gebruik van een diagnostische test, het uitvoeren van een specifieke operatietechniek, het gebruik van een geneesmiddel, maar ook het toepassen van een verpleegkundig protocol of het stimuleren van artsen om conform een richtlijn te werken. HTA verbetert de beslissingsvorming en waakt erover dat hogere gezondheidsuitgaven alleen ten goede komen van onvervalste vooruitgang en dat besparingsopportuniteiten tegelijk niet verspeeld worden. De verdere uitbouw van het

Kenniscentrum, in nauwe samenwerking met het RIZIV en het Intermutualistisch Agentschap, en het versterken van de impact van de door hen gegeven adviezen zijn daarom belangrijk.

5.5 Meer alternatieve financieringsvormen naast de prestatiefinanciering

De financiering en de normering in de gezondheidszorg blijven sterk prestatiegebonden. Deze prestatiefinanciering is niet zaligmakend. De ‘prestatievergoeding’ is een financiering van de verstrekkingen aan de patiënt die eerder los staat van de doelmatigheid van de behandeling: meer prestaties brengen geld op voor de verstrekker maar houden geen garantie in voor de kwaliteit van de behandeling. Daarom moeten we op zoek naar alternatieve financieringsvormen die minder aanleiding geven tot het opdrijven van het volume. Om onnodige onderzoeken en behandelingen te vermijden kan men ziekenhuizen veel meer per pathologie of per zorgtraject gaan financieren. De huidige forfaitariseringsoefeningen zijn beperkt en/of missen impact. Voor concrete aandoeningen en ingrepen moet vooral de diagnostiek forfaitair worden.

Op het werkveld heerst nog te veel de mentaliteit dat de betaalbaarheid van onze gezondheidszorg het probleem van de ‘anderen’ is. Op het vlak van de individuele responsabilisering hebben we maar weinig stappen vooruit gezet. We willen dat alle betrokkenen - artsen, apothekers, ziekenhuizen, ziekenfondsen, patiënten... - op een verantwoorde wijze omgaan met de beschikbare middelen. Daarvoor moeten we voor elk onderdeel van de ‘beslissingsboom’ in de gezondheidszorg heel goed bepalen wie we responsabiliseren en op welke wijze.

Voldoende informatie is de sleutel om responsabilisering te doen slagen. Daarom moeten ziekenfondsen hun patiënten die langdurig dure medicijnen moeten innemen, inlichten als hen een onnodig duur product voorgeschreven wordt, zodat ze dit met hun arts kunnen bespreken. Ook over ziekenhuiskosten moet de patiënt over voldoende toegankelijke, begrijpelijke informatie kunnen beschikken, zodat hij voor een bepaalde behandeling verschillende ziekenhuizen kan vergelijken.

Men moet het gezondheidsbeleid richting geven aan de hand van wetenschappelijk gefundeerde (evidence based) gezondheidsdoelstellingen. Dit gebeurt aan de hand van kengetallen over bereikte resultaten, kosten/baten, kwaliteit en tevredenheid voor de hele gezondheidssector.

We moeten ondoelmatige beslissingen door zorgverstrekkers vermijden. Daarvoor moeten we onze competentie verhogen om ondoelmatige beslissingen te detecteren en te beoordelen. Voor een beheer in dienst van een betere gezondheidszorg, moeten alle ziekenhuizen werk maken van een doorzichtiger beheer met meer verantwoordelijkheid én meer verantwoording.

Sinds een aantal jaren zijn er mechanismen uitgewerkt om de individuele responsabilisering van artsen vorm te geven. Er is een monitoringsysteem opgezet om artsen die onnodig duur

voorschrijven tot de orde te roepen. Dit systeem beoogt ook meer kwaliteit in het voorschrijven. We stellen echter vast dat dit systeem onvoldoende werkt. De Nationale Raad voor Kwaliteitspromotie is er na al die tijd door allerlei verdragingsmanoeuvres, nog niet in geslaagd indicatoren voor rationeel voorschrijven uit te werken. Hier moet dringend werk van gemaakt worden.

5.6 Conventietarieven moeten weer de norm worden, afwijkingen ervan de uitzondering.

Momenteel is het onduidelijk wat in het kader van de verplichte verzekering mag worden aangerekend aan patiënten, en meer bepaald wanneer er kan worden afgeweken van vastgestelde tarieven en wanneer er zaken mogen worden aangerekend die niet vastgelegd zijn in de tarieven. De situaties waarin er moet worden gewerkt aan conventietarieven moeten worden geactualiseerd. Meer bepaald zou het al dan niet mogen afwijken van de conventietarieven niet meer in de eerste plaats de keuze mogen zijn van de verstrekker (door het al dan niet geheel of gedeeltelijk 'geconventioneerd' zijn) maar van de draagkracht van de verzekerde en dus vanuit een standpunt 'bescherming van de gebruiker'. Eén van de uitgangspunten kan zijn dat een tweepersoonskamer standaard is voor conventionele bescherming; een ander dat er geen supplement gevraagd mag worden indien men niet zeker kan zijn dat de patiënt dat supplement aankan.

We eisen volledige transparantie van ziekenhuizen en artsen over de supplementen die aangerekend worden. De patiënt moet verstaanbare informatie krijgen over de kostprijs van een ziekenhuisopname. De patiënt moet voor opname een gedetailleerd bestek overhandigd krijgen, dat een duidelijk beeld geeft van wat de opname zal kosten. Het opnamedocument dat vandaag overhandigd wordt, vormt een goede vertrekbasis.

Een correcte facturering door de ziekenhuizen moet de norm worden. In de rubriek 'diverse kosten' van de ziekenhuisfactuur vinden we de meest bizarre bedragen en onderdelen terug. Deze rubriek moet gereguleerd worden. Tariefzekerheid moet worden gewaarborgd voor materiaal-supplementen. Er moeten duidelijke afspraken komen over wie wat betaalt. Materiaalsupplementen met onbegrensde eigen bijdragen van de patiënt kunnen niet.

Het is vaak schrijnend dat artsen patiënten een eerste keer verzorgen in een ziekenhuis aan conventietarieven en deze patiënten dan verder doorverwijzen naar hun eigen privépraktijk waar ze aan veel hogere tarieven werken. Die artsen gebruiken eigenlijk de gereguleerde ziekenhuisomgeving om patiënten te ronselen voor hun veel minder gereguleerde privépraktijk. Dit soort dubbelzinnige situaties moet hoe dan ook verboden worden.

Technische prestaties (inzet van apparatuur in de klinische biologie, radiologie, nucleaire geneeskunde, hemodialyse, chirurgie...) worden in de erelonen overgewaardeerd in verhouding tot

intellectuele prestaties (raadplegingen, huisbezoeken, wachtdienst, bijhouden medisch dossier...). Om dit probleem op te lossen moeten we op basis van welbepaalde criteria kijken wat een arts doet en op basis van deze functieanalyse de nomenclatuur aanpassen.

5.7 Informatietechnologie voor snellere en betere informatie en voor minder papierwerk.

In ons land zijn er heel veel patiëntgegevens beschikbaar die echter onvoldoende worden gebruikt voor een doelmatiger gezondheidszorg. De bestaande initiatieven (Farmanet, Carenet, INTEGO...) blijven onderbenut. Door gegevens sneller en coherenter te verzamelen en analyseren kunnen we de beschikbare middelen efficiënter inzetten.

De mogelijkheden voor (digitale) informatie-uitwisseling tussen artsen, ziekenhuizen, kinesisten, thuisverpleegkundigen, apothekers, mantelzorgers... zijn te beperkt. Nochtans is adequate communicatie essentieel om de zorgverstrekking sneller, zuiniger en doelmatiger te doen verlopen. Daarom willen we dat de gegevens van het medisch dossier via beveiligde elektronische weg continu kunnen worden geraadpleegd op een selectieve manier.

Om een betere dataverzameling en –gebruik mogelijk te maken moeten we in de eerste plaats BeHealth versnellen. BeHealth is een platform waardoor via een portaalsite alle informatie en toepassingen van de gezondheidssector digitaal beschikbaar zullen worden gesteld. Het portaal zal toegang verlenen aan zowel gezondheidsverstrekkers als aan patiënten. Het is ons doel om alle betrokken partijen, met de patiënt op kop, een betere dienst te verlenen dank zij een betere elektronische communicatie tussen die partijen. De patiënt zal via de nieuwe portaalsite snel correcte informatie kunnen vinden. De patiënt zal op termijn zijn medisch dossier elektronisch kunnen raadplegen. Artsen kunnen de gegevens op BeHealth raadplegen om bijvoorbeeld hun voorschrijfgedrag met dat van de collega's te vergelijken. Zorgverstrekkers zullen hun facturen online kunnen doorsturen naar de ziekenfondsen. Samen met de elektronische identiteitskaart zal dit de registratie van de patiënt in het ziekenhuis en andere administratieve taken een pak eenvoudiger maken.

6 Preventie en gezondheidspromotie

Gezondheidsproblemen voorkomen of in een vroeg stadium ondervangen werkt in veel gevallen kostenbesparend en is tegelijk in het voordeel van de patiënt. De kosten van preventieve gezondheidszorg zijn helaas veel beter zichtbaar dan de baten (bvb. minder zieken, lagere uitgaven

in de ziekteverzekering), want die worden pas later gerealiseerd. De inspanningen voor niet betuttelende en werkzame preventiemaatregelen moeten opgedreven worden. De te voeren acties omvatten onder meer mediacampagnes, school- of bedrijfsbezoeken, verlaagd remgeld voor kansarme groepen, enz.

De Dentipas voor kansarme kinderen kan daarvoor als model dienen: “Dentipas” bestond uit een mediacampagne, een Tandpoetsworkshop die de scholen bezocht en gratis tandheelkundige zorg voor kinderen met een Dentipas; voor bijna 14.000 kinderen werd een Dentipas geregistreerd. Bovendien wordt het jaarlijks bezoek aan de tandarts voor kinderen onder de 12 jaar al volledig terugbetaald. Deze integrale aanpak maakte van de Dentipas een regelrecht succes.

Preventieve tandheelkunde bij kinderen kan veel grotere kosten op latere leeftijd vermijden. Helaas moeten ouders de kosten van het bezoek eerst betalen, waardoor mensen met een laag inkomen toch moeilijk bereikt worden. Daarom moet het derdebetalersysteem voor kinderen onder de 12 jaar verplicht zijn.

Heel wat instanties houden zich bezig met gezondheids promotie en preventie: Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding, de LOGO's (samenwerkingsverbanden voor bovenlokaal gezondheidsoverleg en –organisatie)... Een kritisch onderzoek naar efficiëntie en meerwaarde moet uitwijzen hoe wij hun werking beter kunnen ondersteunen. De bestaande wijkgezondheidscentra werken reeds jaren op preventieve wijze. Dit systeem mag zeker niet worden beperkt tot enkele grootsteden, ook gebieden met een meer landelijk karakter, die minder goed bereikbaar zijn voor andere preventieorganisaties, zijn sterk gebaat met dergelijke centra. In een aantal wijken met een grootstedelijk karakter, en in sommige wijken met een landelijk karakter, moet een wijkgezondheidscentrum worden opgericht. Er zijn te veel mensen die bijna nooit een arts consulteren. We willen dat de artsen en de paramedici, verbonden aan het wijkgezondheidscentrum, pro-actief werken en naar de mensen in die wijken toegaan. De wijkgezondheidscentra moeten ook een sterk preventieve rol blijven hebben. Er moeten gezondheidsdoelstellingen geformuleerd worden voor die stedelijke wijken. De wijkgezondheidscentra moeten geëvalueerd worden op basis van het bereiken van die gezondheidsdoelstellingen. Het is niet onze bedoeling aanwezige artsen te beconcurreren met deze wijkgezondheidscentra. Deze wijkgezondheidscentra moeten daarom zeer nauw samenwerken met de artsen. Veel huisartsen zijn immers vragende partij om afspraken te maken rond wachtdiensten. Hier kunnen de wijkgezondheidscentra de taak van de huisarts verlichten.

De sociale ongelijkheid blijft in onze gezondheidszorg onverantwoord groot. Slechts weinig maatregelen inzake gezondheids promotie- en preventie, hoe goedbedoeld ook, bereiken de kansarme groepen. Om de gezondheidsgevaaren en -problemen voor kansarme gezinnen te verminderen moeten we in de eerste plaats ingrijpen op de echte oorzaken van hun achterstelling: een laag inkomen, werkloosheid, opvoedingsproblemen, slechte huisvesting, een onaangename

leefomgeving en de effecten daarvan op de leefstijl. Ook de school heeft hier een belangrijke opdracht te vervullen. Zo weten we dat de bestrijding van obesitas het meeste kans op succes heeft indien dit op zeer jonge leeftijd aangepakt wordt, liefst al in de kleuterschool. Daarom geven we onze volledige steun aan de acties voor een “gezonde school”. Disease-management programma’s, zoals de diabetespas met bijpassend zorgprogramma voor diabetici, vormen eveneens een grote stap vooruit omdat hun bereik zeer groot is. De sportbeoefening door de jeugd is een belangrijke determinant. Scholen moeten er toe aangezet worden meer inspanning te leveren voor lichamelijke opvoeding en sport. Sportclubs die aan kwaliteitscriteria beantwoorden moeten financieel gesteund worden.

De overheid en mutualiteiten moeten een nog belangrijkere rol spelen in het geven van verstaanbare, niet-commerciële, wetenschappelijk onderbouwde informatie over de vele facetten van de preventieve gezondheidszorg en de gezondheidspromotie.

7 Meer rechten voor patiënten

Kwaliteit gaat niet enkel over diagnostiek en techniek maar ook over de manier waarop met patiënten wordt omgegaan, hoe ze behandeld worden, geïnformeerd, begeleid, of ze ernstig genomen worden of niet. Het blijkt al te vaak dat het uitleggen van medische termen moeilijker is dan de Latijnse naam uit het hoofd leren. De wet inzake patiëntenrechten van 22 augustus 2002 is daarom een waardevol initiatief, omdat deze wet voor het eerst een duidelijke opsomming geeft van de rechten die de patiënt kan doen gelden. Hij kan zelf zijn beroepsbeoefenaar kiezen, heeft recht op informatie, kan zijn patiëntendossier inkijken... De wet is ook een aansporing voor artsen, tandartsen, verpleegkundigen, apothekers, enz. om hun houding tot de patiënt te wijzigen in de zin van meer openheid en communicatie. Ziekenfondsen hebben een belangrijke informerende en ondersteunende taak te vervullen bij de vertaling en de toepassing van deze wetgeving in de praktijk, zeker voor patiënten met een verminderde zelfredzaamheid, zoals zorgafhankelijke mensen.

De behandeling van klachten is het essentiële sluitstuk om de rechten van de patiënt te waarborgen. Op dit vlak stelt zich echter een aantal problemen. (1) De onafhankelijkheid van de ombudsdiensten in ziekenhuizen is onvoldoende gegarandeerd. Ombudspersonen zijn afhankelijk van het ziekenhuis voor hun loon, hun werkplaats en de werking van de dienst zelf. Bovendien worden ze aangesteld door de beheerder van het ziekenhuis. De strikte neutraliteit en onpartijdigheid, zoals geformuleerd in de wet, is zo niet gegarandeerd. Patiënten ervaren dit als een drempel om klacht in te dienen. (2) De Federale Ombudsdienst Rechten van de Patiënt waar patiënten terecht kunnen voor een klacht over hun huisarts, apotheker, verpleegster aan huis,

kinesitherapeut of tandarts is onderbemand en ook hier staat de institutionele onafhankelijkheid onder druk door de inbedding binnen de overheidsdienst Volksgezondheid. (3) Ten slotte zijn de ombudsfuncties te weinig bekend bij de patiënten en laat de opleiding van de ombudsmannen te wensen over.

We hebben al een wetsvoorstel ingediend om hieraan te verhelpen. Daarin wordt een aantal maatregelen voorgesteld: (1) de oprichting van provinciale ombudsdiensten, die instaan voor de opvang van klachten buiten het ziekenhuis en die dicht bij de patiënt staan; (2) de aanwijzing van de ombudspersonen in de ziekenhuizen door deze provinciale ombudsdiensten; (3) de invoering van een cumulverbod voor ombudspersonen met andere functies in het ziekenhuis; (4) het begrijpelijk inlichten van de patiënt over de ombudsdienst in het ziekenhuis bij de opnameverklaring en (5) een permanente vorming voor de ombudsmannen.

In de huidige regeling zijn patiëntenrechten niet van toepassing op alle zorgverstrekkers. Wij pleiten ervoor om het toepassingsveld van de patiëntenrechten uit te breiden tot alle zorgberoepen, dus ook verzorgenden, psychologen, maatschappelijk werkers, enz. Ten slotte moet ook de afdwingbaarheid van de rechten van de patiënt beter gewaarborgd worden.

Na de loopbaan heeft iedereen recht op een goed pensioen

1 Een pensioenbeleid in een vergrijzende samenleving

De sterke daling van het sterftecijfer en het lage geboortecijfer liggen aan de grondslag van de verandering in de verhoudingen tussen de leeftijdsklassen. In haar jaarlijks verslag van juni 2005 raamt de “Studiecommissie voor de vergrijzing” de toename van de budgettaire kost voor de wettelijke pensioenstelsels voor de periode 2000-2030 op 3,1% van het BBP. Tussen 2000 en 2030 neemt de pensioenkost toe met ruim 30%.

Het debat over de toekomst van het huidige pensioenstelsel wordt al te vaak gevoerd vanuit één enkel oogpunt, namelijk de financiële leefbaarheid van de wettelijke pensioenen, zonder aandacht te besteden aan sociale rol en impact van het pensioen.

1.1 Onze pensioenen zijn laag

Hoewel wij in België beschikken over een goed uitgebouwde eerste pijler, stellen we vast dat door de pensioenberekening geen hoog pensioen kan worden verstrekt aan de ouderen. Uit het rapport van 2004 van de “Studiecommissie voor de vergrijzing” blijkt dat het armoederisico bij 65-plussers duidelijk hoger ligt dan bij de rest van de bevolking. Zonder pensioen zou 90% van hen een inkomen hebben dat onder de armoedegrens ligt. Mede dankzij het pensioen daalt dit risico aanzienlijk, wat wijst op het belang van het pensioen om boven de armoedegrens te blijven. Het verschil tussen de gepensioneerden is evenwel groot.

1.2 De oprichting van het Zilverfonds

In een zuiver actuariële benadering zou de langere levensduur ofwel een lager pensioen, ofwel een verhoging van de inkomsten, ofwel het opschuiven van de pensioenleeftijd tot gevolg moeten hebben.

Deze individualistische benadering van het pensioen gaat evenwel voorbij aan de sociale doelstelling van de sociale zekerheid. Het opleggen aan de actieve bevolking van de meerkost die de afwijking van de actuariële benadering met zich meebrengt, loopt echter het risico een generatieconflict te creëren. Om dit te vermijden werd tot de opbouw van het “Zilverfonds” beslist.

Het Zilverfonds is een budgettair instrument om het hoofd te kunnen bieden aan de stijging van de pensioenuitgaven als de babyboomgeneratie met pensioen zal gaan. Door de voortzetting van de politiek van de afbouw van de staatsschuld en de aanwending van de budgettaire marges voor het aanleggen van een financiële reserve, wordt geanticipeerd op de sterke toename van de wettelijke pensioenuitgaven tussen 2010 en 2030. Om een structurele financiering van het Zilverfonds mogelijk te maken, moet een begrotingsbeleid worden gevoerd dat gericht is op het realiseren van overschotten in de sociale zekerheid en op begrotingssurplussen. De opgebouwde reserves van het Zilverfonds mogen slechts worden aangesproken na 2010 en vanaf het ogenblik dat de schuldgraad lager is dan 60% van het BBP.

Het Zilverfonds is niet alleen belangrijk voor de huidige en toekomstige gepensioneerden maar ook voor de jongeren: zo wordt vermeden dat zij alleen de lasten van de vergrijzing moeten betalen.

1.3 Aanvullende pensioenen voor iedereen

Aangezien het pensioen op basis van gemiddelde lonen over de hele loopbaan wordt berekend, ligt het pensioeninkomen merkkelijk lager dan het loon dat net voor de pensionering werd verdiend. De pensioenen van de tweede pijler dragen er daarom in ruime mate toe bij dat de levensstandaarden van de gepensioneerden op peil gehouden worden.

De uitbouw van de tweede pensioenpijler tot een aanvullende sociale bescherming moet leiden tot de democratisering van het stelsel zodat de volledige actieve bevolking ervan kan genieten en tot het inbouwen van meer solidariteit. De tweede pensioenpijler mag immers geen “beleggersclubje” worden.

Op 12 juli 2001 werd, via een “gezamenlijke verklaring” van de regering en de sociale partners, de doelstelling om aanvullende pensioenstelsels te democratiseren als fundamenteel onderdeel van het Belgisch pensioenbeleid overeengekomen. Om die democratisering gestalte te geven, wordt veel verwacht van sectorale pensioenplannen, waardoor ook de werknemers in onze talrijke kleine en middelgrote bedrijven snel een aanvullend pensioen kunnen krijgen. Het blijkt dat het sectorieel overleg aandacht heeft voor sectorale pensioenplannen. We veronderstellen dat de dekkingsgraad de komende jaren minstens 60% zal bereiken.

Naast de dekkingsgraad is de vervangingsratio ten opzichte van het laatste loon belangrijk. Bij aanvang hebben sectorpensioenen dikwijls zeer lage bijdragen. We observeren bij de al wat oudere sectorpensioenen dat de bijdrage bij elke onderhandelingsronde stijgt. Ook hier is er dus een geleidelijke toename te verwachten.

Het pensioensparen en de individuele levensverzekeringsproducten zijn op hun beurt geen goede formules voor een pensioenbeleid. Waar de eerste en tweede pijler tot doel hebben voor iedereen toegankelijk te zijn, ontbreekt dit principe volledig bij de derde pijler.

1.4 Activeren van de beroepsbevolking

Het is noodzakelijk om de bovenvermelde maatregelen te ondersteunen met maatregelen om de activiteitsgraad van oudere werknemers te verhogen. Net zoals tewerkstelling een noodzakelijke voorwaarde is om de pensioenschuld van de eerste pijler te honoreren, is het ook noodzakelijk om de rechten die geschapen worden in de tweede pijler te garanderen. Bij de tweede pensioenpijler moet de economische activiteit van de bevolking de opgebouwde kapitalen immers voldoende rendement geven.

In België bedraagt de tewerkstellingsgraad ongeveer 61,1%. Onze achterstand betreft vooral de leeftijdsklasse van 55 tot 64 jaar, waar België met 31,9% ruim onder het Europese gemiddelde uitkomt (42,6%) en ver onder de doelstelling (Lissabon) van 50% blijft.

Het langer steunen op onze sociale zekerheid door het vroeger met pensioen gaan, enerzijds, en het steeds korter bijdragen tot het financieren van de sociale stelsels door de kortere actieve loopbaan, te wijten aan het langer studeren en het steeds vroeger met pensioen gaan leidt tot een onevenwicht van het sociaal stelsel.

De huidige trend omgooien is een noodzakelijke voorwaarde om de welvaartsstaat zélf verder uit te bouwen. Hierdoor verminderen de kosten en worden er inkomsten gegenereerd. Oudere werknemers beschikken bovendien over een rijke ervaring die door het bedrijfsleven moet worden gewaardeerd. Het aan het werk houden van de 55-plussers zal een van de belangrijkste uitdagingen zijn van het beleid.

2 Een aangepast pensioenstelsel dat inspeelt op de verwachtingen van iedereen

2.1 De pensioendoelstelling

Er moet gestreefd worden naar een pensioen dat voor alle lagere en middeninkomens 70% van de 5 laatste netto jaarinkomens uit arbeid tijdens de loopbaan bedraagt, mits rechtvaardige gelijkstellingsregels voor wie op het einde van zijn loopbaan een inkomensachteruitgang heeft gekend.

Uit het Nationaal Strategisch Rapport (2005) van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid blijkt dat, bij ongewijzigd beleid, de lagere inkomens slechts kunnen rekenen op een netto vervangingsratio van 65%. Dit komt omdat zij veel minder kunnen rekenen op een pensioen uit de tweede pijler. Daarom moet hun pensioen verbeterd worden, ondermeer door middel van de sectorale pensioenplannen. Uit datzelfde rapport blijkt ook dat een gemiddelde loopbaan (middeninkomens, met een loonevolutie van 80 tot 120% van het gemiddeld loon) eveneens kan afgesloten worden met een totale netto vervangingsratio van 65% (eerste en tweede pijler opgeteld).

We willen die doelstelling van 70% vervangingsratio prioritair bereiken voor de lagere inkomens.

2.2 Een aangepast pensioenstelsel

Het aangepaste pensioenstelsel moet beter zijn sociale rol vervullen. We willen dit nieuwe stelsel laten ingaan binnen 20 jaar.

In eerste instantie moet de inkomensgarantie voor ouderen verbeterd worden. Deze uitkering wordt, zoals vandaag, enkel gegeven aan mensen die niet-vermogend zijn. Het bedrag mag niet onder de armoedegrens vallen. Dit bedrag is uitkeerbaar na het beëindigen van de beroepsloopbaan en ten vroegste vanaf de pensioenleeftijd. Het bedrag moet geïndexeerd en welvaartsvast worden gemaakt.

Daarnaast willen we een wettelijk pensioen voor werknemers en zelfstandigen dat wordt opgebouwd op basis van de effectief betaalde bijdragen op de verdiende arbeidsinkomsten en de fictieve bijdragen voor de gelijkgestelde perioden. Dit pensioen komt ongeveer overeen met het huidige pensioen voor werknemers en zelfstandigen.

Ten derde willen we een veralgemeende toegang tot aanvullende pensioenen. De grondslag daarvoor vormen de sectorplannen (werknemers) en de beroepsgroepplannen (zelfstandigen). Het niveau van dit stelsel per statuut wordt overeengekomen met de sociale partners en kan voor de werknemers van een verschillend niveau zijn per sector. Dit pensioen kan slechts genoten worden bij het beëindigen van de beroepsloopbaan en ten vroegste vanaf de pensioenleeftijd. De uitkeringen zijn geïndexeerde rentes. Voor de aanvullende pensioenen geregeld binnen de WAP, dient men absoluut een gelijke behandeling te garanderen voor beide geslachten. Dit betekent dat de gebruikte tarifieringen en de gegarandeerde prestaties dezelfde moeten zijn voor mannen en vrouwen.

2.3 Informatie en transparantie

Verschillende enquêtes tonen aan dat de Belgen hun pensioen te hoog schatten. Goede informatie hierover is dus op alle ogenblikken van de loopbaan noodzakelijk. Er moet steeds een pensioenraming beschikbaar zijn via PC of aan een loket. Deze raming mag zich niet beperken tot de al opgebouwde rechten, maar moet ook een idee geven van het pensioen dat nog opgebouwd kan worden tot de pensioenleeftijd. De toekomstig gepensioneerde heeft ook nood aan deze informatie om te beslissen of hij het nuttig acht gebruik te maken van het individueel aanvullend kapitalisatiepensioen.

Voor alle vragen hieromtrent dient er ook goede informatie beschikbaar te zijn. Hiervoor moet er een groen telefoonnummer en een postbus opengesteld worden voor alle pensioenvragen. Ook via een digitale gegevensbank zullen mensen een beter inzicht krijgen en beseffen of ze al dan niet nog moeten 'bijsparen' en/of werken. Momenteel kan een raming van de pensioenrechten gevraagd worden vanaf 55 jaar. Voor velen is het dan reeds te laat om een eventueel tekort nog op te vangen. De gegeven inlichtingen moeten correct en vooral duidelijk zijn.

Sociaal statuut zelfstandigen

Onze beroepsbevolking bestaat uit 3 categorieën die om historische redenen in feite aan een verschillend sociaal statuut zijn onderworpen. Naast de ambtenaren en loontrekkenden, bestaan er momenteel in België ongeveer 637 000 mensen die een zelfstandige activiteit als hoofdberoep uitoefenen en 170 000 mensen die dit doen in bijberoep. Onze samenleving heeft nood aan het dynamisme en de creativiteit van deze ondernemers en dient hen de mogelijkheid te geven hun activiteit in ideale omstandigheden uit te oefenen. Naast het verbeteren van de economische omstandigheden, zoals steunmaatregelen voor starters, administratieve vereenvoudiging,... pleiten wij voor het creëren van de ideale sociale omstandigheden voor zelfstandigen.

sp.a wil dat de overheid neutraal staat tegenover de beroepskeuze van mensen. Bovendien merken we een bestaande trend waarbij veel meer mensen kiezen voor een gevarieerde loopbaan, waarbij periodes van arbeid als werknemer niet enkel afgewisseld worden met periodes van loopbaanonderbrekingen, maar ook met periodes van arbeid als ambtenaar of als zelfstandige. Dit nieuwe loopbaanperspectief, waarvan **sp.a** absoluut voorstander is en dat wij willen stimuleren en uitbreiden, vereist een aangepaste sociale zekerheid. Iedereen moet de overstap van het zelfstandig statuut naar het werknemersstatuut of andersom probleemloos kunnen maken, mits zoveel mogelijk behoud van dezelfde rechten. De verschillende stelsels dienen hiervoor op elkaar te worden afgestemd op korte termijn. Bovendien dient iedereen zeer goed geïnformeerd te worden over de gevolgen van de overgang van het ene naar het andere stelsel en de eventuele wijziging of het mogelijke behoud van zijn sociale rechten en plichten.

Wij zijn ons ervan bewust dat er in het verleden omwille van historisch en cultureel gegroeide redenen veel weerstand was van de zelfstandigen en hun organisaties om hervormingen aan het sociaal statuut door te voeren. Ook bij de organisaties van werknemers was er veel koudwatervrees. Deze weerstand lijkt sterk af te nemen, iedereen lijkt langzamerhand overtuigd van de noodzaak van een rechtvaardig pensioenstelsel en een rechtvaardige gezondheidszorg.

Op lange termijn pleit **sp.a** ervoor om de sociale bescherming voor zelfstandigen fors te verbeteren en stapsgewijs op een gelijkwaardig niveau te brengen van de sociale bescherming van de werknemers. Ook tussen de zelfstandigen onderling pleiten wij voor een verdergaande gelijkschakeling en solidariteit.

1 Eerste fase: gezondheidszorg en pensioenen

1.1 Volwaardige verzekering voor alle ziektekosten

Sinds 1963 werden de zelfstandigen in de verplichte ziekteverzekering enkel beschermd tegen de “grote gezondheidsrisico’s” die een zogenaamd ernstig sociaal gevaar betekenden voor de zelfstandigen en hun gezinnen. Voor de “kleinere gezondheidsrisico’s” dienden zij zich afzonderlijk en vrijwillig te verzekeren bij hun ziekenfonds. De opdeling tussen deze kleine en grote risico’s was onderhevig aan kritiek, niet in het minst omdat de opdeling niet coherent was en geen rekening hield met het gegeven dat de inkomens-en gezinssituatie van de individuele verzekerde een belangrijke invloed uitoefent op de concrete betaalbaarheid van gezondheidszorgen.

Om aan deze onrechtvaardigheid een eind te maken, werd mits inspanning van de zelfstandigen door de regering beslist tot de integratie van de verzekering tegen kleine risico’s in de verplichte ziekteverzekering. Sinds 1 juli 2006 zijn de kleine risico’s voor de starters en gepensioneerden met gewaarborgd inkomen bejaarden of inkomensgarantie ouderen gratis geïncorporeerd. In januari 2008 volgen alle zelfstandigen. Hun bijdrage aan het ziekenfonds zal geïntegreerd worden in de gewone sociale bijdrage. Op dat ogenblik zullen ook de laatste 200 000 zelfstandigen verzekerd zijn.

1.2 Minimumpensioenen gelijk aan minimumpensioenen werknemers en inkomensgarantie ouderen

Daarenboven heeft de overheid inspanningen gedaan om het minimumpensioen van zelfstandigen fors te verbeteren. De verhoging van het minimumpensioen voor zelfstandigen in 4 fases, op 1 september 2004, op 1 december 2005, 2006 en 2007 telkens met 27 € per maand voor alleenstaanden en met 33 € per maand voor gezinnen is hiervan een illustratie.

Vermits de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) verhoogd is of wordt op 1 september 2004, 1 december 2005, 2007 telkens met 10 € per maand en op 1 december 2006 met 60 € per maand voor samenwonenden en 90 € voor alleenstaanden, zal het minimumpensioen voor zelfstandigen een tijdje lager zijn dan de inkomensgarantie voor ouderen. Om het minimumpensioen voor zelfstandigen opnieuw op het niveau van de IGO te brengen werd beslist tot een nieuwe verhoging op 1 april 2007 en 1 december 2007. De kloof tussen het minimumpensioen voor werknemers en het minimumpensioen voor zelfstandigen wordt daardoor ook kleiner, maar ze blijft bestaan.

Volgens **sp.a** moet het minimumpensioen voor zelfstandigen te allen tijde minstens het niveau van de inkomensgarantie voor ouderen, maar ook het minimumpensioen voor werknemers, evenaren.

1.3 Arbeidsongeschiktheids-, invaliditeits- en moederschapsuitkering

De kloof tussen de beide stelsels is in 2006 kleiner geworden. Zo werden op 1 januari 2006 de uitkeringen van de invalide zelfstandigen die hun bedrijf hebben stopgezet, gelijkgeschakeld met de minimumuitkering van de werknemers. Hiermee worden zelfstandigen nu ook beter beschermd voor inkomensverlies tijdens de arbeidsongeschiktheid.

Voortaan wordt de beperktere moederschapsbescherming bij de zelfstandigen ondervangen door 70 dienstencheques voor huishoudelijke hulp. Nochtans wil **sp.a** op termijn streven naar een gelijkwaardige erkenning van het recht op moederschapsrust voor alle beroepsactieve vrouwen. Het verdient de voorkeur de zelfstandigen de keuzevrijheid te laten.

Wat echter door de zelfstandigen als een veel stringenter probleem wordt ervaren, is het gebrek aan continuïteit van hun handelszaak of onderneming tijdens hun afwezigheid door arbeidsongeschiktheid. De zelfstandige staat immers ook na de arbeidsongeschiktheid bloot aan een sociaal risico. Enerzijds kan het voortbestaan van zijn beroepsbezigheid in het gedrang komen en anderzijds brengt de hervatting van de activiteit de zelfstandige niet noodzakelijk onmiddellijk terug op zijn vroegere inkomstenpeil. **sp.a** pleit voor een bedrijfshulpverlening die de continuïteit van het bedrijf garandeert tijdens de afwezigheid van de ondernemer: bv. vliegende ondernemers.

2 Tweede fase: naar een eenvormig pensioenstelsel

sp.a wil voor alle beroeps categorieën een goed, sociaal en rechtvaardig pensioen. Op termijn dienen wij te evolueren naar een pensioenstelsel dat neutraal staat ten opzichte van de beroepskeuze van mensen. De beroepskeuze van mensen rechtvaardigt geen onderscheid tussen de pensioenstelsels. Zodra men door het bereiken van de pensioenleeftijd vrijgesteld wordt van arbeid, dient iedereen, ongeacht of hij als zelfstandige of als loontrekkende heeft gewerkt, een gelijkaardig pensioen te ontvangen.

3 Derde fase: harmonisering van de gezinsbijslag en de verzekering tegen onvrijwillig verlies van arbeid

3.1 Harmonisering van de gezinsbijslag

Alle kinderen zijn gelijk voor **sp.a**. Hiermee bedoelen we enerzijds dat we de kinderbijslag willen loskoppelen van de arbeidssituatie van de ouders. Wij pleiten voor een volledige harmonisatie van de gezinsbijslag, zodat zowel voor zelfstandigen als voor werknemers dezelfde bedragen en voorwaarden zullen gelden. Anderzijds vinden we ook dat elk kind, ongeacht of het nu als eerste, tweede of derde wordt geboren, een gelijk recht op kinderbijslag moet doen ontstaan. Leeftijdsbijslagen, bijslagen ten gevolge van de situatie van het kind (bvb. gehandicapt, wees,..) en ten gevolge van de situatie van de ouder (leefloon, pensioen,...) moeten blijven bestaan. Dit is niet enkel een veel rechtvaardiger systeem, maar het zorgt ook voor duidelijkheid en transparantie. Bovendien moet veel meer aandacht besteed worden aan de éénoudergezinnen.

Ook het kraamgeld en de adoptiepremie dienen voor alle beroepscategorieën volledig gelijkgeschakeld te worden.

Uitgaande van de vaststelling dat de laatste 18 jaar – en wat het eerste kind betreft de laatste 26 jaar – de basisbedragen geen aanpassingen aan de welvaartsgroei meer kenden, is – bij ongewijzigd beleid – tussen dit en 2030 een daling te verwachten van de welvaartscapaciteit van de kinderbijslag met nog eens 30 %. De bijslagen zullen dan – binnen 30 jaar – zo onbeduidend geworden zijn dat niemand het nog zinvol zal vinden om ze te behouden. Het is dan ook essentieel dat er een welvaartsaanpassing komt voor alle gezinsbijslagen.

3.2 Verzekering tegen onvrijwillig verlies van arbeid

Momenteel genieten zelfstandigen van een tijdelijke forfaitaire overbruggingsuitkering (6 maanden) en een tijdelijke voortgezette verzekering voor gezinsbijslag en ziektekosten (12 maanden) nadat zij failliet zijn verklaard of indien zij in een collectieve schuldenregeling zijn opgenomen. Bovendien behouden zij gedurende 9 jaar na de start van hun zelfstandige activiteit, onder bepaalde voorwaarden, ook het recht op werkloosheidsuitkeringen bij onvrijwillig verlies van arbeid.

sp.a pleit voor een verzekering tegen onvrijwillig verlies van arbeid door een uitbreiding van de faillissementsverzekering voor wat betreft de personele werkingssfeer. Een zelfstandige die om andere redenen dan faillissement of collectieve schuldenregeling zijn zelfstandige activiteit dient te

staken, is immers niet verzekerd. Ook de duurtijd van de voortgezette verzekering en uitkering en de hoogte van de uitkering dient fors te worden verbeterd.

4 Sociale bijdragen van de zelfstandigen

Het pleidooi voor de verhoging van de sociale bescherming voor zelfstandigen, kan niet losgekoppeld worden van het debat over de verhoging van de sociale bijdragen. *sp.a* pleit voor een verhoging van de solidariteit tussen de zelfstandigen onderling. Hierbij kunnen verschillende opties worden afgetoetst: invoeren van een progressief tarief of van hogere tarieven, weglaten of verhogen van het plafond, weglaten of verhogen van de tussendrempel, weglaten van de minimumdrempel,....

Bij verhoogde solidariteit dienen we ons te wapenen tegen een eventuele vennootschapsvlucht. De laatste jaren steeg het aantal vennootschappen met meer dan 10.000 eenheden van 340.404 in 2003 tot 354.953 in 2005. De bestaande forfaitaire vennootschapsbijdrage vormt een aantrekkelijke vluchtroute. Wij pleiten voor een systeem waarbij de zelfstandigen die vennootschappen enkel als vluchtroute gebruiken, toch onderworpen worden aan de normale sociale zekerheidsbijdragen. Tegelijk dient de fiscale controle van ondernemingen te worden opgedreven.

Ook de berekening en inning van de sociale bijdragen dient verbeterd te worden. Om sociale drama's te vermijden, verkiezen wij een inningswijze die analoog is aan deze van de inkomstenbelasting. Bijdragen worden berekend op de bedrijfsinkomsten van het vorige jaar en worden geïnd via voorafbetaling in het lopende jaar. Overgangsregels moeten worden uitgewerkt.

Veiligheid is een basiszorg

Veiligheid wordt vaak omschreven als een recht voor iedereen. In de perceptie wordt dat al vlug: een individueel recht voor iedereen. Daarbij ligt de nadruk op het recht van iedereen dat anderen de regels respecteren. Veiligheid wordt dan het recht dat regels gerespecteerd worden. Deze visie lijkt ons te beperkt. Veiligheid zien we veel meer als een essentieel deel van de verzorgingsmaatschappij, waar de overheid en de burgers samenwerken aan een veilige leefomgeving, zodat iedereen zich in alle vrijheid kan ontplooien en samen met anderen iets kan opbouwen. Natuurlijk wil niemand beroofd worden en staan we achter het recht op respect voor iemands eigendom, niemand wil dat kinderen of geliefden gekrenkt worden, iedereen wil op straat en in de openbare ruimte respect voor regels. Maar eigenlijk is hier nog veel respect voor elkaar. Dat betekent dat we samen aan veiligheid werken, dat we de regels zo toepassen dat de maatschappij leefbaar is, dat we bij voorkeur bemiddelen maar ook dat als een straf uitgesproken wordt, ze ook wordt uitgevoerd.

We willen een veilige samenleving en dat bekomen we niet als ieder zijn (vermeend?) recht in eigen handen gaat nemen. De oplossing is niet: klop er maar op! Veiligheid is veel meer dan een individueel burgerrecht, het is een gemeenschappelijk goed waar we allen samen mee voor verantwoordelijk zijn en samen moeten voor zorgen. Veiligheid is tezelfdertijd: kansen geven om er iets goeds van te maken en een heel duidelijke streep trekken waarvan we niet dulden dat ze wordt overschreden. Door niet te reageren op allerlei overtredingen en door mistoestanden ongemoeid te laten, maak je een samenleving niet verdraagzamer of vrijer, wel integendeel **sp.a** aanvaardt niet dat slechts een percentage van de uitgeschreven verkeersboetes effectief geïnd word, wegens de werkoverlast bij justitie.

In teksten inzake veiligheid wordt vaak veel aandacht besteed aan de middelen: politie, boetes, gevangnissen, enz. staan centraal in het debat. Inzake verkeersveiligheid zijn we hier al enige tijd van afgestapt en hebben we duidelijk een doelstelling vooropgesteld: een halvering van het aantal verkeersslachtoffers tegen 2015. Ook inzake veiligheid moeten we een duidelijke doelstelling hebben. We willen inderdaad dat op tien jaar tijd het aantal inbraken met 50% daalt. Daarmee reduceren we veiligheid niet tot inbraken, maar als we deze doelstelling realiseren, zal ook het aantal andere misdrijven terugvallen.

1 Preventie is de start

We willen investeren in veilige buurten en wijken. Door te investeren in betere beveiliging, maar in de eerste plaats in samenhangigheid tussen mensen. Een Amerikaanse prof stelde wetenschappelijk vast: hoe meer gemeenschappelijke picknicks in een buurt, hoe minder criminaliteit. En door veel te investeren in wijkagenten. Bekend blauw in de wijk. Socialisten in de gemeentebesturen willen middelen voorzien om snel in te spelen op goede initiatieven van buurtbewoners. Bewoners die zich inspinnen voor een nette en veilige omgeving, moeten zich gesteund weten. Bij overlast moet in eerste instantie geprobeerd worden het probleem via bemiddeling op te lossen. Als bewoners onder elkaar of de wijkagent er niet in lukken overlast op te lossen, moeten gemeenten overlastgevers kunnen bestraffen met een gepaste administratieve maatregel. Veiligheid in de wijk is maatwerk en daarom een hoofdopdracht voor het lokale bestuur.

Preventie heeft ook betrekking op doelgroepen die zich moeilijker integreren. Meestal zijn het mensen die weinig kansen krijgen en die een zeer negatief zelfbeeld hebben. Preventie betekent hen effectief kansen geven. Preventie wordt vaak als 'soft' beschouwd. Voor ons is preventie het stevige fundament waarop veiligheid wordt gebouwd.

2 Samenwerking werkt: informatienetwerken actief stimuleren

Veiligheid is geen zaak van de overheid alleen. Ook de bewoners zelf hebben hun rol te spelen. Een adequate beveiliging, geen waardevolle spullen in geparkeerde auto's achterlaten, een correcte samenwerking met de politie zijn er maar enkele voorbeelden van. BIN (Buurt Informatie Netwerk) en ZIN (zelfstandigen Informatie Netwerk) zijn niet nieuw en **sp.a** staat er traditioneel wat terughoudend tegenover. In het beste geval aanvaarden we dat de politie met deze mensen correcte afspraken maakt. De ervaring leert nochtans dat de meeste informatienetwerken positieve resultaten opleveren en op een correcte manier werken. Als samenwerking belangrijk is, moeten we onze passieve houding dus laten varen en actief met buurt- en zelfstandigencomités samenwerken en de oprichting van informatienetwerken stimuleren. Dit neemt niet weg dat als blijkt dat een informatienetwerk dreigt af te glijden tot een burgerwacht, de overheid ook haar verantwoordelijkheid moet nemen en het informatienetwerk moet opdoeken.

De ervaring leert ook dat sommige van deze Buurt Informatie Netwerken makkelijk vastlopen en soms stoppen. We moeten daarom investeren in deze netwerken. Als deze netwerken verbonden zijn met andere buurtnetwerken (buurtcomités, netwerken van bewoners die barbeques of wijkfeesten organiseren, ...) of zelf die activiteiten organiseren, zullen ze langer en beter functioneren. Door de bewoners die actief zijn in een BIN permanent te laten begeleiden door de

politie via een lokale politieadviesraad of een wijkzorgteam, krijgen hun preventieprojecten grotere slaagkansen.

3 Administratieve afhandeling en sancties

Overlast maakt steden en gemeenten onbewoonbaar en daarom moet het bestreden worden. We willen geen samenleving waar iemand bij de kleinste overtreding onmiddellijk bestraft wordt. We denken dat er ook in gevallen van overlast eerst bemiddeld en gepraat moet worden. Pas daarna moet daadwerkelijk opgetreden worden. Dat kan onder meer via gemeentelijke administratieve sancties.

Sinds enkele jaren hebben de gemeenten de bevoegdheid administratieve geldboetes op te leggen, met een maximum van 250 Euro. Dit systeem is onlangs verfijnd en wordt geleidelijk aan ruimer toegepast, ook door de openbaar vervoersmaatschappijen. We zijn van oordeel dat administratieve geldboetes bijna systematisch toegepast moet worden voor sluikstorten, vandalisme, hondenpoep, nachtlawaai en andere overlastfenomenen. En dat de tolerantiegraad erg beperkt mag zijn. Omwille van de duidelijkheid zijn openbare afspraken tussen parket en gemeente erg belangrijk.

Gemeentelijke administratieve sancties zijn vandaag dikwijls beperkt tot geldboetes. Maar is het niet zinvol de gemeentebesturen ook administratieve sancties te laten opleggen? Voor een aantal specifieke problemen kan dat zinvol zijn. Dierenliefhebbers die hun hond op het trottoir zijn behoefte laten doen, kan je beboeten maar je kan de betrokkene ook laten opruimen.

De analyse van de gemeentelijke administratieve sancties toont aan dat we in België niet vertrouwd zijn met bestuurlijke handhaving. Een typevoorbeeld daarvan is het handhavingsbeleid betreffende milieu. We komen daar verder uitgebreid op terug. Een ander voorbeeld is de brandveiligheid. Als een café-uitbater zijn bakken bier voor de nooduitgang stapelt, kan de toezichthoudende overheid niet anders dan de sluiting op te leggen. Dat is meteen een erg zware sanctie voor een overtreding die je ook anders kunt aanpakken. Bijvoorbeeld met een (steeds hoger oplopende) geldboete als dezelfde overtreding wordt vastgesteld.

Administratieve geldboetes kunnen – met uitzondering van de voetbalwet – enkel toegepast worden op meerderjarigen. Dit leidt tot de absurde toestand dat allerlei overlastproblemen onmiddellijk via de bijzondere jeugdzorg moeten worden aangepakt of ... gewoon niet aangepakt worden. Wij pleiten ervoor dat de leeftijd om administratieve geldboetes en sancties op te leggen verlaagd wordt.

4 Een performante politie

Ontraden, handhaven en bestraffen, de specifieke opdracht van politie en strafrecht, moeten krachtig gebeuren, maar toch steeds een opening en stimulans inhouden om opnieuw de goede weg te kiezen. Politie en justitie moeten sterk en menselijk zijn. Er is een performante politie en justitie nodig met een goede opleiding en bijscholing, geschraagd door democratische waarden en door een hoog plichtsbesef en die gebruikmaakt van goed doordachte en doelmatige procédés en tactieken. We hoeven geen enkele vergoelijking te aanvaarden voor een misdrijf, maar de mate waarin een samenleving zelf in haar repressief optreden respect weet op te brengen voor de mens, is nog steeds een goede maatstaf van haar beschavingsgraad.

De politie is meestal hét aanspreekpunt voor slachtoffers. Het is schering en inslag dat klagers nogal vlug afgescheept worden omdat er “toch niets met hun klachten gebeurt” of andere liefelijkheden. Wie een aangifte doet wil nochtans serieus worden genomen. Klagers willen begrip en vragen om op de hoogte te blijven van wat er met de aangifte gebeurt. De klager wil niet van de politie vernemen dat er nu geen tijd is voor een aangifte, dat hij later eens moet terugkomen, dat het zinloos is om een aangifte te doen. Een correcte ontvangst door de politie, continue informatie, enz. versterken het vertrouwen in de politie en verbeteren de samenwerking. Ook daarom is de kwaliteit van de opvang door de politie zo belangrijk.

Pleiten voor wijkagenten is niet nieuw, zelfs afgezaagd. Toch kennen nog altijd zeer weinig mensen hun wijkagent. Gemeentebesturen leggen dan uit dat ze nochtans veel informatie verstrekt hebben. Dit maakt onze rekening niet: de doelstelling moet gewoon zijn dat iedereen zijn wijkagent kent.

5 Nieuwe technieken

Progressieve mensen zijn traditioneel terughoudend voor allerlei nieuwe werkwijzen die de privacy kunnen inperken. Niet onbegrijpelijk. Dergelijke werkwijzen zijn niet zonder gevaar. Vroeger was er de discussie over het afluisteren, nu over een DNA-bestand en over camera's, morgen over andere zaken. Het is verkeerd dat we deze evolutie afwijzen of afremmen. We moeten er wel voor zorgen dat er duidelijke en beschermende voorschriften bestaan, die ervoor zorgen dat geen misbruik wordt gemaakt van deze nieuwe technieken.

6 Jeugdbescherming

De belangrijkste opdracht is jongeren voldoende kansen te geven om zich te ontplooiën en hen daarvoor voldoende te omringen. Het gaat om een goed jeugdbeleid; over jeugdbewegingen, -huizen en -centra; over sportclubs en infrastructuur; over speelpleinen en speelstraten; over fuiven en mogelijkheden om als muziekgroepje te repeteren; over aantrekkelijk onderwijs en aanspreekleraren; over cultuur en graffitimuren. Tezelfdertijd moeten we duidelijk maken dat we als samenleving absoluut niet aanvaarden dat ikzucht en lak aan regels – maar vooral aan mensen – ontsporen in gedrag en misdaden die het normaal samenleven verpesten en onmogelijk maken. We moeten zo'n gedrag een halt toeroepen, zo snel en zo kordaat mogelijk. Elke jongere moet nochtans steeds opnieuw de kans krijgen zijn of haar fouten te herstellen, na zijn straf terug te gaan en een nieuwe start te nemen. We willen als samenleving blijven investeren in alle jongeren, in elke jongere.

7 Openbare en veilige ruimtes

De openbare ruimte kan slechts openbaar en dus een ontmoetingsplaats zijn, mits ze veilig is. Openbaar vervoer kan slechts openbaar zijn, mits het veilig is. We hebben daarom ook een nieuw veiligheidsplan voor De Lijn ontworpen. Dat plan is in uitvoering.

De openbare ruimte moet vrij toegankelijk zijn, of opnieuw worden, voor iedereen. Ze mag niet volledig worden opgeofferd aan de belangen van enkelen of aan de loutere commercie. Ze mag niet volledig worden ingenomen door razend gemotoriseerd verkeer. Ze mag evenmin worden verpest door agressie, bedreiging of vrees voor beroving.

Hoe zorgen we ervoor dat de openbare ruimte veilig en voldoende rustig en geordend is? We willen heel duidelijk maken dat we het verpesten van de boel door egoïstisch en onverantwoordelijk gedrag niet pikken. Maar er zijn meer en andere maatregelen nodig dan alleen maar bewaking, uitsluiting en bestraffing. We willen de openbare ruimte leefbaar maken en uitnodigend om zich fatsoenlijk te gedragen. Benevens een bewaker of een camera, ook een frietkraam of een muziekgroepje: liever een levendig plein vol mensen dan een verlaten en doodse ruimte.

8 Georganiseerde criminaliteit, fraudes en witte-boordencriminaliteit

Voor sommige milieuovertredingen komen klachten binnen. Voor bouwmisdrijven al veel minder. En wie zal ter gelegenheid van een enquête ooit melden dat hij slachtoffer werd van fiscale fraude? Wie heeft de daver op het lijf van BTW-carrouselfraude? En toch gaat het hier om criminaliteitsvormen waarvan de maatschappelijke schade enorm is. We willen geen strafrecht met lik-op-stuk voor de kruimeldief en straffeloosheid voor de fraudeur.

Soms wordt dit soort van criminaliteit wel eens “slachtofferloos” genoemd. Niets is minder waar! Het gaat hier om criminaliteitsvormen die essentieel ingrijpen op de sociale organisatie van onze samenleving. De effecten ervan zijn niet terug te brengen tot individuele schade, maar zijn daarom niet minder concreet. Bovendien is er vaak een nauwe band tussen georganiseerde criminaliteit en fiscale en financiële criminaliteit.

Het is van het grootste belang dat we de mechanismen van fraudes en van financiële criminaliteit enerzijds, de werkwijze van georganiseerde criminaliteit anderzijds en ook de verwevenheid tussen beide bloot kunnen leggen. Informatie verzamelen en inzicht verwerven in de verborgen criminele wegen is de eerste voorwaarde om hard en efficiënt te kunnen optreden, zowel preventief als repressief.

De b's van justitie

1 Een begrijpbaar gerecht

Een eerlijke rechtsbedeling hangt vooreerst af van een goede wetgeving: aangepast aan de opvattingen van haar tijd en zo duidelijk en eenvoudig mogelijk. Een humaan echtscheidingsrecht, een goede bescherming van de consument en van de huurder (...): als socialistes willen wij dat het recht de gewone mensen sterker maakt bij het verdedigen van hun rechtmatige belangen, en de weg opent naar billijke oplossingen.

Essentieel is natuurlijk dat de gewone burger ook effectief zijn rechten kent. Weten waar hij recht op heeft, maar ook weten wat niet haalbaar is. Om dat te bereiken kan hij zelf veel ondernemen: van bibliotheek, boekhandel, internet, enz... Maar wij willen dat dit actiever gebeurt. We denken dat de eerste lijnsrechtshulp opnieuw gestimuleerd moet worden. Hier en daar bestaan er nog wetswinkels. In de veiligheids- en samenlevingscontracten zijn er enkele justitie-antennes gepland (Genk, Brussel, La Louvière). Vroeger werd dat de eerstelijnsrechtshulp genoemd. Gaandeweg is de aandacht voor deze eerste lijn wat verwaterd. Wij zijn van oordeel dat deze tendens gekeerd moet worden. We willen dat een netwerk van rechtswinkels wordt uitgebouwd, waar iedereen informatie moet kunnen halen. Rechtshulp die gegeven wordt door bvb. OCMW's maar ook huurdersbonden en consumentenorganisaties kan gebundeld worden in de rechtswinkels. Vroeger werden wetswinkels bevolkt door vrijwilligers en studenten. De nieuwe rechtswinkels moeten door de overheid gestuurd worden, maar waarom zouden laatstejaarsstudenten niet ingeschakeld worden?

Het gerecht moet zijn oude gewaden afleggen, letterlijk en figuurlijk. Er moeten waardige maar moderne omgangsvormen komen, zowel bij de inrichting van het gerechtshuis als bij het voeren van het proces. Formalismen die het volgen van een proces veel meer bemoeilijken dan verduidelijken, moeten worden vervangen. En de taal in vonnissen en andere documenten moet leesbaar zijn en begrijpelijk worden: opleiding en evaluatie moeten daarvoor zorgen. Ieder vonnis bevat een juridisch niet-bindende "vertaling" van de uitspraak; een samenvatting van wat door de rechter beslist werd.

2 Een bemiddelend gerecht

Duidelijke en eerlijke regels zijn de beste manier om conflicten te voorkomen. Toch is het niet altijd mogelijk een conflict te vermijden. In dat geval moet de eerste bezorgdheid er in bestaan dat we er alles aan doen om een proces te vermijden. Het gaat ook om een streven naar zelfbeschikkingsrecht. Vijftien jaar geleden werden de meeste echtscheidingen “uitgesproken”, d.w.z. eenzijdig beslist door de rechter. Vandaag de dag worden 4 op 5 echtscheidingen door de betrokkenen zelf beslist. Onze basishouding is dat we deze tendens bevorderen en ook op andere terreinen processen vermijden.

Het beste proces is het proces dat je kan voorkomen. Heel vaak is het gelijk niet helemaal aan de ene of de andere kant. En vaak kost een procedure meer dan het gelijk opbrengt. Bovendien beslist iemand in je plaats. Laat ons in de eerste plaats het model van een vrederechter, die nog rechtstreeks het gesprek met de partijen aangaat en die nog snel kan werken, in ere houden en bevorderen. Daarnaast bestaan er al verschillende geschillencommissies en verzoeningsprocedures. Huurcommissies zijn daar een voorbeeld van.

Ook op andere gebieden willen we de verzoening, bemiddeling of onderhandeling veralgemenen en stroomlijnen. De boodschap moet zijn: eerst door overleg een oplossing zoeken, waarbij de partijen betrokken worden en hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Een onderhandelde oplossing kan bijna altijd sneller, goedkoper en efficiënter en wordt beter aanvaard. Wij willen een aantal basisregels voor de verschillende vormen van geschillenregeling die een compromis nastreven en daaraan een volwaardige plaats geven in de rechtsafhandeling.

Alhoewel dit meer betwist wordt, geldt dit principe ook voor strafzaken. Voor een aantal misdrijven moet het mogelijk zijn dat dader, slachtoffer en rechter binnen de grenzen van de wet een onderhandelde oplossing geven aan een probleem.

3 Een bekwaam en betaalbaar gerecht

Traag en duur recht is onrecht. Elke rechtbank moet zich zo organiseren dat er een open en duidelijke communicatie is over hoe een proces verloopt, hoe lang het zal duren, welke kosten eraan verbonden zijn. De rol van de justitiehuisen moet daarin worden ingepast. Het moet mogelijk zijn om daarover in overleg met de partijen afspraken te maken. Een proces moet binnen de zes maanden zijn beslag kunnen krijgen.

Het gebruik van hedendaagse technologie en werkmethoden kan helpen. Grote stappen vooruit zetten in open communicatie en in een bekwaame en snellere werking van het gerecht: dat moet de hoofdpodracht zijn van de Hoge Raad van Justitie.

Snelheid is ook voor het strafrecht belangrijk. De voorbije jaren is de strafprocedure veel complexer geworden. Wij willen een hervorming die leidt tot vereenvoudiging van de procedures en die het strafrecht en het strafprocesrecht in de 21ste eeuw binnenloodst.

De financiële drempels voor de gerechtelijke procedure zijn voor vele mensen veel te hoog. Je recht niet kunnen halen omdat je er niet voor kan betalen, is het grootste onrecht. Als socialisten willen we die drempels drastisch verlagen. Dat kan door de goedkopere geschillenregelingen te bevorderen. In het geval van een manifest onrecht dat door de rechtbank wordt bevestigd, moeten de advocaatkosten ook verhaalbaar zijn op de verliezende partij. Vandaag is het bvb. voor een student niet mogelijk om klacht in te dienen tegen zijn of haar huisbaas indien deze de huurwaarborg niet wil teruggeven. De student kan ook geen proces voeren omdat, zelfs als hij gelijk haalt, de advocaatkosten hoger zijn dan de huurwaarborg. In een dergelijk geval is er sprake van een manifest onrecht door de huiseigenaar en moeten de advocaatkosten op hem verhaald kunnen worden. De verhaalbaarheid van de advocaatkosten impliceert wel dat er standaardtarieven onderhandeld worden met de advocatuur. Het recht op een pro-Deoadvocaat moet verruimd worden. Het stelsel kan ook worden vereenvoudigd door het inkomen als enig criterium te nemen.

4 Een betrouwbaar systeem van strafuitvoering

Wanneer een rechter een straf uitspreekt, moet er een garantie zijn dat deze straf ook effectief wordt uitgevoerd. Hoe meer verschillende mogelijkheden er zijn en hoe meer de straf aangepast is aan het misdrijf en de dader, des te meer moet de uitvoering gegarandeerd worden.

sp.a is altijd een groot voorstander geweest van gemeenschapsstraffen. Geleidelijk wordt hier werk van gemaakt. Een verhoging van de capaciteit voor deze gemeenschapsstraffen blijft daarom een belangrijke prioriteit.

Veel sancties nemen de vorm aan van geldstraffen. Dat leidt vaak tot een oneerlijk systeem van bestraffen. Een geldboete van 500 Euro is iets heel anders voor iemand met een leefloon dan voor iemand die over een maandinkomen van 5000 Euro beschikt. Alhoewel dit politiek erg omstreden blijft, blijven we streven naar een dagboetestelsel. De rechter straft in zo'n stelsel met een aantal dagen inkomen. Sluikstorten of een winkeldiefstal kan dan bvb. gestraft worden met twee dagen inkomen. Aan de hand van het inkomen van de veroordeelde wordt dan concreet uitgerekend

hoeveel hij zal moeten betalen. In een dergelijk systeem weegt een boete voor iemand met een klein inkomen even zwaar als voor iemand met een hoog inkomen.

Sancties moeten méér doelgericht worden. Rijverboden zijn een typisch voorbeeld van doelgerichte sancties bij verkeersovertredingen. Ook op andere terreinen moeten dergelijke soorten sancties versterkt worden. Vooral wat de financiële en economische delicten betreft, zijn financiële en economische sancties aangewezen.

Dit alles belet niet dat gevangenisstraffen een belangrijk onderdeel blijven van ons rechtsstelsel. Principieel blijft *sp.a* tegenstander van korte gevangenisstraffen, onder het jaar. Korte gevangenisstraffen halen mensen uit hun maatschappelijke omgeving, maar hebben weinig corrigerende effecten. Waar de wet nu in korte gevangenisstraffen voorziet, moeten die stelselmatig vervangen worden door andere sancties.

Als de rechter een gevangenisstraf uitspreekt, is het belangrijk dat die ook uitgevoerd wordt. We bepleiten niet dat straffen onveranderlijk moeten zijn. De gevangene moet weten dat positief gedrag loont en een deel van de straf kan uitgewonnen worden. Wel pleiten we ervoor dat de grenzen van deze mogelijkheid duidelijker zijn. Daardoor zullen de rechters minder de neiging hebben te hoge straffen uit te spreken en is het ook voor de maatschappij duidelijker waaraan zich te verwachten.

Mogelijkheden om de gevangenen te ontlasten zijn noodzakelijk: een instelling voor geïnterneerden, elektronisch toezicht, terugsturen van buitenlandse gestraften naar hun land van herkomst, voor zover het respect voor de mensenrechten aldaar gewaarborgd is. Maar dat belet niet dat de gevangencapaciteit verhoogd moet worden. Voor de bouw van gevangenen is samenwerking met de privésector wenselijk. De uitbating zelf blijft een overheidstaak. De vaststelling over plaatsgebrek geldt ook voor jongeren. We hebben opvangplaatsen en bijkomende omkadering in gesloten instellingen te kort. Zeker in een aantal grotere steden is het veiligheidsbeleid moeilijk zonder extra plaatsen.

Betaalbaar en kwaliteitsvol wonen voor iedereen

We willen voor iedereen een goed en betaalbaar dak boven het hoofd. Daarvoor willen we maatregelen die ten goede komen aan eigenaars, aan mensen die huren op de privé- markt en aan mensen die een sociale woning huren. Ons woonbeleid moet een beleid zijn dat iedereen ten goede komt.

1 Beleid ten gunste van eigen woningbezit

Eigendomsverwerving van de eigen woning moet gestimuleerd worden. Het bezit van de eigen woning geeft de mensen zekerheid. Het is voor iedereen een goede belegging. Vandaag is ongeveer 75% van de woningen eigendom van de bewoner. We behoren daarmee tot de top van Europa, maar we streven naar 80%.

We hebben daartoe in het verleden al een aantal maatregelen genomen:

- De woonbonus: sinds 1 januari 2005 is de fiscale aftrek van woonkrediet drastisch vereenvoudigd. De hoeksteen van de nieuwe fiscale regeling voor hypothecaire leningen is de zogeheten woonbonus, een fiscale aftrek onafhankelijk van je inkomensniveau. De oude regel “hoe groter het huis, hoe groter de fiscale aftrek” gaat definitief overboord. Het fiscale voordeel wordt voor iedereen hetzelfde, namelijk 1870 € per jaar voor de hele looptijd van de lening plus 620 € per jaar voor de eerste 10 jaar.
- De meeneembaarheid van de registratierechten. Als je een woning koopt betaal je registratierechten. Verkoop je die woning om een nieuwe aan te schaffen, dan mag je een deel van de al vroeger betaalde registratierechten in mindering brengen van de opnieuw te betalen registratierechten.

Bijkomend zijn er nog andere maatregelen nodig om de betaalbaarheid van een eigen woning te garanderen:

- Om gezinnen met kinderen beter te ondersteunen bij de verwerving van een aan hun gezinssituatie aangepaste woning willen we zowel in de woonbonus als in de

meeneembaarheid van registratierechten de gezinsdimensie fundamenteel uitbouwen. Om dit te realiseren willen we bij de woonbonus het fiscale voordeel ten gevolge van kinderlast substantieel verhogen per persoon ten laste. Ook het maximale bedrag van de meeneembaarheid en het abatement willen we verhogen per persoon ten laste.

- Er moeten meer betaalbare bouwgronden op de markt komen. Een groter aanbod zal de prijs doen dalen. We hebben in het zomerakkoord afgesproken dat goed gelegen woonuitbreidingsgebieden aangesneden kunnen worden. De woonuitbreidingsgebieden die daarvoor in aanmerking komen zijn gedefinieerd: ze moeten aansluiten bij woonkernen, inbreidingsgericht zijn en passen in het mobiliteitsbeleid. Wij willen dat de eigenaars van woonuitbreidingsgebieden één derde van de oppervlakte tegen een lagere prijs, namelijk 60% van de marktwaarde, ter beschikking stellen. Op die manier hebben méér mensen de kans een stuk bouwgrond te verwerven. Ook andere manieren om tot sociale kavels te komen, zijn mogelijk, bijvoorbeeld het voorstel om per verkaveling een aantal percelen van 25.000 euro op te nemen. Bij de verkoop van deze goedkopere bouwgronden kunnen bepaalde criteria in aanmerking genomen worden zoals de woonplaats van de koper(s), de werkplaats van de koper(s), ...
- Méér betaalbare bouwgronden kunnen eveneens worden gerealiseerd door middel van een effectieve belasting op onbebouwde percelen.

Uit gedetailleerde cijfers is gebleken dat de prijzen van bouwgronden de laatste jaren explosief gegroeid zijn. Op minder dan 10 jaar (1996-2004) nemen we een stijging van maar liefst 150% waar. Dit heeft ertoe geleid dat het aantal verkochte bouwgronden gehalveerd is, van meer dan 30.000 verkochte percelen in 1990 naar slechts 12.666 in 2004. Het vrije marktsysteem werkt duidelijk niet voor bouwgronden. Grote eigenaars houden gronden in en manipuleren zo het aanbod, waardoor de prijs kunstmatig opgedreven wordt. Dit is maatschappelijk onverantwoord. Naast een gemeentelijke heffing op leegstaande en verwaarloosde gebouwen (zie verder in de tekst), moet er een parallel systeem komen voor een heffing op onbebouwde percelen. Het gewestelijk stelsel moet plaatsmaken voor een sterk gemeentelijk beleid, waarbij aan de lokale besturen de verplichting wordt opgelegd hun verantwoordelijkheid ter zake te nemen. Zoniet zullen zij gestraft worden. Omdat vooral grote bouwfirmas, die een groot aantal gronden in hun bezit hebben, aangezet moeten worden om deze gronden op de markt te brengen dient een dergelijke heffing gezinnen die één of meer bouwgronden bezitten voor hun kinderen vrij te stellen.

- Mensen die een lening afsluiten om een woning te kopen, kunnen zich bij het Vlaams Gewest verzekeren tegen inkomensverlies door ziekte of werkloosheid. Die verzekering is gratis. Wie zijn inkomen verliest door ziekte of werkloosheid krijgt van het Vlaams Gewest een groot deel van de aflossing van de lening aan de bank (max. 500€ en 70% van de

maandelijkse aflossing).

Deze verzekering is te complex en zeker niet toegankelijk voor iedereen. Slechts 10% van de in 2004 afgesloten hypothecaire leningen werd gedekt door de polis 'gewaarborgd wonen'. De voorwaarden om daarvoor in aanmerking te komen zijn te streng en de mensen weten niet dat er zo'n verzekering bestaat. Wij willen dat iedereen die een bescheiden of normale woning koopt daarvoor in aanmerking komt. We willen de toegang tot de verzekering enkel beperken door de bewoonbare oppervlakte van de woning: (210 m² voor een huis en 105 m² voor een appartement, te vermeerderen met 25 m² per persoon ten laste). Andere criteria om de verzekering te krijgen moeten wegvallen. Het vereenvoudigen van de voorwaarden maakt het ook mogelijk de kopers automatisch te verzekeren. Dit systeem moet ook de banken overtuigen leningen toe te staan aan mensen, tewerkgesteld met een contract van bepaalde duur.

- Sociale leningen zijn een uiterst efficiënt instrument om (jonge) gezinnen met kinderen toch de mogelijkheid te bieden een eigen woning te verwerven. We zullen dan ook in de toekomst deze vorm van overheidssteun verder uitbouwen en versterken. Door zijn jarenlange expertise op dit vlak is het Vlaams Woningfonds de geschikte partner om dergelijke sociale leningen toe te kennen aan gezinnen met kinderen. Ze moeten dus hun specifieke opdracht en doelstelling verder kunnen verwezenlijken. De nodige financiële middelen dienen hiervoor vrijgemaakt te worden.
- De stadskernvernieuwing moet versneld aangepakt worden. Dat kan door gebruik te maken van publiek-private samenwerking. De steden en gemeenten moeten hiervoor een huisvestingsfonds opzetten. Dit is een rollend krediet waarmee de gemeente een aantal gronden en verloederde panden opkoopt. In tweede instantie maakt de gemeente een plan voor de verworven site. Dat plan omvat het aantal woningen en de specificaties ervan. In derde instantie wordt onderhandeld met privé-partners die het plan volgens de specificaties kunnen realiseren. De geselecteerde privé-partner koopt dan de site van de gemeente en realiseert het plan. De som van de verkoop wordt opnieuw in het huisvestingsfonds gestort. Een belangrijke maatschappelijke meerwaarde is dat dank zij PPS de stadskernvernieuwing veel sneller gerealiseerd kan worden. Zij zal ook op een meer gestructureerde manier gebeuren dan als overheid en private sector zelf geïsoleerde projecten gaan opzetten.
- Er mag geen belasting zijn op hypothecaire leningen. Een dergelijke belasting treft enkel de mensen die moeten lenen om een huis te kopen. De mensen die genoeg geld hebben om niet te moeten lenen zijn vrijgesteld van die belasting. Dit is dus eigenlijk een belasting op het niet hebben van geld. Dat is oneerlijk en dus moet die belasting weg.

- Ons programma om sociale woningen te verkopen aan de huurder moet doorgaan. Het is evident dat de huurders van sociale woningen die hun woning kunnen kopen meestal de sterkere huurders zijn, die ook meer huur betalen. Omdat er niet minder maar meer sociale woningen moeten zijn, moeten de huisvestingsmaatschappijen die woningen verkopen een prioritair trekkingsrecht krijgen uit een op te richten compensatiefonds. De maatschappijen die woningen verkopen moeten op het einde van de rit méér woningen hebben in plaats van minder.

2 De huursector

Het onderscheid in doelstelling tussen de sociale en de private huurmarkt moet verdwijnen. Beide sectoren moeten het verschaffen van een betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting voor iedereen nastreven. De huur mag een bepaald percentage van het inkomen niet overschrijden. Het enige verschil zal bestaan in de middelen om dit te bereiken. De sociale huursector zal een beroep kunnen doen op een overheidstussenkomst die toelaat dat de basishuur niet wordt verhoogd en die vermijdt dat de sociale huisvestingsmaatschappijen in financiële moeilijkheden geraken. De privé-huursector zal mogen rekenen op volwaardige huursubsidies, waarmee de markt gereguleerd en gecontroleerd kan worden.

2.1 De sociale huurmarkt

Mensen met zeer lage inkomens moeten hoe dan ook een dak boven hun hoofd hebben. Nu worden de sociale huisvestingsmaatschappijen die hun werk goed doen en vele mensen met een laag inkomen huisvesten, daarvoor gestraft met dalende inkomsten en een boekhouding die niet langer sluitend is. Nochtans is dat net hun opdracht. We moeten die vicieuze cirkel doorbreken: als een huisvestingsmaatschappij iemand kan huisvesten met een zeer laag inkomen, dan moet ze daarvoor 115% compensatie krijgen van de Vlaamse gemeenschap.

Het is de taak van de overheid om in een voldoende hoge financiering te voorzien zodanig dat SHM's zonder verlies hun woningen kunnen verhuren aan de beoogde sociale doelgroep, hoe laag hun inkomen ook is. Deze overheidstussenkomst moet een blijvende maatregel zijn.

Er kan geen tussentijdse verhoging komen van de huurprijzen in sociale woningen. Het is uiteraard normaal dat huurprijzen voor sociale woningen aangepast worden aan het inkomen van de huurders. Deze aanpassing gebeurt zowel naar boven als naar onderen. Dat is normaal en moet zo blijven. Voorts kunnen de prijzen enkel aangepast worden aan de index, net zoals dat het geval is

voor privé-huurwoningen. De financiële problemen van de SHM's zoals die zich vandaag voordoen, mogen niet afgewenteld worden op de sociale huurders via jaarlijkse huurprijsverhogingen.

De basishuur moet in relatie staan tot de kostprijs van een woning. Desgevallend kan de ligging van de woning hierin een rol spelen. Hierbij moet echter worden gegarandeerd dat de huurder niet moet instaan voor de financiële problemen van de SHM's en dat de huurprijs dus steeds in verhouding moet staan tot zijn inkomen.

De bewoners van sociale woningen moeten de samenleving weerspiegelen, zonder dat dit leidt tot verdringing. Daarom moeten de inkomensgrenzen opgetrokken worden. Tweeverdieners met een gewoon inkomen moeten ook in een sociale woning terechtkunnen. Dat komt het imago van de sociale huisvesting ten goede en brengt nieuw leven in de wijken. Hierdoor is er weer meer financiële en andere solidariteit. Uiteraard is dit enkel aanvaardbaar als we blijven investeren in meer sociale woningen, met name 10% van de nieuwbouw.

Sociale woningbouw moet bijdragen tot leefbare buurten en gemengde wijken. Kantoren worden omgevormd tot woningen, sociale woningen worden ook gebouwd in rijke wijken, woningen voor middeninkomens eveneens in kansarme buurten.

De betaalbaarheid van sociale huurwoningen moet daarnaast gegarandeerd worden door de basisfinanciering van (nieuwe) sociale woonprojecten, waarbij de echt lage inkomens eveneens gecompenseerd worden door bijkomende huursubsidies. Op die manier hebben SHM's geen (financiële) reden om zeer lage inkomens te weigeren als huurder.

Daarnaast moeten er meer en betere sociale woningen komen. Op dit moment is 5 à 6% van de woningen in Vlaanderen en 8% in Brussel een sociale woning. Dat is veel lager dan het gemiddelde in de Europese Unie. Wij willen dat 10% van de woningen een sociale woning is. Om dat te bereiken moet over een lange periode in elk geval 10% van de nieuwbouw een sociale woning zijn. Met de huidige budgetten kunnen in Vlaanderen zo'n 3000 sociale woningen per jaar gebouwd worden. Om 10% te halen moet dat aantal opgetrokken worden tot 3500 woningen per jaar. Om de doelstelling van 10 % waar te maken moet de sector van de sociale huisvesting verder geprofessionaliseerd worden. De centrale administratie moet daarbij vooral controlerend optreden naar het correcte gebruik van de financiële middelen en een goede bedrijfsvoering. Met een aantal goed gekozen cijfers (boordtabellen) moet de administratie sociale huisvestingsmaatschappijen onderling kunnen vergelijken. De minder performante maatschappijen moeten beter gaan werken of op termijn verdwijnen. Dat geldt ook voor de sociale huisvestingsmaatschappijen die hun trekkingsrechten niet gebruiken, niet klantvriendelijk werken, niet werken aan de leefbaarheid of geen participatie van huurders organiseren.

De gemeenten moeten de SHM's aansturen om te zorgen dat er op de juiste plaatsen gebouwd wordt en dat de projecten passen in de omgeving. Clusterprojecten moeten daarbij zoveel mogelijk vermeden worden. De gemeenten moeten de SHM aansporen hun woningen zoveel mogelijk te spreiden over de gemeenten om een zo groot mogelijk sociale mix te bevorderen. De lokale besturen moeten altijd minstens $\frac{3}{4}$ van de bestuurders van een lokale maatschappij hebben en elke gemeente van het werkgebied moet erin vertegenwoordigd zijn. Als een maatschappij in een gemeente haar "trekkingsrecht" niet haalt, mag ze een andere SHM vragen projecten te realiseren.

Verschillende huisvestingsmaatschappijen per gemeente kan niet meer. We moeten per gemeente of groep van gemeenten naar één woonmaatschappij met meer autonomie. De maatschappijen moeten dus ofwel fuseren ofwel in een hecht samenwerkingsverband stappen. Bedoeling is uiteraard niet dat we een mastodont creëren. We denken meer concreet aan 1 maatschappij per gemeente, tenzij de maatschappij méér dan 2.000 woningen telt. Per stad of groep van gemeenten dient te worden gewerkt met slechts één centrale inschrijvingslijst.

De Vlaamse Huisvestingsmaatschappij moet ontbonden worden en vervangen worden door een centrale administratie. Een huisvestingsagentschap, dat alleen nog een legaliteitscontrole en een financiële controle doorvoert op het gebruik van de trekkingsrechten die aan de lokale bouwmaatschappijen toegekend worden. Alleen deze maatschappijen zullen beslissingen kunnen nemen. Er worden normen opgesteld waaraan zij zich moeten houden.

De nieuwe sociale woningen moeten beter doordacht zijn. De sociale woningbouw moet het voorbeeld geven wat betreft energiebesparing. Het is immers daarop dat de overheid de meeste invloed heeft. Bovendien hebben de huurders van sociale woningen er alle belang bij de energiefactuur laag te houden. Sociale woningen moeten dus uitgerust worden met condensatieketels, hoogrendementsglas, zonneboilers, ...

Vanuit duurzaamheidstandpunt zijn er in het verleden fouten gebeurd in de sociale woningbouw. Zo zijn vele sociale woningen uitgerust met elektrische verwarming. We weten vandaag dat het waanzin is elektriciteit te gebruiken om een huis te verwarmen. Want eerst wordt warmte (uit steenkool, gas of kernenergie) omgezet in elektriciteit. Het typische rendement van zo'n centrale schommelt rond de 60%. In tweede instantie wordt deze elektriciteit dan opnieuw omgezet in warmte. Ook daar wordt slechts een rendement van rond de 60% bereikt. Dat betekent dat het rendement van elektrische verwarming schommelt rond de 36% ($0,6 \times 0,6$). Dat terwijl hoogrendement condensatieketels op gas een rendement halen boven de 90%. Er zijn fouten gemaakt en die moeten verbeterd worden. De Vlaamse regering moet daarom een bijzonder programma opstellen om de foute investeringsbeslissingen uit het verleden recht te zetten.

2.2 Een betere en gecontroleerde private huurmarkt

Het is bekend dat je de meeste slechte woningen op de private huurmarkt vindt. Vaak is de huurprijs op de privémarkt te hoog voor de huurder. We willen daarom een coherent systeem om de private huurmarkt te controleren en te verbeteren. De maatregelen moeten zowel de huurder als de verhuurder ten goede komen.

De Vlaamse Wooncode, die de basis is van het Vlaams woonbeleid, stelt de gemeente centraal bij de realisatie van de kwaliteitsbewaking op de woningmarkt. Het is de gemeente die nakijkt of een woning voldoet aan de geldende normen. Indien dat het geval is krijgt de eigenaar-verhuurder een conformiteitsattest van de gemeente die hiermee bevestigt dat de woning niet ongeschikt of onbewoonbaar is. Dit attest is echter niet verplicht om een woning te verhuren. Het dient dan ook niet aangevraagd te worden. De Brusselse huisvestingscode verplicht een conformiteitsattest enkel voor bemeubelde woningen en woningen die kleiner of gelijk zijn aan 28 m². Wij willen dat het conformiteitsattest verplicht wordt vooraleer een woning kan verhuurd worden. De normen die gecontroleerd worden vooraleer het conformiteitsattest verkregen wordt, moeten voldoende streng zijn en moeten verder geconcretiseerd worden. Wat vast staat is dat het energieattest een onderdeel moet zijn van dit conformiteitsattest.

De gemeenten moeten meer ondersteuning en advies krijgen in hun strijd tegen leegstand en verkrotting. De verschillende instrumenten hiervoor kunnen gepromoot worden door de goede voorbeelden van wat effectief werkt aan andere gemeenten te tonen. De mogelijkheden van de burgemeester om in het kader van deze opdracht efficiënt op te treden, moeten dringend versterkt worden. Zo moet de burgemeester zelf herstelwerken kunnen opleggen wanneer de verhuurder in gebreke blijft, met mogelijkheid tot recuperatie van de gemaakte kosten (dwangherstel met recuperatie van de kosten). De getroffen huurder moet ook, minstens voor een beperkte periode, de herhuisvestingskosten kunnen recupereren van de verhuurder. Er moet een gerechtelijke herstellvordering ingevoerd worden. Net als een uitbreiding van het strafrechtelijke luik van de ongeschikt /onbewoonbaarverklaring mét boetes tot 100.000 euro. Dergelijke strenge boetes moeten ook mogelijk zijn in de strijd tegen huisjesmelkerij.

Er moet een systeem van huursubsidies komen, zodat we de kwaliteit en de betaalbaarheid van de aangeboden woningen kunnen waarborgen. Traditioneel was **sp.a** tegenstander van een dergelijk systeem van huursubsidies omdat dat enkel in het voordeel van de eigenaar-verhuurder zou zijn. Dat kan verholpen worden door het systeem van huursubsidies te koppelen aan een prijs-kwaliteitscontrole van de huurwoning. Maar de voorstellen inzake prijs-kwaliteitscontrole waren vaak bureaucratisch en rigide. Daarom pleiten we er nu voor de huursubsidies te geven via sociale verhuurkantoren. Het zijn ook zij die, als ze de woning al niet zelf verhuren, de prijs-kwaliteitscontrole moeten uitvoeren. De verhurende eigenaar krijgt op die manier meer zekerheid en rendabiliteit, maar hij moet ook kwaliteit bieden. Het sociaal verhuurkantoor kan daarom de

huursubsidie afhankelijk maken van het uitvoeren van renovatiewerken door de eigenaar. Tegelijkertijd moet de capaciteit van de sociale verhuurkantoren versterkt worden via professionalisering van de kantoren. In elke gemeente moet er een sociaal verhuurkantoor komen. Er moet ook een samenwerkingsprotocol komen tussen de sociale verhuurkantoren, de OCMW's en de gemeente.

De sociale verhuurkantoren hebben uiteraard inkomsten nodig om huursubsidies te kunnen geven. Die moeten uit de belasting op leegstaande, onbewoonbaar verklaarde en verwaarloosde woningen komen. Het heffingsdecreet van 22 december 1995 en de wijzigingen hieraan van 7 mei en 24 december 2004 hebben van het gewestelijk heffingstelsel een onbruikbaar instrument gemaakt. Vooral de zeer lange respijtperiode (een woning mag maar liefst drie jaar leegstaan vooraleer er een heffing komt) en de toename van het aantal vrijstellings- en schorsingsgronden maakt het tot een onbruikbaar instrument.

Gelukkig kunnen gemeenten te allen tijde een eigen reglement rond leegstand opleggen. In dat geval legt de gemeente zelf de modaliteiten vast. Wij pleiten voor de afschaffing van het gewestelijk stelsel en opteren voor een gestructureerd beleid op gemeentelijk vlak. Het Vlaams Gewest biedt enkel nog het kader waarbinnen de gemeenten mogen werken, de minimale voorwaarden die nageleefd moeten worden en de sancties indien de gemeenten hun verplichtingen niet naleven.

In alle gemeenten moet er een heffing zijn op leegstaande, onbewoonbaar verklaarde én verwaarloosde woningen, zonder dat er nog sprake is van een lange respijtperiode. Er moet wel minstens 1 jaar liggen tussen de vaststelling van de leegstand en het moment waarop de heffing verschuldigd is. Inzake verwaarlozing moet de wachtperiode veel korter gehouden worden, nl. 4 maanden. De vele vrijstellingen en schorsingen welke momenteel gelden en die de doeltreffendheid van het instrument danig uithollen moeten herzien worden. Enkele minimale vrijstellingen zullen gewestelijk behouden worden. De overige worden door de gemeenten zelf bepaald, aangepast aan de specifieke lokale omstandigheden, waarbij wat gewestelijk minimaal is opgelegd niet mag ondermijnd worden.

Het bedrag van de eerste belasting wordt vastgesteld op 10 euro per vierkante meter grondoppervlakte van de woning, vermenigvuldigd met het aantal bouwlagen. De minimumaanslag per woning of gebouw bedraagt 1.000 euro

Daarnaast moet (zoals hoger al gezegd) een effectieve belasting op onbebouwde percelen de betaalbaarheid van het wonen voor iedereen mee ondersteunen. Het systeem daartoe zal analoog zijn aan dat voor leegstaande en verwaarloosde woningen.

De stelsels moeten zo uitgebouwd worden dat de belasting hoger is dan de speculatiewinst. Aan gemeenten en steden wordt gevraagd hard op te treden. Doen ze dit, dan krijgen ze '1€ voor 1€'

opleg van het Gewest. De opbrengst van beide heffingen moet in de eerste plaats gebruikt worden om de huursubsidies van de sociale verhuurkantoren te helpen financieren. Op die manier vloeit er geld van de malafide eigenaars naar de bonafide eigenaars van huurwoningen. Beschikt de gemeente niet over een sociaal verhuurkantoor, dan gaat de opbrengst naar het lokale huisvestingsbeleid.

Ons wetsvoorstel tot oprichting van commissies voor huurovereenkomsten moet gestemd worden. Die commissies moeten onder meer bemiddeling tussen de partijen van een huurovereenkomst bevorderen en door die bemiddeling voorkomen dat geschillen uitmonden in uitzichtloze gerechtshandelingen.

3 Bewonersinitiatieven ondersteunen

Particulieren die woningen renoveren moeten ondersteund worden met voordelige leningen en een substantiële renovatiepremie. Als voorbeeld geldt hier een project dat uitgewerkt wordt in Gent, de bouwblokrenovatie.

Vele kleine arbeiderswoningen zijn er niet al te best aan toe. Het is noch wenselijk noch haalbaar al deze woningen te slopen en te vervangen door nieuwbouw. De doelstelling is de woningen conform te maken aan de Vlaamse wooncode en met kleine energievriendelijke ingrepen de levenskwaliteit in de huizen te verbeteren.

Op een termijn van drie jaar (één jaar voorbereiding + twee jaar uitvoering renovatiewerken) wordt 1/3 van de woningen van een bouwblok (gemiddeld 200 woningen groot) op maat van de bewoners op een duurzame wijze gerenoveerd. Alle woningen worden in het voorbereidingsjaar door een huisvestingsambtenaar gescreend, volgens de normen van de Vlaamse wooncode. Ernstige gebreken worden onmiddellijk gemeld én aangepakt en van elke woning wordt een “plan van aanpak” opgemaakt (soort van ruw renovatieplan).

Eigenaars en huurders die instappen in het project bouwblokrenovatie, krijgen verdere steun op organisatorisch, administratief en financieel vlak. De verschillende individuele aanvragen worden gebundeld en er wordt met aannemers onderhandeld over de prijs.

Heel belangrijk is dat het geheel kleinschalig blijft en ingebed moet zijn binnen een lokale wijk- of buurtwerking. Vanuit een combinatie van diverse groepsactiviteiten, een werking rond diverse thema's, ... worden de bewoners geactiveerd. Die kleinschaligheid staat borg voor een gedegen betrokkenheid van de bewoners en voor een transparante aanpak.

Betere democratie

1 Geen socialisme zonder democratie.

Het socialisme is een bevrijdingsideologie die vertrekt uit en streeft naar de absolute gelijkwaardigheid van alle mensen. Het socialisme strijdt tegen de afhankelijkheid van de mens van zijn omgeving, achtergrond of kenmerken. In onze visie op democratie staat de gelijke toegang centraal tot de noodzakelijke middelen en hulpbronnen (onderwijs, werk, gezondheidszorg, huisvesting, cultuurparticipatie, mobiliteit, ...) die nodig en nuttig zijn om zich als lid van een politieke gemeenschap volwaardig te ontplooiën en volwaardig in die gemeenschap te participeren. Daarvoor is, gelet op de grote, zichzelf bestendige en versterkende maatschappelijke ongelijkheid, een herverdeling van deze middelen en hulpbronnen noodzakelijk. Daarom is solidariteit ook bij de inrichting en invulling van democratie een centraal criterium. Solidariteit impliceert de herverdeling van de voorwaarden die het iedereen mogelijk moet maken actief en vrij aan de democratie en samenleving deel te nemen. Democratie is gebaseerd op de gelijkheidsgedachte en ook de voorwaarde voor meer gelijkheid, het streefdoel van het socialisme. Daarom is democratie binnen het socialisme een cruciale waarde.

Omdat politieke en maatschappelijke participatie niet enkel een op zichzelf staande waarde is, maar vooral een hefboom voor sociale vooruitgang en bevrijding, was de voornaamste sociale eis van de voorganger van **sp.a** de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht. Ook vandaag wil **sp.a** via de versterking van de democratie haar sociale doelstellingen realiseren.

2 Een socialistische visie op democratie

Democratie is een universeel ideaal dat evenwel op verschillende manieren bereikt kan worden. Het socialisme heeft een eigen visie op democratie die gericht is op empowerment. **sp.a** vertrekt daarbij niet alleen vanuit alleenstaande individuen maar ook vanuit groepen, gemeenschappen en organisaties. Voor ons is maatschappelijke samenhang de essentiële voorwaarde voor democratie en voor subjectieve lotsverbondenheid, de basis van solidariteit.

Een krachtige democratie vraagt een actief integratiebeleid, gericht op de participatie van alle bevolkingsgroepen in de samenleving, vooral van die groepen die onvoldoende aansluiting vinden bij de samenleving. Een actief pluralistische samenleving gesteund op wederzijds respect en begrip, en dus op vertrouwdsheid met en kennis van de ander, is daarbij essentieel. Politieke en sociaal-economische integratie moet via rechten en plichten gerealiseerd worden. De plicht tot het leren van de streektaal is daarbij zeer belangrijk. De overheid moet vanzelfsprekend zorgen voor een voldoende aanbod taalcursussen.

Omdat de mogelijkheden tot democratische participatie ongelijk verdeeld zijn moet de overheid dit corrigeren via beleid. Een actieve, open civiele samenleving, met een vrij en slagkrachtig middenveld dat sterk en diep betrokken wordt bij de politieke besluitvorming is daarom een aspect van het gelijkheidsbeleid. Daarom ook moet het middenveld ondersteund worden. **sp.a** streeft naar het actief pluralisme dat een overtreffende trap is van passieve tolerantie.

Concurrentie tussen verschillende visies op de samenleving is de voorwaarde en waarborg voor een levendige democratie. Socialisten streven naar goed bestuur dat gericht is op de bestuurszaken maar reduceren politiek niet tot een verzakelijkte bestuurdersstijl. De samenleving kan nog steeds vanuit algemene, ideologisch geïnspireerde programma's worden bestuurd, politiek overstijgt het effectief en efficiënt management van de samenleving, het bepaalt er de doelstellingen van. Politiek mag daarbij niet de fout maken dat middelen doelstellingen worden.

3 Democratie vereist een veelsporenbeleid.

Democratie beperkt zich niet tot de instellingen die rechtstreeks met het politiek systeem te maken hebben. Ze veronderstelt ook inspraak van de gemeenschap in de cruciale sectoren van de samenleving. (1) Méér democratische participatie in het economische systeem is voor **sp.a** daarom een evidentie. (2) Het maatschappelijke middenveld is een geprivilegieerde partner in het betrekken van iedereen aan de samenleving. We willen daarom het middenveld versterken. (3) De vorm van de democratie bepaalt ook haar inhoud. De representatieve democratie blijft een belangrijke garantie voor de bescherming van de belangen van diegenen die op eigen kracht onvoldoende aan de democratische besluitvorming kunnen deelnemen. De bestaande politieke, representatieve instellingen moeten wel aangepast worden om de democratie te verfijnen en te verdiepen. (4) Daarnaast denken we dat er ook nieuwe mogelijkheden zijn om zoveel mogelijk mensen beter te betrekken bij het vormgeven van de samenleving.

3.1 Meer democratie in de economie

De realisatie van economische democratie is een instrument voor een meer rechtvaardige, meer democratische samenleving. Het socialisme streeft naar de inperking van de macht van grote oligopolisten via de versterking van het concurrentiemechanisme en hanteert het coöperatief medezeggenschap als tegenmacht voor de machtconcentratie van het beurskapitaal. Syndicale tegenmacht, en dus een sterke vakbond en sociaal overleg zijn cruciale onderdelen van een democratische en sociaal gecorrigeerde economie. Het is de taak van **sp.a** en de andere sociaal-democratische partijen in Europa, om de vakbonden te steunen en hun legitieme eisen om te zetten naar het beleid. Een goede en doeltreffende bescherming van de vakbondsafgevaardigden is daarvoor een absolute voorwaarde.

De uitbreiding van medezeggenschap, gericht op constructieve samenwerking, op de arbeidsvloer en op ondernemingsniveau, ook in de KMO's, is daarbij een eerste stap in de opwaartse opbouw van inspraak. Naast aandeelhouders en het management moeten werknemers inspraak krijgen in de voornaamste economische beslissingen en in de organisatie van arbeid en het productieproces, die naast winst ook hoge en duurzame levenskwaliteit moeten nastreven. Binnen de economie moet iedereen zoveel mogelijk kunnen deelnemen aan de beslissingen over de problemen die hem en de hele gemeenschap aanbelangen. Economische decentralisatie gericht op participatie in bedrijfsbeslissingen, m.i.v. bescherming van het klein- en middelgroot bedrijf, zijn daartoe essentieel.

Niet enkel werknemers, ook georganiseerde consumenten moeten als belangenpartij, mits aan strenge (representativiteits)criteria is voldaan, bij economische en strategische beslissingen erkend worden. Dat kan via de oprichting van door de overheid ondersteunde en erkende verbruikersorganisaties die deelnemen aan gestructureerd en periodiek overleg met federaties van distributie en productie. Dat overleg kan leiden tot gedragscodes en herenakkoorden, maar ook, en vooral, tot door de overheid algemeen geldig verklaarde collectieve consumentenovereenkomsten.

3.2 De plaats van verenigingen in de democratie

Het maatschappelijk middenveld is voor **sp.a** een cruciale partner. Mensen die georganiseerd zijn in verenigingen staan, letterlijk, niet alleen in de maatschappij. Dat 'niet alleen staan' heeft voor ons een dubbele betekenis: (1) Organisaties zorgen voor samenhang in de samenleving. Ze geven steun en warmte aan mensen. Daarom moet het middenveld door de overheid ondersteund worden. (2) Organisaties zorgen ervoor dat de belangen en verzuchtingen van hun leden vertaald kunnen worden naar politieke eisen. Het middenveld kan noden en noodzakelijke ingrepen overmaken aan het beleid. Daarom is het middenveld voor ons een geprivilegieerde partner.

We willen het middenveld ondersteunen en hen helpen om zoveel mogelijk mensen te bereiken, ook mensen die minder makkelijk participeren. Het lidmaatschap van sport-, cultuur- en vrijetijdsverenigingen moet voor een bepaald bedrag fiscaal aftrekbaar gemaakt worden. Aangevuld met een gericht activerend beleid voor zwakkere groepen, bvb. in de vorm van directe terugbetaling van lidmaatschap van bepaalde verenigingen of subsidies voor de aankoop van sportkledij of de huur van muziekinstrumenten. Gemeenten spelen hier een belangrijke rol. Zij moeten jaarlijks en gratis aan hun burgers een overzicht toesturen met informatie (kostprijs, activiteiten, aanbod, enz.) over alle buurt-, vrijetijds-, sport-, kunst- of cultuurverenigingen. Deze verenigingen moeten gratis gebruik kunnen maken van een pluralistische, polyvalente zaal of infrastructuur en moeten ondersteund worden om jaarlijks minstens één activiteit gericht op armoedebestrijding, integratie of samenlevingsopbouw te organiseren.

3.3 Hervormen van bestaande vormen van democratisch participeren.

Het federale parlement moet hervormd worden. De Senaat moet paritair worden samengesteld uit afgevaardigden van de Gemeenschapsraden. De senatoren hebben dus allemaal een dubbelmandaat. Ze zijn tegelijkertijd lid van hun Gemeenschapsraad en van de Senaat. Deze nieuwe Senaat is geen permanente vergadering maar moet wél zijn huidige rol blijven spelen in de procedure tot herziening van de Grondwet. Dat lijkt ons ook logisch. Op die manier krijgen de Gemeenschappen een erkende rol in de herziening van de Grondwet.

De Kamer bestaat uit provinciaal en gewestelijk verkozen leden. De lijsten met kandidaten zijn dus verschillend van provincie tot provincie maar enkele namen op de lijsten mogen in elke provincie dezelfde zijn. Dat maakt het mogelijk dat nationaal bekende figuren kunnen verkozen of bestraft worden door de kiezers in het hele gewest. Binnen de Kamer moeten procedures voor reflectie en heroverweging van wetsvoorstellen en –ontwerpen versterkt worden teneinde het wegvallen van de tweede lezing door de Senaat op te vangen.

Verkozenen moeten verplicht worden het mandaat, waarvoor ze het laatst verkozen werden, op te nemen. De mogelijkheden voor *levelhopping* moeten beperkt worden.

Als de regionale en federale verkiezingen opnieuw samenvallen (normaal in 2019), moet onderzocht worden of de regionale en federale verkiezingen weer samengebracht moeten worden. Daartoe moet ook het federale parlement een legislatuurparlement worden.

De cumul van het politieke met private mandaten voor verkozenen en overheidspersoneel (in heel brede zin) moet zo beperkt mogelijk gehouden worden.

We hebben nu de ervaring dat de bestaande lokale volksraadplegingen op initiatief van grote en kleine, soms tijdelijke, organisaties positief zijn voor de dialoog en de participatie. Daarom steunen we die lokale raadplegingen. We denken ook dat dergelijke raadplegingen, op initiatief van de bevolking, een waardevolle bijdrage kunnen bieden op het gewestelijk niveau. We denken dus dat een volksraadpleging in heel Vlaanderen ook mogelijk moet zijn.

3.4 Nieuwe vormen van democratische participatie

Democratie begint bij informatie. Het abonnementsgeld voor radio, televisie en internetaansluiting moet daarom beperkt blijven en iedereen moet binnen een straal van 5 km gratis alle Vlaamse krantentitels kunnen consulteren. Dat kan via openbare bibliotheek, buurthuis of gemeentehuis, in lokalen van organisaties of verenigingen of via afspraken met de horeca. Daarnaast moet iedereen binnen 10 jaar gratis over internetaansluiting kunnen beschikken en moeten omschreven groepen soft- en hardware aan zeer voordelige tarieven gehuurd kunnen worden.

De digitale revolutie en het toegenomen aanbod aan gratis kranten en magazines heeft ook gevolgen voor de positie en de rol van de bestaande klassieke nieuwsmedia. Zij mogen niet overgelaten worden aan louter rentabiliteitsdenken en winstbejag. Redacties moeten op het vlak van inhoud volledig autonoom kunnen werken. Daarom pleiten wij voor de invoering van redactiestatuten, die de verhoudingen tussen redactie, hoofdredactie, management en aandeelhouders zo precies mogelijk vastleggen. Overheidssteun aan de pers moet dan gekoppeld worden aan het reële bestaan van deze redactiestatuten.

De burgers zijn over de voorbije decennia geëvolueerd van passieve kiezers tot kritische consumenten. Vandaag en morgen moet mogelijk gemaakt worden dat iedereen, en niet enkel een beperkte groep van geïnteresseerde hooggeschoolden, als verantwoordelijke co-producent van beleid een rol kan spelen. De bestuurlijke praktijk op lokaal niveau moet omgekeerd worden om interactieve beleidsvorming mogelijk te maken.

Kenmerkend voor interactieve beleidsvorming is dat burgers en belangenorganisaties veel vroeger en anders bij het beleidsproces betrokken worden. Het gaat dan om meer dan stadsgesprekken of rondetafelconferenties maar om wat ook wel 'open plan processen' wordt genoemd. In 'onderhandelend besturen' worden burgers en belangengroepen vroegtijdig bij de vorming van beleid betrokken en worden in openheid en op basis van gelijkwaardigheid en onderling debat samen met bestuurders problemen besproken en oplossingen verkend die een invloed hebben op het uiteindelijk genomen politiek besluit. In een representatieve democratie blijven de verkozenen de ultieme beslissingnemers, maar dat betekent niet dat daarmee meer en andere rollen voor (georganiseerde) burgers uitgesloten zijn. De verkozenen moeten er immers naar streven het grote en ongelijk verdeelde participatie-deficit aan de inputzijde van het politiek systeem te verminderen. Dat kan door het ondersteunen van minder conventionele vormen van politieke participatie. Dit kan

bijdragen tot het responsiever maken van de beleidsagenda, zodat deze meer rekening kan houden met de agenda van de bevolking.

Binnen deze interactieve besluitvorming bestaan er verschillende trappen. Zij vormen geen radicale breuk met maar eerder een versterking van de traditionele overlegvormen in de representatieve democratie. In de interactieve besluitvorming wordt van alle spelers, burgers, politici (raadsleden en schepenen) en ambtenaren, van de consultatiefase tot de voorbereiding en uitvoering van de besluitvorming, verwacht dat ze een andere rol spelen. Doel is over te stappen van een reactieve naar een pro-actieve participatie, van inspraak naar medebeslissing.

Interactieve beleidsvorming kan heel wat verschillende concrete vormen aannemen. Zo kunnen buurtbewoners een contract afsluiten met het bestuur om onder bepaalde voorwaarden en met een eigen begroting een speelplein in te richten of te onderhouden. Bij het veranderen van de openbare ruimte kan aan inwoners of bewonersgroepen gevraagd worden via tekenwedstrijden alternatieve indelingen van de ruimtelijke ordening voor te stellen, kunnen kunstenaars ingeschakeld worden om tijdens buurtfeesten de ingewikkelde politieke besluitvorming op een andere, begrijpelijke wijze voor te stellen. **sp.a** wil tegen de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 een draaiboek opstellen met daarin een reeks concrete voorstellen die rekening houden met de diversiteit onder de 308 Vlaamse steden en gemeenten.

Via proeftuinen van de democratie kunnen best practice ervaringen uitgewisseld worden. **sp.a** zal daartoe binnen elke provincie een 'beurs van de democratie' organiseren, waar bestuurders en bestuurden kennis kunnen maken met andere initiatieven van democratieverdiepende methoden van medebeslissing. Na een decennium proeftuinen moet, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de steden en gemeenten, in het gemeentedecreet een regelgevend kader opgenomen worden om deze methoden in alle steden en gemeenten te introduceren. Naar analogie van het lokaal of provinciaal referendum kunnen zowel burgers als verkozen raden het initiatief nemen om in hun stad of gemeente een van de in het decreet voorziene vormen van medebeslissing in te voeren. De finale beslissing daartoe ligt altijd in handen van de verkozen raad. Socialisten binnen deze raden vertrekken daarbij vanuit een positieve, faciliterende opstelling. **sp.a** zal onder de lokale afdelingen een bevraging organiseren over de ideeën en standpunten die t.a.v. deze democratie versterkende vormen van medebeslissing bestaan.

Op Vlaams en federaal vlak is de introductie van interactieve beleidsvoering moeilijker, zo niet onmogelijk. Toch zijn er ook hier mogelijkheden om de democratie te versterken. Zo moet over tien jaar een regelmatige en wetenschappelijk verantwoorde bevraging van de bevolking in sommige gevallen verplicht en in andere altijd mogelijk zijn. Dergelijke bevragingen verschillen fundamenteel van volksraadplegingen of referenda. Een bevraging of enquête stelt de bevolking een reeks vragen, zodat een genuanceerd beeld van de publieke opinie kan worden verkregen. Een volksraadpleging of referendum stelt typisch één vraag waarop met 'ja' of 'neen' moet worden geantwoord. Deze

bevraging kan op vraag van de politiek (minister of administratie) gebeuren, maar ook op verzoek van een georganiseerde belangenorganisatie (mits het voldoen aan zekere criteria). Deze bevragingen kunnen bvb. handelen over genomen beslissingen, waarbij vooral de uitvoering wordt geëvalueerd, of over geplande beslissingen, waarbij vooral draagkracht en volledigheid van de geregelde situaties geëvalueerd worden.